

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 04132

HAGADA

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

HAGADA

The Narrative of Israel's Redemption from Egypt

SEDER RITUAL
for
PASSOVER-EVE
HEBREW AND YIDDISH

Illustrations in colors
by LOLA

New Translation with Annotations by
J. D. Eisenstein

Copyright 1928

All rights reserved

Hebrew Publishing Company

Printed in U. S. A.

ליסטע פון די אילוסטראציעס

—	דער שער-בלאט
1	ערב פסח — בדיקת חמץ
4	קידוש — די פאמיליע ביים סדר
6	די קערה פון סדר
9	די תלמידי חכמים דערצעהלען יציאת מצרים
10	די ארבעה בנים
18	דער ברית בין התרים
20	די בני ישראל פערשקלאפונג אין מצרים
24	משה רבינו הרגיש דעם מצרי
26	משה און אהרן פאר פרעה
29	די לויים מיט זייערע כלי זמר
31	די ברידער פערקויפען יוסף'ן
33	משה רבינו שפאלט דעם ים
40	עסען דעם קרבן פסח
50	דוד המלך בעגייסטערט מיט רוח הקודש
52	אין משיח'ס צייטען
60	אברהם אבינו בעגעגענט די מלאכים
61	בלשאצרים סעודה — די שריפט אויפ'ן וואנד
62	סנחריבים מפלה און דער מלאך
63	יוסף ערקלערט דעם חלום פרעה
65	יעקב אבינו עמיגרירט נאך מצרים
69	פרעה בעט משה'ן צו פערלאזען מצרים
70	די בני ישראל פאר'ן בארג סיני
71	דער בית המקדש
72	דער געליעבטער אין שיר השירים
26—17	די צעהן מכות (10 אילוסטראציעס)
66—60	אחד מי יודע (10 אילוסטראציעס)
71—67	חד גדיא (10 אילוסטראציעס)

26 דעקארירטע אנפאנג בוכשטאבען

ההגה המדויקת בנוגע להניקוד והמתנים וזיוני שוא נע
ע"י ר' דובער אלפרין

פאָררעדע

עס זיינען היינט שוין דאָ איבער פופצעהן הונדערט אויסגאַ-
בען פון דער הגדה של פסח, און דאָך געפינט זיך אַן אַרט פאַר
דיזער אויסגאַבע, וואָס שמרעכט צופרידענצושמעלען אַ געוויסע
קלאַס מענשען, וועלכע האַלטען פון אַפריכטען דעם סדר און ווילען
וויסען פון אַלע מנהגים און אַלעס וואָס געהערט דערצו. איבער-
הויפט פאַר די, וואָס ווילען פאַרשמעהן די איבערזעצונג פון דער
הגדה אין אַ ריינעם אידיש, — ניט די אַלטע עברי-טייטש און אויך
ניט די נייע אידיש פון פוילען אַדער גאַליציע, — נאָר די אידיש
וואָס ווערט געברויכט אין אַמעריקא, ביי די וואָס לעזען די אַמע-
ריקאַנער אידישע צייטונגען. מיר וועלען אַבער אויסלאָזען די ענג-
לישע ווערטער און געבען די בעדייטונג אין אידיש, כדי דער עולם
פון דער גאַנצער וועלט וואָס רעדט אידיש זאָל פערשמעהן.

באמת פעהלט אונז אַ ריכטיגע אידישע איבערזעצונג לויט
דעם העברעאישען מעקסט פון דער הגדה. די ברכות, קידוש, אַ
טהייל פון בענשען, אַ טהייל פון נשמת, די ליעדער, „כי לו נאה“
און „אדיר הוא“, און אַנדערע טהיילען, האָבען די פאַריגע איבער-
זעצער אַבגעקירצט. אויסערדעם האָבען מאַכט פון זיי פשוט ניט
גענוג פערשטאַנען די העברעאישע שפראַך און האָבען געמאַכט
טעותים אין פשט, אַדער זיי האָבען געגעבען ווערטערליכע און
בערועצונגען, וועלכע זיינען אייגענטימליך פאַר העברעאיש, אַבער
אונפערשמענדליך אין אידיש.

אין דער נייער איבערזעצונג וועלען מיר איבערגעבען דעם
גייסט פון דער הגדה-דערצעהלונג, דעם צוזאַמענהאַנג פון די
מאמרים, וויכטיגע ערקלעהרונגען און אנמערקונגען פון די מקורים
פון מעקסט, מיט אַ גרויסער הקדמה וואָס ניט אַן איבערזיכט אי-
בער דער גאַנצער עפאַכע פון גלות מצרים און די גאולה. אויך
די דינים וועלכע געהערען דערצו.

אינליטונג

די פרייהייטס אידעע פון יציאת מצרים

די באפרייאונג פון די בני-ישראל פון מצרים דורך זייער פיהרער משה, מיט גאט'ס הילף, דריי טויזענד און דריי הונדערט יאהר צוריק, איז די גרעסטע פאסירונג אין דער אידישער געשיכטע. עס איז זאגאר א וויכטיגע עפאכע אין דער וועלט-געשיכטע. ביז דעמאלס האט ניט פאסירט, אז א גאנץ פאלק פון שקלאפען זאלען זיך באפרייען פון זייערע הערשער און באצווינגער. די אידען, וועלכע זיינען געווען פארשקלאפט ביי פרעה'ן אין מצרים אין פערלויף פון איבער פייער הונדערט יאהר, האבען געוויזען דער וועלט א ביישפיעל, ווי אזוי צו צוברעכען די קייטען פון שקלאפעריי מיט אייגענע הענד און צייגען דעם וועג פון עמאנציפאציע; ווי אזוי זיך צו בעפרייען פון געצוואונגענער דיענסט. די עובדא וואס די אידען האבען אויפגעטאן, האט בעאיינפלוסט די מענשליכע געזעלשאפט און געווירקט צו שאפען דעם געדאנק, אז עס איז מעגליך זיך צו בעפרייען פון אונטערדריקונג פון א שטארקערער מאכט. אנדערע פעלקער האבען בענוצט די דאזיגע אידעע, וועלכע זיי האבען געלערענט פון די אידען. דיעזע לעהרע האט געהאלפען די אמעריקאנער זיך צו בעפרייען פון דעם דרוק פון די ענגלענדער אין אמעריקא, מיט איבער הונדערט און פופציג יאהר צוריק, און בלייבען אונאבהענגיג פון דער ענגלישער רעגירונג. דאס האט אויך געהאט א גרויסען איינפלוס אויף דער פראנצויזישער רעוואלוציע אין 1789, און אין דער לעצטער צייט האט עס אויך פערארזאכט די רעוואלוציע אין רוסלאנד אין 1917, ווען דאס פאלק האט זיך בעפרייט פונ'ם טיראנישען צאריזם.

מיר זיינען ווירקליך א פאלק וואס אין אונזערע אדערען פליסט דער גייסט פון פרייהייט. די גאנצע געביידע פון אונזער רעליגיע איז געשטעלט אויפ'ן פונדאמענט פון דיעזער אידעע. כמעט אלע

איינלייטונג

מצוות פון דער תורה שטאמען אָב פון יציאת מצרים. דער ער= שמער געבאָט פון די עשרת הדברות זאָגט: „איך בין דער איי= בינער דיין גאָט, וועלכער האָט דיך אַרויסגעצויגען פון מצרים פון שקלאַפּען-הויז“ (שמות כ, כ); דער פּיערטער געבאָט וועגען האַלטען שבת זאָגט: „געדענק, אַז דו ביזט געווען אַ קנעכט אין מצרים, און גאָט האָט דיך פון דאַרט אַרויסגענומען מיט אַ שטאַר= קער האַנד און מיט אַן אויסגעשטרעקטען אַרעם; דערפאַר האָט דיר גאָט באַפוילען צו מאַכען שבת פאַר אַ רוה-מאַג“ (דברים ה, טו). אין קידוש פון שבת און יום טוב דערמאָנט מען „זכר ליציאת מצרים“. אין די פרשיות פון די תּפּילין איז דערמאָנט יציאת מצרים. אויך אין בענשען נאָכ'ן עסען זאָגט מען: „ועל שהוצאתנו ה' אלהינו מארץ מצרים“ — מיר דאַנקען דיר, גאָט, פאַר דעם, וואָס דו האָסט אונז אַרויסגעצויגען פון מצרים. דער אמת איו, אַז מען דאַרף דערמאָנען יציאת מצרים ביי יעדער געלעגענהייט, לויט ווי עס שטעהט געשריבען: „דו זאָלסט דיין גאַנצען לעבען גע= דענקען דעם מאַג וואָס דו ביזט אַרויס פון מצרים“ (דברים טו, ג). דער געדאַנק איז ענטוויקעלט אין דער הגדה, וועלכע גיט אַ סך-הכל דערפון, צו בעהויפטען דאָס: „יעדער איינציגער איד, אין יעדען דור, דאַרף זיך פאַרשמעלען דאָס ער זעלבסט איז אַרויס פריי פון מצרים“, אום דאָס פרייהייטס-בילד זאָל שמענדיג זיין פאַר זיינע אויגען, און זאָל שמענדיג מאַכען דעם איינדרוק פון די פרייהייט-שטרעבונג אין זיינע געהירען. עס איז ניטאָ קיין אַנדער רעליגיע אין דער וועלט, וואָס זאָל זיך בעציהען אַזוי צו דעם גע= דאַנק פון פרייהייט, אַזוי ווי די אידישע.

און דאָך דאַרף מען ניט פערבייטען די אידישע פרייהייטס= אידעע אויף אַ פּרווילעגיע, אַדער ערלויבניש=שיין אויף צולאָזענ= הייט. מען דאַרף זיך ניט איינרעדען, דאָס מען קען טאָן וואָס מען וויל, רעכט אַדער אונרעכט. עס איז אַמאָל געווען אַ צייט, ווען מען האָט אַזוי געדענקט — אין די לעצטע יאָהרען פון די שופּטים: „אין יענער צייט איז אין ארץ-ישראל קיין קעניג ניט געווען, יע= דער האָט געטהאָן וואָס איהם איז געפּעלען“ (ענדע שופּטים).

די רעגיערונג האָט ניט געקענט עקזיסטירען, און די אידען זיינען געווען געצוואונגען צו זאלבען אַ קעניג, וועלכער האָט געבראַכט אַרדנונג און געזעצען אין לאַנד.

פרייהייט מיינט ניט פריי מאַכען פון רעליגיעזע פערפליכט־טונגען; מיר דאַרפען דאָך דיענען גאָט, — נאָר מיר זאָלען ניט דיענען צו צוויי הערשער: „די בני־ישראל זיינען קנעכט ביי מיר — מיינע קנעכט זיינען זיי, ווייל איך האָב זיי אַרויסגעצויגען פון מצרים; איך אייביגער בין אייער גאָט“ (ויקראַ כה, נה). דאַרויף בעמערקט דער תלמוד: „אַבער ניט קנעכט צו קנעכט“ (מגילה יד:). די פערפליכטונג צו גאָט און צו מענשען, לויט דער תורה, הינדערן ניט די פרייהייט, נאָר פערקעהרט, זיי פערשטאַרקען די פרייהייט. אַזוי ווי די חכמים דרש'ענען וועגען די לוחות: „די וואונדערליכע שריפט וואָס איז געווען אויפגעקריצט (חרות) אויף די לוחות“ (שמות לב, טז) — ליען ניט „חרות“ (אויפגע־קריצט), נאָר „חרות“ (פרייהייט), ווייל קיין מענש איז ניט פריי נאָר דאַמאַלס ווען ער לערנט תורה און היט אָב די מצוות“ (פרקי אבות פ"ו ב').

דער „ברית בין הבתרים“ (גאָט'ס בונד מיט אברהם);
וואָס האָט געפיהרט צו יציאת מצרים

גאָט האָט זיך בעוויזען צו אברהם „אין אַן ערשיינונג“ און האָט צו איהם געזאָגט: „שרעק זיך ניט, אברהם, איך בין דיין בע־שיצער, דיין לויז איז זעהר גרויס“... און ער האָט איהם אַרויסגע־פיהרט אין דרויסען און געזאָגט: „בליק נאָר אַרויף געגען הימעל און זעהל די שמערן, אויב דו קענסט זיי זעהלען — אַזוי וועלען זיין דייע קינדער“... און ווען די זון האָט געהאַלטען ביים אונטער־געהן, איז אַ טיעפער שלאָף געפאַלען אויף אברהם, אַ שרעק און אַ גרויס פינסטערניש האָט איהם כעהערשט, און גאָט האָט געזאָגט צו אברהם: „זיי זיכער, אַז דייע נאַכקומענדע דורות וועלען זיין גרים (פרעמדלינגע) אין אַ פרעמדע לאַנד, און וועלען זיין פער־

שקלאפט, און מען וועט זיי פייניגען מיט שווערע ארבייט, פיער הונדערט יאהר; אבער איך וועל בעשטראפען דאס פאלק וואס וועט זיי פערשקלאפען, און נאכדעם וועלען זיי ארויסגעהן מיט גרויס פערמעגען... און ווען די זון איז אונטערגעגאנגען, איז געקומען א דיקע פינסטערניש, און ווי פון א רויכענדען אויווען איז ארויס א פלאם פיער וואס איז דורכגעגאנגען צווישען די שטיקער פון די קרבנות... אין דעם זעלבען מאג האט גאט געשלאסען א בונד מיט אברהם און איהם פערשפראכען צו געבען זיינע נאכפאלגער דאס לאנד כנען, וועלכע איז בעוואוינט פון צעהן נאציאנען, וואס גרע-ניצט זיך מיט דעם טייך פון מצרים ביז דעם גרויסען טייך פרת (בראשית טו).

די בניישראל אלס שקלאפען אין מצרים

יוסף, דער זוהן פון אונזער פאטריארך יעקב, איז דערהויבען געווארען צו דעם הויכען אמט פון וויצע קעניג (משנה למלך) אין מצרים, און ער האט אנגעזאמעלט גרויסע אוצרות פון ווייץ אין די זיבען יאהר פון גערעטעניש, אנצוגריימען פאר די זיבען יאהר פון הונגער, וואס קומען נאך זיי. דער הונגער האט זיך פערשפרייט אין אלע לענדער און האט אויך געגרייכט אין לאנד כנען, וואו יעקב מיט זיין פאמיליע האבען געוואוינט. יעקב האט געשיקט זיינע זיהן צו קויפען ווייץ אין מצרים. דארט האבען זיי געפונען זייער פערלארענעם ברודער, יוסף, אלס משנה למלך. נאכדעם זיי יעקב מיט זיין גאנצער פאמיליע פון זיבעציג פערזאן איינגע-וואנדערט און זיך בעזעצט אין מצרים. זיי האבען געלעבט אין דעם געגענד גושן, און האבען זיך שנעל פערמעהרט.

מיט יאהרען שפעטער, ווען יוסף מיט זיינע ברידער און זייער גאנצער דור איז אויסגעשטארבען, איז ארויף אויפ'ן טראהן פון מצרים א נייער קעניג, וועלכער האט ניט געקענט יוסף'ן, דאס הייסט, ער איז געווען אונדאנקבאר און האט ניט אנערקענט די גוטע מעשים, וואס יוסף האט אויפגעמאכט פאר מצרים אין דער צייט פון די זיבען הונגער-יאהרען, ווען ער האט געשפייזט דאס

גאנצע פאלק און האָט אָנגעפילט די אוצרות פון פרעה מיט גאלד און זילבער פאר די תבואה, וואָס ער האָט פערקויפט צו אַנדערע פעלקער. דער נייער קעניג האָט בעקומען אַ חשד אויף די בני־ישראל, וועלכע האָבען זיך זעהר שנעל פערמעהרט אין אַ גרויסער צאהל. איהם האָט זיך אויסגעדאַכט, דאָס זיי זיינען אַ געפאָהר פאר דעם לאַנד מצרים. ער האָט געזאָגט צום פאלק: „זעהט נאָר, דאָס פאלק ישראל איז שוין מעהר און שטאַרקער פון אונז. מיר מוזען האַנדלען מיט פערשטאַנד דאָס זיי זאלען זיך ניט מעהרען, וואָרים, אויב זיי וועלען זיך ווייטער אַזוי פערמעהרען און פערשטאַרקען, דאָן, אויב עס וועט אויסברעכען אַ מלחמה אין לאַנד, וועלען זיי צושטעהן צום שונא און וועלען פיהרען קריעג געגען אונז, און זיי וועלען דאָן ארויסגעהן פון אונזער לאַנד“.

דאָס האָט געבראַכט דערצו, וואָס די עגיפּטער האָבען פערשקלאַפט די בני־ישראל און האָבען זיי געצוואונגען צו אַרבייטען פאר פרעה, צו בויען גרויסע שפייכלערס פאר תבואה און פתום און רעמסס. די מצריים האָבען פערביטערט דאָס לעבען פון די אידען מיט שווערע אַרבייט, צו מאַכען ליים און ציגעל און צו טהאָן אַלער־ליי אַרבייט אין פעלד. דאָס האָט אַבער ניט געווירקט צו פערקלענערען די בני־ישראל פון די בני־ישראל; פערקעהרט, וואָס מעהר די עגיפּטער האָבען זיי געפייניגט, אַליץ מעהר האָבען זיי זיך פערמעהרט, צו דער גרעסטער איבערראַשונג און מורא פון די עגיפּטער. דאָן האָט פרעה אַרויסגעגעבען דעם שרעקליכען בעפעהל צו די אידישע הייבאַמען, דאָס זיי זאלען טויטען אַלע אידישע אינגלעך ביים געבורט, נאָר די מיידלעך זאלען זיי לאַזען לעבען. אַבער די הייבאַמען האָבען מורא געהאַט פאר גאָט און האָבען געפונען אַן אויסרייך ניט צו ערמאָרדען די קליינע אינגלעך. פרעה האָט דאָן אַרויסגעגעבען אַ נייעם בעפעהל צו די עגיפּטער, אַז זיי זאלען אַרייַן־וואַרפען אין טייך נילוס אַלע אידישע אינגלעך, וואָס זיי וועלען געפינען, נאָר די מיידלעך זאלען זיי לאַזען לעבען.

אין יענער פעריאָדע איז געבוירען געוואָרען משה. זיין מוטער האָט איהם געוואַלט רעטען, האָט זי גענומען אַ קאַרב פון ראָהר-

אינלייטונג

גראַז און עם אויסגעקלעפט מיט ליים און מיט פּעך. דאָן האָט זי דאָס קינד אַרײַנגעלייגט אין קאַרב און עם אַוועקגעשטעלט אין דעם גראַז, וואָס ביים ברעג פון טײך נילוס.

פרעה'ס מאַכטער איז דעמאָלס געגאַנגען זיך באַדען אין טײך און האָט בעמערקט דעם קאַרב צווישען גראַז. זי האָט געשיקט איהר דיענסט צו געהמען דעם קאַרב. ווען זי האָט דעם קאַרב אויפֿגעפּענט, האָט זי דערזעהן אינוועניג ליגען אַ וויינענדיג קינד. זי האָט אויף איהם רחמנות בעקומען און געזאָגט: „געוויס איז דאָס אַ אײדיש קינד.“ משה'ס שוועסטער, מרים, וועלכע איז געשטאַנען פון ווייטענס און אַכטונג געגעבען צו דאָס געשעהענע, איז צוגעקומען און געפרעגט: „זאָל איך אפשר בריינגען אַ אײדישע אַם צו זויגען דאָס קינד?“ פרעה'ס מאַכטער האָט איינגעווייליגט, און משה'ס מוטער האָט איהם געזויגט. פרעה'ס מאַכטער האָט איהם דאָן ערצויגען אין איהר הויז אַלס אייגען קינד.

משה דער דערלייזער

משה האָט טיף געפיהלט די ליידען פון זיינע פּערשקלאַפטע ברידער. ער האָט בעמערקט זייער שווערע אַרבייט און זייער פּיין און עם האָט איהם ניט געלאָזט רוהען. און ווען ער האָט איינמאַל געזעהן ווי אַ מצרי-אויפזעהער שלאָגט אַ אידען, האָט זיך אין איהם דערוועקט אַ גרויסער צאַרן און ער האָט דעם מצרי דער-הרג'עט. פרעה האָט דאָס געהערט און ער האָט דערפאַר געוואָלט משה'ן טויטען. ער איז אָבער בעצייטענס אַנטלאָפּען קיין מדין, און איז דאַרטען געוואָרען אַ פּאַסטוּך. עם האָט געמאַכט, אַז ווען ער האָט איינמאַל געפּיטערט די שאַף געבען באַרג חורב, האָט ער בעמערקט אַ וואַנדערליכע ערשיינונג: אַ מלאַך פון גאָט האָט זיך בעוויזען אין אַ פּלאַס פייער אין אַ קושאַק פון דערנער, וועלכע האָט געברענגט און איז אָבער דאָך ניט פּערברענט געוואָרען. דאָן האָט איהם אַ שטימע פון גאָט געזאָגט: „איך בין דער גאָט פון זיינע עלטערען, אברהם, יצחק און יעקב. איך האָב געזעהן דעם

איינלייטונג

פיין פון מיין פאלק אין מצרים און האב געהערט זייער שרייען פון ווייטאג דורך דער שווערער ארבייט וואס די עגיפטער צווינגען זיי צו טהאן. איך וועל דיך שיקען צו פרעה, צו פערלאנגען פון איהם, ער זאל זיי ארויסלאזען פריי. משה איז צוריקגעקומען אין מצרים, און צוזאמען מיט זיין ברודער אהרן, זיינען זיי געקומען פאר פרעה'ן און געזאגט צו איהם: „זוויי האט געזאגט דער אייביגער, דער גאט פון ישראל: „שיק ארויס מיין פאלק, דאס זיי זאלען מאכען א פייערטאג פאר מיר אין דער מדבר (וויסטעניש)“. פרעה האט ניט געוואלט הערען דערפון. ער האט געענטפערט: „ווער איז דאס אייער גאט? איך קען איהם ניט אויסערדעם וועל איך די בני-ישראל ניט ארויסלאזען“. פרעה האט נאך דערצו בעשולדיגט משה'ן מיט אהרנ'ען, דאס זיי גיבען פאלשע האפנונגען צו די אידישע ארבייטער און ערמוטיגען זיי צו זיין נאכלעסיג אין זייער ארבייט. ער האט געזאגט: „די ארבייטער זיינען יעצט אין גרויסע מאסען, און איהר מאכט זיי שטערונגען אין זייער ארבייט“. אין יענעם טאג האט פרעה בעפויהלען צו די אויפזעהער: „איהר זאלט ניט מעהר געבען קיין שטרוי צו די ארבייטער, צו מאכען ציגעל, ווי ביז איצט. זאלען זיי אליין געהן זאמלען די שטרוי. אבער זיי מוזען אויך מאכען די זעלבע צאהל ציגעל ווי פריהער, ניט וועניגער. ווייל די ארבייטער זיינען נאכלעסיג, דעריבער שרייען זיי: לאז אונז געהן, מיר וועלען מקריב זיין קרבנות צו אונזער גאט! זאל די ארבייט ווערען שטרענגער, און דאן וועלען זיי ניט לעבען מיט פאלשע האפנונגען“. גאט האט אבער פערזיכערט משה'ן, אז פרעה וועט ענדליך דאך זיין געצוואונגען צו לאזען די בני-ישראל ארויסגעהן פון זיין לאנד.

די צעהן מכות

נאכהער האט גאט בעשטרעפט פרעה'ן מיט די צעהן מכות, וואס זיינען געקומען אויף די מצריים, אין צווישענצייט, ווי פאלגט:

איינלייטונג

דס — די וואסער פון טייך נילוס איז פערוואנדעלט געווארען אין בלומ.

צפרדע — פרעש פון אלע וואסערען האָבען זיך פערשפרייט איבער'ן גאנצען לאַנד מצרים און זיינען אַריין אין די הייזער, אין די שלאָפצימערען, און אפילו אין די באַק-אויוענס און אין די דייזשעס.

כנים — לייז אויף מענשען און אויף בהמות איבער'ן גאַנצן צען לאַנד.

ערוב — אַ געמיש פון ווילדע חיות האָבען זיך אַרומגע-טריבען איבער'ן גאַנצען לאַנד.

דבר — אַ פעסט אויף בהמות און שאַף אין פעלד.

שחין — בלאַטערן, אויסשלאַגען אויף די קערפערס פון די מענשען און בהמות איבער גאַנץ מצרים.

ברד — האַגעל און בליצען, וואָס האָט גע'הרג'עט מענשען און בהמות אין פעלד און צובראָכען אלע בוימער.

ארבה — היישעריקען וואָס האָבען אין גרויסע מאַסען פער-שטעלט די שיינ פון דער זון און האָבען אויפגעסען אלע גרינצייג און אלע בלעטער פון די בוימער.

חשך — פינסטערניש, וואָס האָט זיך געלאָזט פיהלען אין גאַנץ מצרים דריי טעג, אָבער אין די אידישע הייזער איז עס גע-ווען אַנגענעהם-ליכטיג.

מכת בכורים — אלע ערשט-געבוירענע עגיפּטער און אויך ערשט-געבוירענע פון בהמות זיינען אויסגעשטאָרבען אין מיטען דער נאַכט. דיעזע לעצטע מכה איז געווען אַ טויט-קלאַפ פאַר פּרעה'ן, עס האָט געבראָכען זיין ווידערשטאַנד. דאָן האָט ער זיך שוין געבעטען צו לאָזען די בני-ישראל אַרויסגעהן פון מצרים.

יציאת מצרים און די שפּאַלטונג פון ים-סוף

מעהר ווי זעקס הונדערט טויזענד בעוואַפענטע מענער, אַ חוץ פרויען און קינדער, און אַ חוץ דעם ערב-רב, די גרים פון די עגיפּט-ער

טער וואָס האָבען זיך אָנגעשלאָסען אָן די בני־ישראל, זיינען אַרויס־געגאַנגען פֿון מצרים, דעם פּופּצעהנמען טאַג פֿונ'ם חודש ניסן, אין דער פֿריה, פֿראַנק און פֿריי, נאָך אַ לאַנגען גלות פֿון פֿיער הונט־דערט און דרייסיג יאָהר (*).

די בני־ישראל האָבען געמאַכט זייער לאַנגער אין דער מדבר. פֿרעה האָט זיך אָבער באַלד אַרומגעזעהן, אַז ער האָט געמאַכט אַ טעות, וואָס ער האָט אַרויסגעלאָזען אַזעלכע פֿעהיגע קנעכט, און האָט בעשלאָסען נאָכצויאָגען די אַנטלאָפּענע בני־ישראל. ער האָט זיך בעוואָפּענט מיט זעקס הונדערט פֿון די בעסטע רייט־וועגען, און האָט גענומען אַלע עגיפּטישע סאַלדאַטען מיט זיך, צו בעקעמפּען די בעפֿרייטע בני־ישראל. ער האָט זיי דערגרייכט ביים האַפּען פֿון ים־סוף. די בני־ישראל זיינען געווען בעוואָכט פֿון גאָט מיט דעם עמוד ענן (וואַלקען־זייל) בייטאַג, און דעם עמוד אש (פֿייער־זייל) ביינאַכט. ווען פֿרעה מיט זיין אַרמיי זיינען שוין געווען נאָהענט, האָבען זיך די בני־ישראל זעהר דערשראָקען און האָבען געשריען צו גאָט. משה האָט אָבער אויפּגעהויבען זיין שטעקען און געוויזען די בני־ישראל צו געהן פֿאַרווערטס איבער דעם ים. די וואַסערען האָבען זיך, דורך אַ נס, אויפּגעהויבען און זיך צוטהיילט אין צוויי זייטען און איז דער מיטען איז געוואָרען טרוקען, און די בני־ישראל זיינען דורכגעגאַנגען דעם ים אין דער טריקעניש. די עגיפּטער זיינען, צוואוילדעמע, נאָכגעלאָפּען ביז אין מיטען ים. אָבער פֿלוצלינג זיינען די וואַסערען צוריק אַריין אין מיטען ים און האָבען דערטרונקען פֿרעה'ן מיט זיין גאַנצע אַרמיי. משה און די בני־ישראל האָבען דאַן געלויבט גאָט מיט דעם שיר „אַז ישיר“, דאַס העלדען־געזאַנג פֿון אַ פֿריי פֿאַלק, וואָס איז דערלייזט געוואָרען פֿון שקלאַפּעריי און געזיעגט איבער מיראַניי.

(* דער גלות מצרים האָט זיך אָנגעפאַנגען ווען יצחק האָט איינגע־וואַנדערט נאָר פֿלשתיים (בראשית כו, א). דער ריכטיגער שעבוד (פֿער־שקלאַפֿונג) האָט געדויערט נאָר 210 יאָהר, לויט דער טראַדיציע פֿונ'ם תּלמוד.

איינלייטונג

דער חג הפסח

פסח איז דער וויכטיגסטער יום-טוב פון די שלש רגלים, די דריי ימים-טובים, אין וועלכער צייט אידען פלעגען, ווען זיי האָבען נאָך געלעבט אין זייער צייגען לאַנד, אין ארץ-ישראל, זיין עולי-רגל, געהן אלס פילגרימען, נאָך ירושלים, און דאַרמען מקריב זיין קרבנות לכבוד דעם יום-טוב, זון „צו בעווייזן זיך פאַר גאָט דריי מאָל אַ יאָהר“ (שמות לד, כד). דער יום-טוב הייסט פסח, ווייל אין דער צייט, ווען גאָט האָט געשיקט אין מצרים די מכת בכורים, דאָס אלע ערשט-געבוירענע פון מצרים זיינען אויסגע-שטאַרבן אין מיטען דער נאַכט פון פסח, דאַמאלס האָט גאָט געשיצט די בני-ישראל און מציל געווען זייערע בכורים. עס הייסט: „ער האָט איבערגעהיפּט (אשר פסח) איבער די הייזער פון די בני-ישראל אין מצרים“ (שמות כ, כז), אַויסמידענדיג די מכה פון די אידישע בכורים דאָרט וואו דאָס בלוט פונ'ם קרבן פסח איז געווען בעשמירט אויף די טירען פון זייערע הייזער, אלס אַ סימן דאָס דער משחית (מלאך המות) האָט קיין שליטה נישט געהאַט אַריינצוקומען.

אין דער צייט ווען דער בית-המקדש האָט נאָך עקזיסטירט, פלעגט מען מקריב זיין דעם קרבן פסח, וועלכען מען האָט געגעבן סען צום סדר, מיט מצות. חמץ מאַר מען נישט עסען די גאַנצע צייט פון יום-טוב. נאָך דעם חורבן פון בית-המקדש קען מען נישט מקריב זיין דעם קרבן פסח, אָבער די דינים פון חמץ ומצה בלייבען אין קראַפט, צום אַנדענקען: „ווען די בני-ישראל זיינען אַרויס פון מצרים, האָבען זיי געבאַקען זייער טייג קוכען מצות וואָס איז נישט געווען געזייערט, ווייל זיי זיינען ווי פּערטריבען געוואָרען פון מצרים, און זיי האָבען זיך נישט געקענט פּערזאַמען, זיי האָבען אויך נישט פּערטיג געמאַכט פאַר זיך קיין שפּייז אויפ'ן וועג“ (שמות יב, למ). אין אַנדערע הינזיכטען האָט פסח דיזעלבע דינים ומנהגים ווי שבועות און סוכות.

צערעמאָניעס און מנהגים
בדיקת חמץ

ווייל אין דער צייט פון פסח טאָר מען ניט עסען קיין חמץ און עס טאָר זיך ניט געפינען קיין ברעקעל חמץ אין הויז, אויב יא, איז מען עובר אויף „בל יראה ובל ימצא“, דאָרום האָבען די חכמים מתקן געווען מען זאל בודק זיין דעם חמץ בעפאָר פסח, דאָס הייסט, נאָכפאַרשען און זוכען אויב עס געפינט זיך חמץ אין די פלעצער וואו מען געברויכט עס אַ גאַנץ יאָהר. געוועהנליך רייניגט די הויז=פּרוי (בעלת=חבית) אלע חדרים עטליכע טעג פאַר פסח, לכבוד יום=טוב. דאָך ערב פסח, דאָס הייסט, די נאַכט וואָס געהער צו ערב פסח, מוז דער בעל=חבית בודק חמץ זיין אין אַלע עקען און ווינקעלעך פון הויז, טאַמער איז דאָרטען פערבלי=בען אַ שטיקעל חמץ. די בדיקה ווערט געמאַכט ביינאַכט נאָך מעריב, מיט אַ וואַקעסענע ליכטעל, וואָס אַ קליין אינגעל טראָגט צו בעלייכטען די פלעצער וואו מען זוכט. דער בעל=חבית האַלט אין האַנד אַ הילצערנע לעפעל מיט אַ פּעדער, אַריינצושאַרען די שטיקלעך חמץ וועלכע ער געפינט. מען איז זיך נוהג צו לייגען קליינע שטיקלעך ברויט אויפ'ן טיש, אָדער אויף אַ פּלאַץ וואו דער בעל=חבית קען דאָס לייכט דערזעהן, כדי ער זאל ניט מאַכען אַ ברכה לבטלה, אויב ער וועט גאָר ניט געפינען קיין חמץ.

אַנפאַנגענדיג די בדיקה, מאַכט דער בעל=חבית דיעזע ברכה: „געלויבט איז דער אייביגער, דער הערשער פון דער וועלט, וואָס האָט אונז געהייליגט מיט זיינע געבאָטען, און האָט אונז בע=פּוילען אַבצורוימען דעם חמץ“. נאַכדעם וואָס דער בעל=חבית האָט געמאַכט די בדיקה, פאַקט ער איין דעם חמץ מיט די מכשירים אין אַ פאַפּיר און באַהאַלט עס ביז מאָרגען צום פּערברענען. דאָן מאַכט ער דיעזע ערקלעהרונג: „אַלע סאַרטען חמץ וואָס בלייבען אין מיין רשות, וואָס איך האָב פּערזעהן און ניט אַכגערוימט, זאל זיין במל און גערעכענט ווערען ווי שטויב פון דער ערד“.

אויב דער ערשטער טאָג פסח קומט אויס זונטאָג, מוז מען

איינלייטונג

מאכען די בדיקה פריהער, דאָנערשטאָג ביינאכט. מען קען אַבער נאָך עסען חמץ דעם גאַנצען טאָג פרייטאָג, און שבת אין דער פריה ביז ניין א זייגער. דער חמץ וואָס בלייבט איבער, גיט מען אַוועק אַ גוי, אָדער מען וואַרפט עס אַרויס אום צעהן א זייגער. דאָן זאָגט מען דעם ביטול חמץ ווי געוועהנליך ערב פסח נאָכ'ן פערברענגען דעם חמץ.

דער ערשטער טאָג פסח פאַלט אויס אם זונטאָג אין די פאַל-גענדע יאָהרען פון 20=מען יאָהרהונדערט:

1903, 1910, 1923, 1927, 1930, 1950, 1954, 1974, 1977, 1981, 1994.

אויב דער בעל-הבית איז גיט צו הויז, מעג אָן אַנדערער מאַכען די בדיקה און פערברענגען דעם חמץ. נאָר דעם ביטול חמץ ערב פסח מוז דער בעל-הבית מאַכען וואו ער איז.

אַברייכטען דעם סדר

„סדר“ מיינט „אַרדנונג“, די פראַגראַם פון די צערעמאָניעס פאַר די ערשטע צוויי נעכט פון פסח. דער בעל-הבית אַלס דער „מלך“ און די בעל-הבית אַלס די „מלכה“, זייערע קינדער, און אַמאָל אויך געלאַדענע געסט, זיצען ארום אַ געדעקטען טיש צו דער סעודה פון יום-טוב. מערקווירדיגע זאַכען קומען פאַר צו אינטע-רעסירען און צו איבערראַשען די קינדער, כדי זיי זאָלען פרעגען אַ קשיא: „וואָרום די היינטיגע נאַכט איז אַנדערש פון אַלע נעכט פון אַ גאַנץ יאָהר?“. דאָס גיט אַ געלעגענהייט דעם פאַטער מקיים צו זיין די מצוה און ענטפערען זיין זוהן אויף זיין פראַגע, אַזוי ווי עס שמעקט געשריבען: „ווען דיין זוהן וועט דיך פרעגען, אין אַ צייט ארום, וואָס בעמייט דאָס? זאָלסטו איהם ענטפערען: מיט אַ שטאַרקער קראַפט אונז נאָט אַרויסגענומען פון מצרים, פון שקלאַפּען-דיענסט“ (שמות יג, יד).

די סדר-איינלייטונג פון דער היינטיגער צייט איז כמעט לויט די אַלמע פראַגראַם וואָס איז בעשריבען אין דער משנה, מיט צוויי מויענד יאָהר צוריק.

איינלייטונג

די אויסשטעלונג פון סדר=טיש איז ווי פאלגט:

1. **זרוע.** א האלב=געבראָטען שטיקעל פלייש מיט אַ בויק, צום אַנדענקונג פון קרבן פסח, וואָס מען האָט געגעסען ווען דער בית=המקדש האָט עקזיסטירט.

2. **ביצה.** אַ געכאַקענע איי, צום אַנדענקונג פון קרבן חגיגה, וואָס מען פלעגט עסען יום=טוב, ווען דער בית=המקדש איז געשטאַנען. אַנדערע זאַגען, אַז דאָס איז „זכר לחורבן“, אָן אַנדענ=קען פון טרויער אָיפ'ן צערשטערטען בית=המקדש, ווייל דאָס איז איז אַ סימבאָל פון טרויער.

3. **מצה.** דריי מצות וואָס ליגען איינגעוויקעלט אין אַ סעך=וועטקע אין דריי פאַלטען, אַדער אין אַ סדר=געפעס, וועלכע האָט דריי אַכטהיילונגען און איז צוגעדעקט מיט אַ סערוועטקע. די דריי מצות רעפרעזענטירען כהן, לוי, ישראל — די דריי קלאַסען אידען.

4. **מרור.** כריין, אַדער שאַרפע גרינס. דאָס ווייזט אויף דער ביטערער צייט וואָס די אידען האָבען איבערגעלעבט אַלס שקלאַפּען אין לאַנד מצרים.

5. **חרוסת.** אַ געמיש צוזאַמענגעריבען פון עפעל, ניס, ראַזינקעס, צימרינג און עטוואָס וויין, וואָס מאַכט אַ פאַפ, אַדער קלעע, צום אַנדענקען פון די ליים (זכר למיט), וואָס אונזערע על=טערען האָבען געקנאַטען צו מאַכען ציגעל פאַר די פיראַמידען אין מצרים. אַבער אין דער ווירקליכקייט איז דאָס אָן אַנגענעהמער קאַמפּאָט, און ער ווערט געברויכט אַלס גענענמיטעל אַכצושוואַ=כען דאָס שאַרפקייט פון דעם מרור.

6. **כרפס.** פעטרושקע, סעלערי, אַדער אַנדערע גרינס, גע=ברויכט אַלס אַ זייטיגע שפייז צו דער סעודה.

7. **זאַרץ=וואַסער.** אין וואָס מען טונקט איין די פעטרוש=קע, כדי אויפּמערקזאַם צו מאַכען די קינדער צו פרעגען אַ קשיא, ווייל דאָס איז ניט דער געווענהליכער מנהג ביי דער סעודה. — דיזע סימבאָלישע זאַכען ווערען אַוועקגעשטעלט אויף אַ טעלער אַדער טאַץ אויפ'ן טיש נעבען דעם בעל=הבית'ס זיץ.

8. די פיער כוסות וויין. יעדער מיטגליעד פון דער געזעלשאפט וואס זיצט ארום מיט, מוז טרינקען פיער כוסות וויין ביים סדר. דאס איז א רמז (סימבאל) צו די פיער אויסדריקען פון אויסלייזונג, וועלכע זיינען דערמאנט אין דער תורה: והוצאתי, והצלתי, וועל אייך ארויסרעסען פון שקלאפעריי, איך וועל אייך אויסלייזען, איך וועל אייך געהענען פאר א פאלק" (שמות ג, וז).

9. דער כוס פון אליהו הנביא. נאכדעם ווי דער דריטער כוס איז אנגעפילט מיט וויין, גיסט מען אן א גרויסען כוס, וועלכען מען שטעלט אין מיטען מיט, לכבוד אליהו הנביא, דער שליח פון גאט, וואס וועט קומען אנזאגען די בשורה טובה דאס משיח קומט, און ער וועט צוגויפפאסען די הערצער פון די עלטערען מיט זייערע קינדער און די הערצער פון די קינדער מיט זייערע עלטערען (מלאכי ג, כד). דאס פאסט גראד צום סדר, וואס איז ספעציעל געמאכט פאר די קינדער. אנדערע מפרשים זיינען אין דער מיינונג, דאס דער כוס איז פאר די אורחים, וועלכע זיינען איינגעלאדען צו קומען צו יעדער צייט פון סדר. און דארום איז דער מנהג צו עפענען די טיר, אז זיי זאלען קענען גלייך אריינגעהן.

10. די הסבה בעט. דער בעלה-הבית, וועלכער פיהרט די צערעמאניע פונ'ם סדר, זיצט אנגעלעהנט אויף זיין לינקער זייט, אויף א קישען, ווען ער טרינקט די כוסות וויין, אדער ווען ער עסט דעם אפיקומן. דאס אנלעהנען מאכט א באקוועמע פאזע, לויט דער מאדע פון די אלטע רוימער, אום צו צייגען, דאס זיי זיינען פרייע מענשען, האבען זיי זיך אנגעלעהנט אויף א בעט אדער קאנאפע, און דאס איז געווארען א סימבאל פון פרייהייט.

די הגדה איז אילוסטרירט מיט די צייכונגען פון דעם ארטיסט לאלא, קאפירט פון „אוצר פירושם וציורים — הגדה של פסח“. אייניגע ציורים זיינען קאפירט פון דעם גרויסען מאלער דארעי, אונטער וועלכע זיין נאמען איז פערצייכענט.

הגדה של פסח

בדיקת חמץ.

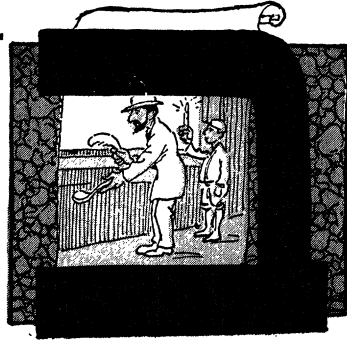
THE SEARCH FOR LEAVEN.

בודקין ביום י"ג ניסן אחר תפלת ערבית בזמנה (ואם חל ערב פסח בשבת, בודקין ביום ה' בערב).

On the 13th day of Nisan, after the Evening Prayer, the Search begins. When the first day of Pesah falls on Saturday the Search is made on Thursday Evening, previously.

בדיקת חמץ

רְרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ
הַעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל-בְּעוֹר
חָמֵץ:

אחר הבדיקה יניח את החמץ
במקום אחד ויאמר: "כל חמירא".

*On completing the Search
make the following declaration:*

כָּל-חֲמִירָא וְחֲמִיעָא, דְּאִכָּא בְּרִשׁוֹתַי, דְּלֹא חֲמַתָּה,
וְדָלָא בְּעֶרְתָּהּ, לְבִטּוּלָא וְלִיָּהוּי כְּעֶפְרָא דְּאֲרַעָא:
(למחרתו) שרפת החמץ ובטולו.

The Burning of the Leaven and Declaration of Annulment.
(the following day)

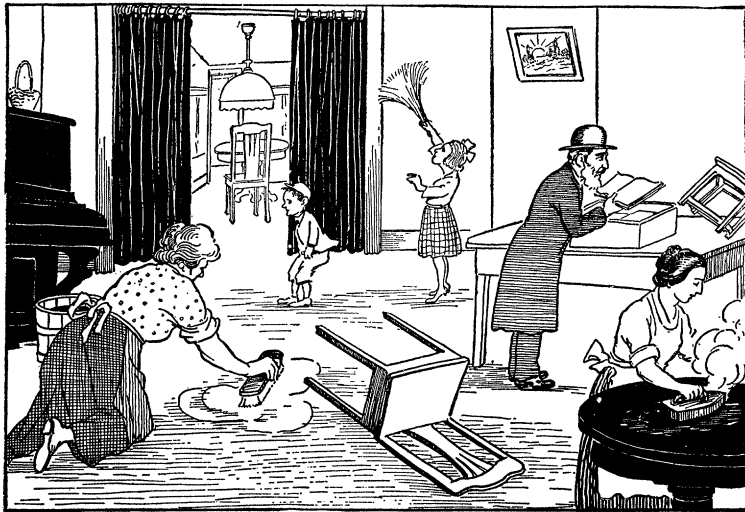
כָּל-חֲמִירָא וְחֲמִיעָא, דְּאִכָּא בְּרִשׁוֹתַי, וְדִחְמַתָּה וְדָלָא
חֲמַתָּה, דְּבִעֶרְתָּהּ וְדָלָא בְּעֶרְתָּהּ, לְבִטּוּלָא וְלִיָּהוּי כְּעֶפְרָא
דְּאֲרַעָא:

הגדה של פסח

די פראגראם

די אָרדנונג פון סדר איז ווי פאלגט:

קדש. — מאכען קידוש.	מדור. — עסען ביטערע קרייִ
ורחץ. — וואשען די הענד.	טער. — איינוויקלען דעם מרור
כרפס. — עסען גרינס.	אין מצה.
יחץ. — טיילען די מיטעלסטע מצה.	שלחן עורך. — גריימען דעם מיש צום עסען.
מגיד. — זאגען די הגדה.	צפון. — עסען דעם בעהאלטע־נעם אפיקומן.
רחצה. — וואשען די הענד צום עסען.	ברך. — בענשען.
מוציא מצה. — די ברכות פון המוציא און אכילת מצה.	הלל. — זאגען הלל.
	גריצה. — בעפרידיגונג.

ערב פסח — רייניגען די הויז פאר פסח

הגדה של פסח

עירוב תבשילין.

Eruv Tavshilin on Erev-Yom-Tov.

יום טוב שחל בערב שבת צריכים לעשות עירוב תבשילין בערב יום טוב.

Permission to prepare meals for Sabbath on a Holiday occurring on a Friday.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
במצותיו וצונו על-מצות עירוב:

בתדין ערוכא יחא שרא לנא למיפא, ולבשלא ולחצלא,
ולאממנא, ולאדדקא שרנא ולתקנא, ולמעבר פל-צארפנא, מיומא
טבא לשבתא. לנו ולכל-ישראל, תדרים בעיר תואת:

סימנים לסדר, בדרך שיר.

MNEMONICS FOR THE SEDER ARRANGEMENT.

קדש.	ורחץ.	מרור.	כורך.
כרפס.	רחץ.	שרחץ עורף.	
מגיד.	רחץ.	צפון.	כורך.
מוציא.	מצה.	הלל.	נרצה.

הגדה של פסח

עירוב תבשילין

אום יום-טוב מעג מען טהאָן אַ מלאכה צוליעב „אוכל נפשׁ“, דאָס הייסט, אַלעס וואָס איז נויטיג צום עסען: באַקען, קאָכען און ליכט אַנצוינדען, וועלכעס איז ניט ערלויבט אום שבת. דאָרום ווען יום-טוב געפאלט ערב שבת, מוז מען מאַכען אַן „עירוב תבשילין“ ערב יום-טוב פאַרנאַכט.

דער עירוב בעשטעהט פון אַ חלה מיט אַ געריכט (אַ שטי-קעל פיש, פלייש, אָדער אַ האַרט-געקאָכטע איי, אַלעס געלייגט אויף אַ טעלער). דאָס ווערט בעטראַכט אַלס דער אַנפאַנג פון צוגריימען עסען אויף שבת, און צוליעב דעם אַנפאַנג וואָס ווערט געמאַכט ערב יום-טוב, מעג מען שוין ענדיגען אום יום-טוב אַלע צוגרייטונגען צום עסען אויף שבת.

דעריבער, ווען פסח געפאלט דאָנערשטאג און פרייטאָג, דאַרף דער בעל-הבית אָדער אַן אַנדערער (ווען דער בעל-הבית איז ניט צו הויז) מאַכען דעם עירוב. ער הויכט אויף דעם טעלער מיט'ן עירוב אין זיין האַנד און זאָגט די ברכה:

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, דער הער-שער פון דער וועלט, וועלכער האָט אונז געהייליגט מיט זיינע מצוות און האָט אונז בעפוילען צו מאַכען אַן עירוב.

דורך דיעזען עירוב זאָל אונז ערלויבט זיין צו באַ-קען, צו קאָכען, און שפּייזען צו ערהאַלטען וואַרם; ליכט אַנצוינדען, און איבערהויפט פאַרטיג צו מאַכען אַלעס נויטיגע אום יום-טוב אויף קומענדען שבת. דיזע ערלויבנים דורכ'ן עירוב איז גילטיג פאַר אונז, ווי פאַר יעדען איד וואָס וואָהנט אין דיעזער שטאָדט (וואָס האָט פאַרגעסען אָדער קען ניט מאַכען קיין עירוב תבשילין).

אַן עירוב תבשילין וועט זיין נויטיג צו מאַכען פאַר פסח אין צווישען די פּאָלגענדע דרייסיג יאָהר:

1928, 1929, 1931, 1932, 1935, 1942, 1945, 1949, 1952.

1955, 1959.

הגדה של פסח

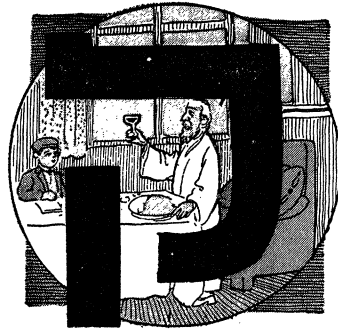
כיווג הכוס הראשונה ומקדש :

1. *KIDDUSH* is recited. On Friday evening commence :

קִדְּשׁ

ויהי ערב ויהי בקר

יִוֵּם הַשְּׁשַׁי: וַיְכַלֵּם
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וּבְרָא
צְבָאָם: וַיְבַר אֱלֹהִים
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מְלֵאכֶתוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי, מְבַר-מְלֵאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבַרְךָ אֱלֹהִים
אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ, כִּי בּו שְׁבֹת מְבַל-
מְלֵאכֶתוֹ, אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

כשחל בחול מתחילין כאן; ובשבת מוסיפין המלות הסגורות:

On weekdays commence here; on Friday evening add the words in brackets;

סְבָרִי מָרְנָן וּרְבִנָּן וּרְבֹתֵי:

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ

מִכָּל-עַם, וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל-לְשׁוֹן, וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וַתִּתֵּן

הגדה של פסח

1. קדש. צוערשט מאכט מען קידוש ווי אין אלע ימים טובים. ווען דער ערשטער טאג פסח פאלט אום שבת, זאל מען זאגען וואָס געהער צו שבת, אָדער ווען דער צווייטער טאג פסח געפאלט אום זונטאָג, זאל מען זאגען דעם המכדיל וואָס געהער צו מוצאי־שבת.

(פרייטאג צו נאכט פאנגט מען אָן :)

„עס איז געוואָרען אַוועג און עס איז געוואָרען מאָר־גען — דער זעקסטער טאָג.

„אזוי זיינען פערטיג געוואָרען הימעל און ערד און אלע זייערע הערשאפטען. אום זיבעטען טאָג האָט שוין גאָט געהאַט פארטיג זיין אַרבייט וואָס ער האָט געמאַכט און ער האָט גערוהט אין זיבעטען טאָג פון אלע זיינע אַרבייט; דאַרום האָט גאָט געבענשט דעם זיבעטען טאָג און האָט איהם געהייליגט, ווייל אין דיעזען טאָג האָט גאָט גערוהט פון צו מאַכען די אלע אַרבייט וואָס ער האָט בעשאַפֿען.“

(אום וואַכענטאָג פאנגט מען אָן דאָ : פרייטאָג צו־נאַכט זאל מען

צולינגען די ווערטער וואָס זיינען אין קלאַמערען :)

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, דער הער־שער פון דער וועלט, וואָס האָט בעשאַפֿען די פֿרוכט פון וויינבוים.

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, דער הער־שער פון דער וועלט, וואָס האָט אונז אויסרעדוועהלט איבער יעדעם פֿאַלק און אונז אויפגעהויבען איבער יעדער נאַציאָן, און האָט אונז הייליג געמאַכט דורך זיינע מצוות, און מיט לייעבע האָט ער אונז געשענקט [שבתים צום רוהען], פֿרעהליכע פייערטעג און לוסטיגע ימים טובים, געמליך דיעזען [שבת און דיעזען] יום־טוב פון מצות, וועלכער איז די פעסט־צייט פון אונזער פֿריי־הייט, [מיט לייעבע] אַ הייליגער פֿערזאַמלונג, צום אַנ־

הגדה של פסח

לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה [שָׁבֳתוֹת לְמִנוּחָה וְ] מוֹעֲדִים
לְשִׂמְחָה, חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׂוֹן, אֶת־יּוֹם [הַשָּׁבֳת הַזֶּה, וְאֶת־יּוֹם]
חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה. וְזִמן חַרּוּתֵינוּ, [בְּאַהֲבָה] מִקְרָא קֹדֶשׁ,
זָכָר לְיִצְיַאת מִצְרָיִם, כִּי בָנוּ בְּחִרְתָּ, וְאוֹתָנוּ קִבַּשְׁתָּ,
מִכָּל־הָעַמִּים, [וְשָׁבֳת] וּמוֹעֲדֵי קִדְשֶׁךָ [בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן]
בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׂוֹן הִנַּחֲלָתָנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ
[הַשָּׁבֳת וְ] יִשְׂרָאֵל וְהַזִּמְנִים: אומרים שחתיינו.

אם חל ליל פסח במוצאי שבת מוסיפין נר והברלה.

On Saturday night add the following:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:
בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם, הַמְּבַדִּיל בֵּין
קֹדֶשׁ לְחוּל, בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, בֵּין
יּוֹם הַשְּׂבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קֹדֶשׁ שָׁבֳת
לְקֹדֶשׁת יּוֹם טוֹב הַבְּבִלְתָּ, וְאֶת־יּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִשְׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִבַּשְׁתָּ. הַבְּבִלְתָּ וְקִבַּשְׁתָּ אֶת־עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל
בְּקִדְשֶׁךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

הגדה של פסח

דענקען פון יציאת מצרים. אזוי ארום האט ער אונז ער-
וועהלט פון אנדערע פעלקער, אונז געהייליגט, און
אונז געשענקט אלס ערבשאפט [דעם שבת, און] די
הייליגע פייערמעג [מיט ליעבע און מיט גוטען ווילען],
מיט פרייד און מיט לוסטיגקייט. געלויבט איז דער איי-
ביגער וואָס הייליגט [דעם שבת און] ישראל און די
פעסט-צייטען.

(אום מוצאי-שבת זאגט מען:)

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאט, דער הער-

קידוש — די פאמיליע ביים סדר

הגדה של פסח

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲנֻנִי, וְקִיָּמִנִי,
וְהַגִּיעָנִי, לְזֶמַן הַזֶּה:

וישתה יין הכוס בהסיבת שמאל וכן שאר הכוסות:

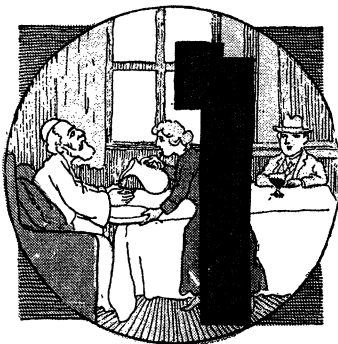
• *Drink the First Cup of Wine.*

יְרִיחַ

בעל הבית נוטל את ידיו ואינו
מברך נטילת ידים.

2. *WASHING the hands.*

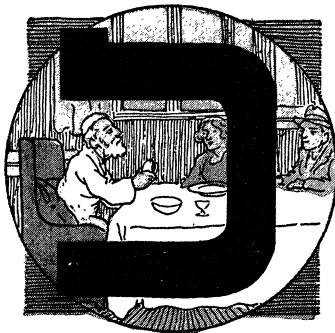
This requires no benediction.

כֶּרֶס

בעל הבית לוקח ירק פחות מכזית
ויטפל במי מלח או בחומץ, ויברך:

3. *GREENS: Dip the
parsley in the salt-water and say
the benediction.*

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הָאָדָמָה:

הגדה של פסח

שער פון דער וועלט, וואָס האָט בעשאַפֿען די ליכט פון פייער.

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, דער הער-שער פון דער וועלט, וואָס מאַכט אַן אונטערשיעד צוויי-שען דאָס הייליגע און דאָס וואַכעדיגע, צווישען ליכט און פינסטערניש, צווישען ישראל און אנדערע פעל-קער, צווישען דעם זיבעטען טאָג און די זעקס אַרבייטס-טעג; וואָס אונטערשיידעט די הייליגקייט פון שבת פון די הייליגקייט פון יום-טוב (*), און האָט געהייליגט דעם זיבעטען טאָג איבער די וואַכענטעג. אזוי האָט ער אונטערשיידען און געהייליגט זיין פֿאַלק ישראל מיט זיין הייליגקייט. געלויבט איז דער אייביגער, וואָס מאַכט אַן אונטערשיעד צווישען הייליגקייט און הייליגקייט.

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, דער הער-שער פון דער וועלט, וואָס האָט אונז געשאַנקען דאָס לעבען, אונז דערהאַלטען אין געזונד און אונז דער-גרייכט צו דיעזער פעסט-צייט.

(מען טרינקט דעם ערשטען כוס וויין)

2. רחץ. מען וואַשט זיך די הענד און מען זאָגט גיט די ברכה על נטילת ידים, ווייל צו וואַשען די הענד פֿאַר פֿרוכט און גרינס איז גיט קיין חוב נאָר אַ רשות.

3. כּרפּס. מען טונקט איין די פעטרושקע אין זאַלץ-וואַסער און מען מאַכט די ברכה:

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, דער הערשער פון דער וועלט, וואָס האָט בעשאַפֿען די פֿרוכט פון דער ערד.

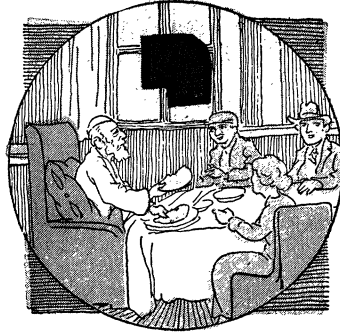
(* דער אונטערשיעד צווישען שבת און יום-טוב אין הייליגקייט אין, דאָס אום יום-טוב מעג מען קאַכען און באַקען וואָס מען דאַרף צו עסען אום יום-טוב, אויך מעג מען אַנצינדען ליכט.

הגדה של פסח

גמץ

יקח המצה האמצעית מן ג' המצות
ויבצענה לשתים ויצניע החלק הגדול
לאפיקומן:

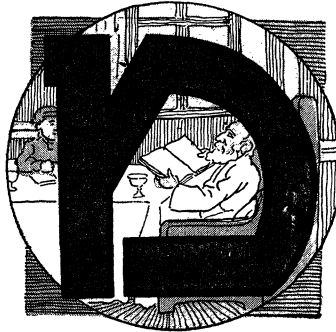
4. *DIVISION*: Break in
two the middle Matzah, laying aside
the larger half for the Afikomon.

מגיד

מגביהין המצות ואומרים כהא לחמא:

5. *RECITATION* of the
Hagada. The Host lifts up the
Matzoth and chants the following
Introduction:

The
Seder
Dish

קערת
הסדר

הגדה של פסח

4. יחזן. מען צוברעכט די מיטעלסטע מצה אין צוויי טהיילען. אין טהייל לאָזט מען ליגען צווישען די צוויי מצות, די אנדערע העלפט בעהאלט מען פאר אן אפיקומן. דער אפיקומן סימבאָלזירט דעם קרבן פסח, וואָס מען האָט געגעסען ווען דער בית-המקדש איז געשטאַנען. דאָס איז דער לעצטער ביסען פון דער סעודה, כדי דער טעם זאל בלייבען אין מויל. אין מאַנכע מדינות מאַכען זיך די קינדער אַ שפּאַס צו גנב'ענען דעם אפיקומן און האַלטען איהם אלס משכון כדי צו קריגען אַ בעלויגונג, ווען זיי גיבען איהם צוריק. געוועהנליך מאַכט זיך דער פּאַטער ניט ווי-סענדיג און לאָזט די קינדער שפּיעלען די קאַמעדיע, כדי זיי געבען אַ געלעגענהייט זיך צו אינטערעסירען מיט'ן סדר. דער מנהג שטאַמט אייגענליך פון אַ טעות אין פשט פון דעם מאמר אין די גמרא: „מען זאל כּאָפּען (חוטפים) די מצות פסח ביינאַכט, כדי די קינדער זאלען ניט איינשלאָפּען“ (פסחים קמ.). דאָס וואָרט „חוטפים“ (כאַפּען) האָט צוויי באַדייטונגען. דאָ אָבער מיינט מען ניט גנב'ענען, נאָר שנעל זיך פּערטויג מאַכען.

5. מגיד. זאָגען די הגדה, וועלכע דערצעהלט די מעשה פון יציאת מצרים.

(דער בעל-הבית הויכט אויף די מצות און זאגט מיט אַ ניגון

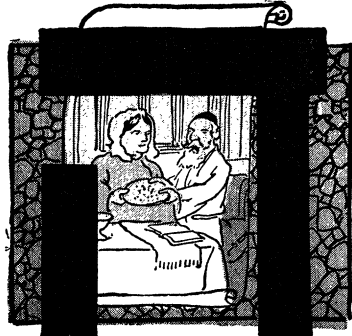
דיעזע ערקלעהרונג:)

דאָס איז גלייך צו דעם איינפאַכען (* ברויט, וואָס

(*) די מצה איז איינפאַך ברויט, ווייל עס ענטהאַלט בלויז מעהל מיט וואַסער. קיינע אנדערע מישונג איז ניט ערלויבט. — דאָס ציהט זיך פון אכטען יאהרהונדערט. ווען דיזער פאַרשריפט איז פּערפאַסט געוואָ-רען איז אַראַמעאיש, די דאַמאַלסדיגע פאַלקס-שפּראַך. עס ווייזט אַרויס דעם גייסט פון הכנסת אורחים אין יענער צייט, צו איינלאָרען אַרימע לייט צו דער סעודה פון יום-טוב. מאַנכע האַבען דאָס געטאָן אַ גאַנץ יאהר, אַזוי ווי רב הונא. ווען ער האָט געגעסען אַ מאַלצייט, האָט ער געעפּענט די טיר פון זיין הויז און אויסגערופּען: „ווער עס איז הונ-דעריג זאל אַריינקומען עסען“ (תענית כ:).

הגדה של פסח

היא לחמא עניא, די אכלו
 אבה תנא בארעא
 דמצרים, פל דכפין ייתי
 ויבור, פל דצריך ייתי
 ויפסה, השפא הזא

לשנה הבאה בארעא דישראל, השפא עבדי לשנה
 הבאה בני חורין:

מוזגין הכוס השניה וקטן המסובים שואל:

The Second Cup is filled; the youngest competent person at the table asks:

הה נשתנה הפינה הנה
 מכלל היירות?

שככלל היירות, אנו
 אוכלין חמין ומצות.
 הפינה הנה פלו מצה:

שככלל היירות אנו אוכלין שאר ירקות, הפינה

הנה (פלו) מרור:

הגדה של פסח

אונזערע עלטערע האבען געגעסען אין מצרים. זאלען אלע וועלכע זיינען הונגעריג קומען מיט-עסען, און אלע וואס זיינען נויטבעדערפטיג, זאלען קומען און פויערען מיט אונז דעם פסח. דייעס יאהר זיינען מיר נאך דא, אבער קומענדעס יאהר, האפען מיר, וועלען מיר זיין אין ארץ-ישראל; דייעס יאהר זיינען מיר נאך אונטער אנדערע הערשאפט, אבער אין קומענדען יאהר וועלען מיר זיין פרייע מענשען.

(מען פילט אז דעם צווייטען כוס מיט וויין: דער אינגסטער פון די אנוועזענדע, וועלכער איז פעהיג דערצו, פרעגט די קשיות:)

ווארום איז די היינטיגע נאכט אנדערש פון אלע אנדערע נעכט פונ'ם יאהר?

(ערשמענס) אין אלע אנדערע נעכט מעגען מיר עסען סיי חמץ, סיי מצה. אבער אין דער היינטיגער נאכט פון פסח, ווארום דארפען מיר עסען נאך בלויז מצה?

(צווייטענס) אין אלע אנדערע נעכט עסען מיר פער-שיעדענע גרינסען, אבער אין היינטיגער נאכט, ווארום עסען מיר נאך בלויז מדוד?

(דריטענס) אין אלע אנדערע נעכט טונקען מיר ניט איין די גרינסען, אבער אין היינטיגער נאכט, ווארום טונקען מיר איין צוויי מאל? *

(פיערמענס) אין אלע אנדערע נעכט עסען מיר, אמאל זיצענדיג און אמאל אנגעלעהנט, אבער אין דער היינטיגער נאכט ווארום זיצען מיר אלע נאך אנגע-לעהנט?

(* איינמאל כרפס אין זאלץ-וואסער און דעם צווייטען מאל מרור אין חרוסת. *)

הגדה של פסח

שֶׁבְכָל־הַיְלִידוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין, אֲפִילוּ פַּעַם
אַחַת, הַפְּיִלָּה הַזֶּה שְׁתֵּי פַּעַמִּים:

שֶׁבְכָל־הַיְלִידוֹת, אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵינוּ וּבֵין
מְסַבִּין, הַפְּיִלָּה הַזֶּה בְּרָנוּ מְסַבִּין:

בעל הבית וכל המסובים עונים:

The Host conjointly with the company at the table respond:

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרַעַה בְּמִצְרַיִם, וַיּוֹצֵיאֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ
מִשָּׁם, בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה, וְאֵלֵינוּ לֹא הוֹצִיא,
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶת־אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, חֲרֵי אָנוּ
וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ, מְשַׁעֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרַעַה בְּמִצְרַיִם,
וְאֲפִילוּ בְּרָנוּ חֲכָמִים, בְּרָנוּ נְבוֹנִים, בְּרָנוּ זְקֵנִים, בְּרָנוּ
יוֹדְעִים אֶת־הַתּוֹרָה, מַצְנֶה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיציאת מִצְרַיִם,
וּבְרֵ־הַפְּרָכָה לְסַפֵּר בִּיציאת מִצְרַיִם חֲרֵי זֶה מְשַׁבַּח:

מַעֲשֵׂה בְרָבִי אֱלִיעֶזֶר, וּרְבִי יְהוֹשֻׁעַ, וּרְבִי אֶלְעָזָר
בְּרֵעֲזָרְיָה, וּרְבִי עֲקִיבָא, וּרְבִי טַרְפוֹן, שְׁחִיו מְסַבִּין
בְּבִנְיָ־בְרַק, וְחִיו מְסַפְּרִים בִּיציאת מִצְרַיִם, כְּלֵאוֹתוֹ

הגדה של פסח

(דער ענטפער אויף די פיער קשיות גיט דער בעל-הבית, צו זאמען מיט די אנוועזענדע וועלכע זיצען ארום טיש: *)

עבדים היינו — מיר זיינען געווען פרעה'ס קנעכט אין מצרים, ביז דער אייביגער, אונזער גאט, האט אונז ארויסגעצויגען פון דארטען מיט א שטארקער מאכט און מיט גרויסע קרעפטן (**). אין פאל ווען הקדוש ברוך הוא וואלט נישט געווען ארויסגענומען אונזערע עלטערען פון מצרים, דאן וואלטען מיר און אויך אונזערע קינדער און קינדס-קינדער געבליבען פערשקלאפט ביי פרעה'ן אין מצרים. דארום איז אונזער פליכט צו דערצעהלען די פאסירונג פון יציאת מצרים, און צו לויבען גאט פאר זיין דערליוונג. ווען אפילו מיר וואלטען געווען חכמים, פערשמענדיגע, זקנים, און גוט געלערנטע אין דער תורה, פון דעסטוועגען איז א מצוה צו דער-צעהלען און רעדען וועגען יציאת מצרים. יא, וואס מעהר איינער דערצעהלט פון יציאת מצרים, אלץ מעהר קומט איהם א שבת.

מיר מעגען נעהמען א ביישפיעל פון די גרויסע תלמודיסטען, רבי אליעזר, רבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה, רבי עקיבא און

(*) דער ענטפער דערקלעהרט, ווארום פסח-נאכט איז אנדערש ווי די אנדערע נעכט פון א גאנץ יאהר. ווייל מיר זיינען אויסגעלייזט גע-ווארען פון שקלאפעריי און מיר זיינען ארויסגעגאנגען פון מצרים אין דער נאכט פון פסח, דארום מאכט מען די ענדערונגען, כדי מען זאל געדענקען דעם נס פון יציאת מצרים, און כדי מען זאל אויפמערקזאם מאכען די קינדער, זיי זאלען פרעגען די אורזאכע דערפון, און דער פאך מער זאל דערצעהלען די נסים ונפלאות, וועלכע גאט האט געטאן מיט אונזערע עלטערען בשעת יציאת מצרים, דאמיט וועלען זיי לערנען און וויסען די אידישע געשיכטע.

(**) דברים ו, כא.

הגדה של פסח

הפְּיִלָּה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ,
הַגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁל שַׁחֲרִית:

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרֵעוּרְיָה. הָרִי אֲנִי כִּבְּזָן שִׁבְעִים
שָׁנָה, וְלֹא נִכְיָתִי, שֶׁתֵּאמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת.
עַד שֶׁדָּרְשָׁה בֶן זֹמָא. שֶׁנֶּאמַר: לְמַעַן תִּזְכְּרֶנּוּ אֶת-יוֹם
יְצִיאַתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, בַּל יָמִי חֲטִיף. "יָמֵי חֲטִיף"
הַיָּמִים. "בַּל יָמִי חֲטִיף" הַפִּילוֹת. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים:
"יָמֵי חֲטִיף" הָעוֹלָם הַזֶּה. "בַּל יָמִי חֲטִיף" לְהַבִּיא
לְיָמוֹת הַמְּשִׁיחַ:

דְּרוֹד הַמְּקוֹם. בְּרוֹד הוּא.

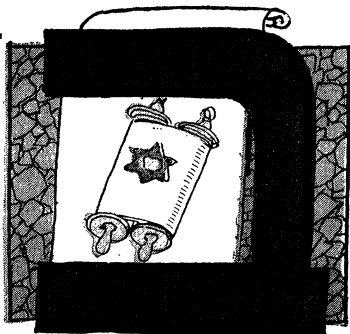
בְּרוֹד שְׁנַתן תּוֹרָה לְעַמּוֹ

יִשְׂרָאֵל. בְּרוֹד הוּא.

בְּנֵי אֲרִבְעָה בָּנִים

דְּפָרָה תּוֹרָה. אֶחָד חָכֵם,

וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינֵי יוֹדֵעַ לְשֵׂאוֹר:

הגדה של פסח

רבי מרפון, וועלכע האַבען אַבגעריכט דעם סדר אין בני-ברק* און האַבען פערבראַכט די גאַנצע נאַכט דערצעהלענדיג וועגען די פאַסירונגען פון יציאת מצרים, ביז וואַנען זייערע תלמידים זיינען געקומען און האַבען געזאָגט צו זיי: „אונזערע רביים! עס איז שוין געקומען די צייט צו לייענען קריאת שמע פון שחרית“.

די תלמידיםטען דערצעהלען יציאת מצרים. — זייערע תלמידים

(* א שטאָרט אין ארץ-ישראל (יהושע יט, מה). מיט עטליכע יאָהר צוריק האַבען חסידים פון פוילען דאָרט געגרינדעט אַ קאַלאָניע.

הגדה של פסח

חֲכָם מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים,
אֲשֶׁר אָנּוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲתֶכֶם? וְאֵף אֶתָּה אֲמַר-לוֹ
בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מִפְטוּרֵין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוּמָן:

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הָעֵבֶרָה הַזֹּאת לָכֶם!
לָכֶם וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שְׁהוּצִיא אֶת-עַצְמוֹ מִן הַפֶּלֶא,
כִּפְר בְּעֵקֶר. וְאֵף אֶתָּה הַקְּהֵל אֶת-שְׁנוֹי, וְאֲמַר-לוֹ:
בְּעֵבוֹר זֶה, עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם, "לִי" וְלֹא-לוֹ.
אֵלֹו הָיָה שֵׁם, לֹא הָיָה נִנְאָל:

תָּם מָה הוּא אוֹמֵר? מָה זֹאת? וְאֲמַרְתָּ אֵלָיו:
בְּחֻק יָד הוּצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:

וְשִׂאֵינוּ יוֹדֵעַ לְשִׂאֵר, אֶתָּה פִּתַח לוֹ. שְׁנֵאֲמַר:
וְהַנְּדָתָ לְבִנְךָ, בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה
יְיָ לִי, בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:

יְבַר מְרַאשׁ הַדָּשׁ, תִּלְמוּד לֹמֵר "בַּיּוֹם הַהוּא".
אֵי בַּיּוֹם הַהוּא. יְבַר מִפְּעוּד יוֹם. תִּלְמוּד לֹמֵר.

הגדה של פסח

דער זעלבער רבי אלעזר בן עזריה האט געזאגט: „איך בין שוין כמעט זיבעציג יאהר אלט, און אין דער גאנצער צייט האב איך נישט געהאט די זכיה צו בעווייזן דאס עם איז א פליכט צו דערצעהלען וועגען יציאת מצרים ביינאכט, אזוי גוט ווי בייטאג, ביז בן זומא האט גע'דרשנ'ט דעם פסוק: „כדי דו זאלסט געדעגן קען דעם טאג פון דעם ארויסגעהן פון מצרים, כל ימי חייך“ — אלע טעג פון דיין לעבען“ (*). ווען עס וואלט שטעהן געשריבען „ימי חייך“ — דיין טעג, וואלט עס געמיינט בלויז די טעג, אבער ווען עס שטעהט געשריבען „כל ימי חייך“ — אלע טעג פון דיין לעבען, מיינט עס אויך די נעכט. אנדערע חכמים דרשנ'ען: „ימי חייך“ מיינט מען עולם הזה, דינע וועלט, און „כל ימי חייך“ — ווייזט אויף דער צייט ווען משיח וועט קומען.

געלויבט איז דער אלגעגענווערטיגער, געלויבט איז ער, וואס האט געגעבען צו זיין פאלק ישראל די תורה, וועלכע פער פפליכט יעדען פאטער צו דערצעהלען און דערקלעהרען יציאת מצרים זיינע קינדער, וואס מאנכע מאל בעשטעהען זיי פון פיער פערשידענע כאראקטערע: איינער איז א חכם (סמודענט), איינער — א רשע (א ספארט), איינער — א תם (אן איינפאכער) און איינער — א שאינו יודע לשאל (אן אונוויסענדער).

די פיער זיהן פון דער הגדה

(* דברים טו, ג.)

הגדה של פסח

בַּעֲבוּר זֶה. בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי, אֲלֵא בַשָּׁעָה
שֵׁישׁ מַצָּה וּמְרוֹר, מְנַחִים לְפָנָי:

וַתִּחַלְלֵה עוֹבְדֵי אֱלִילִים הָיוּ
אֲבוֹתֵינוּ. וְעַכְשָׁו גְּרַבְנוּ
הַמָּקוֹם לְעַבְדָּרְתּוֹ.
שֵׁנָאֵמַר: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
אֶרְכָּל-הָעַם. בַּה אָמַר

וַיֵּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בַּעֲבֹר הַנֶּחֱר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם,
תָּרַח אָבִי אֲבָרְהָם וְאָבִי נָחוֹר. וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים
אֲחֵרִים: וְאָקַח אֶת-אֲבִיכֶם אֶת-אֲבָרְהָם מֵעֵבֶר הַנֶּחֱר,
וְאוֹיָדְךָ אוֹתוֹ בְּכַל-אֶרֶץ כְּנָעַן. וְאַרְבֵּה אֶת-זֶרְעוֹ, וְאָתְךָ
לוֹ אֶת-יִצְחָק: וְאָתְךָ לְיִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וְאֶת-עֵשָׂו. וְאָתְךָ
לְעֵשָׂו אֶת-הַר שְׁעִיר, לְרֵשֶׁת אוֹתוֹ. וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ
מִצְרָיִם:

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל. בְּרוּךְ הוּא.
שֵׁנִתְקַדֵּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֹשֵׁב אֶת-הַתֵּן לְעֵשׂוֹת, כְּמָה

הגדה של פסח

דער חכם (סמודענט) פרעגט געוועהנליך: וואָס בעדייטען די פרינציפן, געזעצען און רעכטע, וועלכע דער אייביגער, אונזער גאָט, האָט אייך בעפוילען? (*) — איהם זאָלסטו דער־קלערען די איינצעלהייטען פון די געזעצען וועגען פסח, ביז צו דעם פרינציפ דאָס, „מען זאָל ניט עסען אַ נאַכשפּייז נאַכ'ן קרבן פסח“.

דער רשע (ספּאַרט), וואָס זאָגט ער? „וואָס בעזוועקט דיזע האַרעוואַניע ביי אײך?“. מיט זיין אויסדריקען די ווער־טער „ביי אײך“ און ניט „ביי אונז“, האָט ער זיך אַרויסגענומען פון כלל, און דאָדורך האָט ער פּערליקענט די אייניגקייט פונ'ם פּאָלק, וואָס איז אַ וויכטיגער פרינציפ אין אידענטום. אויב אזוי, זאָלסטו איהם ענטפּערען אויפ'ן זעלבען שטייגער, און מאַך איהם טעמפּ זיינע ציינער און זאָג איהם: „דאָס איז צוליעב דעם, וואָס דער אייביגער האָט געטאָן מיט מיר, ווען איך בין אַרויסגעגאַנגען פון מצרים“ (**). זאָלסט אויסדריקען דאָס וואָרט „מיר“ — אָבער ניט „איהם“, ווייל ער וואָלט ניט געווען בערעכטיגט אויס־געלייזט צו ווערען, אויב ער וואָלט דאָרטען געווען אין דער צייט פון יציאת מצרים.

(*) דברים ו. כ.

(**) שמות יג. ח. — דאָס איז ניט קיין ריכטיגער רשע, נאָר אַ ספּאַרט, וואָס זוכט פּערגעניגען און קימערט זיך וועניג וועגען אידישע מנהגים. דער חכם זאָגט אויך „וואָס גאָט האָט אײך בעפוילען“. ווי אין פּסוק שטעהט, ער וויל ווירקליך וויסען די אַלע דינים און מנהגים פון פסח, כדי זיי אַבצוהיטען. אָבער דער רשע זוכט נאָר זיין אייגענעם נוצען, און איהם פּערדריסט פאַר וואָס מען מאַכט אַזאָ נערודער איבער דעם סדר.

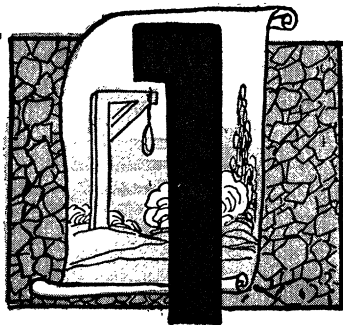
הגדה של פסח

שָׁאֵמַר לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים.
שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדַע תִּדְעֵנָה, כִּי־נִיר יִהְיֶה
וְרָעָה, בְּאַרְצָן לֹא לָהֶם, וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם, אֲרַבְעַ
מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ, דָּן אֲנִי.
וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרַב־שׂ גְּדוּל:

ישא הכוס בידו ויאמר בקול רם:

Raise the Cup of Wine and recite:

וְהָיָה שְׁעַמְדָה לְאַבוֹתֵינוּ
וְלָנוּ. שְׂפָא אֶחָד בְּלֶבֶד,
עָמַד עָלֵינוּ לְכַבֹּתֵנוּ.
אֶלָּא שְׂבָב־דְּדוֹר וְדוֹר,
עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַבֹּתֵנוּ.

וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם:

יניח הכוס על השלחן ויאמר:

Replace the Cup on the table and say:

צֵא וּלְמַד, מִדֶּבְרֵי לֶבֶן הָאָרְצִי לַעֲשׂוֹת לִיעֲקֹב

הגדה של פסח

דער תם (איינפאכער) זאגט: „וואָס איז דאָס?“ — איהם זאָלסטו דערצעהלען: „דאָס דער אייביגער, מיט זיין גרויַסער מאַכט, האָט אונז אַרויסגענומען פון קנעכטשאַפט אין מצרים“ (1).

וואָס אַנבעלאַנגט דעם אַנוויסענדען זוהן, וואָס איז נאָך צו־יונג צו פרעגען אַ פראַגע, איהם זאָלסטו אַליין (2) אויפקלערען די זאָך: „דו זאָלסט דערצעהלען דיין זוהן אין יענעם מאָג און זאָגען: דאָס איז צו צייגען וואָס דער אייביגער האָט געטאָן מיט מיר, ווען איך בין אַרויסגעגאַנגען פון מצרים“ (3).

די חכמים האָבען גע'דרשנ'ט דיעזען פסוק ווי פאָלגט: מען קען מיינען דאָס מען דאַרף אָנפאַנגען דערצעהלען יציאת מצרים נאָך פון ראש חודש ניסן אָן (צוויי וואָכען פרייהער), דאַרום שמעקט „ביום ההוא“ — אין יענעם מאָג (פון פסח); מען קען פיליכט דענקען, דאָס מען דאַרף אָנפאַנגען דערצעהלען ערב פסח בין הערבים, ווען עס איז נאָך מאָג, דאַרום שמעקט „בעבור זה“ — דאָס איז אום צו צייגען. בעבור זה — צוליעב אָם דאָס! וואָס מיינט, דאָס די מצוה צו דערצעהלען יציאת מצרים איז נאָר בייַ מאַכט, בשעת מען קען אָנצייגען אויף די מצה און מרור, וועלכע ליגען ביי דיר אויפ'ן טיש (4).

(1) שמות יג, יד.

(2) את פתח לו. דאָס וואָרט את (אַנשטאַט אַתה) איז לשון נקבה, אַ רמז דאָס די קליינע קינדער זאָל די מוטער לערנען און זיי אויפקלערען די מעשה פון יציאת מצרים.

(3) שמות יג, ח.

(4) די פאַרשמעלונג, אַנווייזענדיג אויף די מצה און מרור, דריקט אויס קלאָר די בעדייטונג פון יציאת מצרים.

הגדה של פסח

אָבִינוּ. שְׁפָרְעָה לֹא נִזְרַ אֲפָא עַל-הַזְּכָרִים. וְלָכֵן בִּקְשׁ
לְעַקֵּר אֶת-הַכּוֹל. שֶׁנֶּאֱמַר: אַרְמִי אֶבֶד אָבִי, וַיִּזְרַד
מִצָּרִימָה, וַיִּנְר־שָׁם בְּמַתִּי מֵעַם. וַיְהִי-שָׁם לְגוֹי נְדוּל,
עַצוֹם וָרֹב:

וַיִּזְרַד מִצָּרִימָה. אָנוּם עַל פִּי הַדְּבוּר. וַיִּנְר־
שָׁם. מִלְמַד שְׂרָא יִרַד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהַשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם,
אֲפָא לְגוֹר שָׁם. שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמְרוּ אֶל-פְּרַעֲהַ, לְגוֹר
בְּאַרְצָ בְּאֵנִי פִי-אֵין מִרְעָה לְצֹאֵן אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ, כִּי
כִבֵּד תִּרְעַב בְּאַרְצָ כְּנַעַן. וְעַתָּה, יִשְׁבוּ נָא עַבְדֶּיךָ
בְּאַרְצָ וְשֹׂן:

בְּמַתִּי מֵעַם. בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: בְּשִׁבְעִים נַפְשׁ, יִרְדוּ
אֲבֹתֶיךָ מִצָּרִימָה. וְעַתָּה, שְׂמֵךְ יי אֲלֵהֶיךָ, כְּבוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לְרֹב:

וַיְהִי-שָׁם לְגוֹי. מִלְמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִצְּיֹנִים שָׁם:
נְדוּר עַצוֹם. בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

הגדה של פסח

(אז אנדער נוסח פון דער הגדה *)

אונזערע אור-עלמערן, פאר לאנגע צייטן, זיינען געווען געצענט דיענער, ביז אונזער פאטער אברהם האט אנערקענט די אמת'ע גאטהייט. איצט זיינען מיר נאָהענט צו גאט און מיר דיענען איהם אליין. אזוי ווי עס שטעהט אין פסוק: „יהושע האט גע־רעדט צום גאנצען פאלק, אזוי האט געזאגט דער אייביגער, דער גאט פון ישראל: אויף יענער זייט טייך (מזרח זייט פון פרת) האבען אייערע אור-עלמערן פון אייביג אָן געוואוינט. תרת, דער פאטער פון אברהם און פון נחור. דאן האָב איך אַרויסגענומען אייער פאטער אברהם פון יענער זייט טייך און האָב איהם דורכ־געפיהרט דאָס גאנצע לאַנד כנען. איך האָב איהם געבענשט מיט פיעל קינדער, פון וועלכע דער עיקר איז געווען יצחק. יצחק האט געהאט צוויי זיהן, יעקב און עשו. צו עשו האָב איך געשענקט דאָס לאַנד פון הר שעיר, אָבער יעקב מיט זיין פאמיליע האָבען גע־מוזט אויסוואַנדערען אין מצרים (**).

נון מוזען מיר דאָנקען גאט, ווייל ער האט אָבגעהיט זיין צוואַג צו ישראל. געלויבט איז הקדוש ברוך הוא, וואָס האט אויס־גערעכענט דעם סוף פון גלות, אזוי ווי ער האט פערשפראַכען צו אברהם אבינו, ווען ער האט מיט איהם געשלאָסען דעם בונד „צווישען די שטיקער“ (ברית בין הבתרים) און צו איהם גע־זאָגט: „זאלסט וויסען זיין, דאָס דייע קינדער וועלען וואוינען אין אַ פּרעמדען לאַנד און וועלען זיין פערשקלאַפט צו אַ פאלק,

(*) דאָס איז דער צווייטער נוסח פון תלמוד (פסחים קטז:): דאָס די הגדה זאל זיך אַנפאַנגען מיט דער געשיכטע פון אברהם'ס פאטער תרה, וועלכער האט געדיענט עבודה זרה, און ענדיגען מיט אברהם, וועלכער האט אנערקענט גאט, און זיינע נאכפאלגער, די בני־ישראל, וואָס דיענען דעם זעלבען גאט. ווי די משנה זאָגט: „מען פאַנגט אָן מיט די חסרונות און מען ענדיגט מיט די מעלות“. רב זאָגט, מען פאַנגט אָן מתחלה עוברי עבודה זרה, און שמואל זאָגט, מען פאַנגט אָן עבדים היינו. מיר זאָגען לויט ביידע נוסחאות. (** יהושע כד, כד.

הגדה של פסח

פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ, וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ, בְּמֵאד מְאֹד. וּתְפִלָּא
הָאָרֶץ אַתֶּם:

וְרַב. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: רַבְּכָה בְּצִמְחַת הַשָּׂדֶה
נִתְתִּיף, וּתְרַבִּי וּתְגַדְלִי וּתְבֹאֵי בְעָדֵי עֲדָיִים, שְׂרָיִם
נִכְנָה, וּשְׁעָרָי צִמְחָה, וְאֶת עַרְסָה וְעֵרְיָה:

וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמְצָרִים וַיַּעֲנוּנוּ, וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה:

וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמְצָרִים. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: הִבֵּה
נִתְחַכְמָה לוֹ. פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה, בִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה,
וְנוֹסַף גַּם־הוּא עַל־שׁוֹנְאֵינוּ, וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:

וַיַּעֲנוּנוּ. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים,
לְמַעַן עַנְתּוּ בְּסִבְלָתָם: וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה,
אֶת־פֶּתֶם וְאֶת־רַעְמִסִּים:

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר:
וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרָךְ:

וַיִּצְעַק אֲרִיִּי אֲלֵהִי אֲבִתִּינוּ, וַיִּשְׁמַע יי אֶת־קִלְגֵנוּ.

וַיִּרְא אֶת־עַנְיֵנוּ, וְאֶת־עַמְלֵנוּ, וְאֶת־לְחֻצֵנוּ.

הגדה של פסח

וואס וועט זיי שלעכט בעהאנדלען און פייניגען, א צייט פון פיער הונדערט יאהר; איך וועל אבער בעשטראפען דאס פאלק וואס וועט זיי האלמען פערשקלאפט, און דערנאך וועלען זיי ארויס געהן מיט פיעל האב און גומס (*).

(מען הייבט אויף דעם כוס וויין, מיט עהרע צו גאט, און מען זאגט מיט א העכערען טאן:)

און אט דיזע הבטחה פון גאט איז בייגעשמאנען אונזערע על-מערן, אזוי גוט ווי צו אונז. ווארים באמת איז יציאת מצרים ניט געווען די איינציגע פאסירונג וואס גאט האט אונז גערעמעט פון פרעה, וועלכער האט אונז געוואלט אומברענגען, נאר אין יעדען דור שטעהען אויף מיראנען וואס ווילען אונז פערניכטען, אבער הקדוש ברוך הוא רעמעט אונז תמיד ארויס פון זייערע הענד.

(מען שטעלט אוועק דעם כוס צוריק)

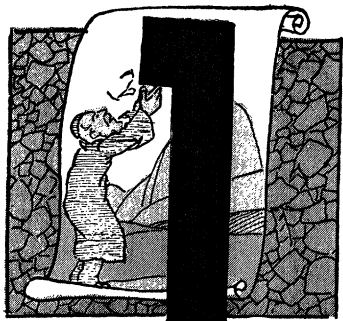
מען דארף נאר שמודירען גענוי צו פערשטעהן די שלעכטע כוונה פון לבן דעם אראמעער, געגען אונזער פאטער יעקב. עס איז זיכער, דאס לבן האט געוואלט נאך איבערשטייגען פרעה'ן, וועל-כער האט ארויסגעגעבען א גזרה צו ערמארדען בלויז די אידישע זכרים, אבער לבן האט געפלאנעוועט צו פערניכטען אלעמען — זכרים און נקבות. ווי עס שטעהט אין פסוק: דער ארמי (לבן) האט געוואלט פערניכטען מיין פאטער (יעקב), איז ער געגאנגען נאך מצרים און ער האט דארטען געוואוינט מיט א קליינע פאמיליע. אבער ער איז דארטען געווארען א נאציאָן, גרויס און מעכטיג, א פיעלפאכעם פאלק (**).

די חכמים דרשנען דארויף, טייטשענדיג ווערטער: „ער איז גע-גאנגען נאך מצרים“ — ניט מיט זיין גומען ווילען, נאר ער איז געצוואונגען געווען צו געהן לויט גאט'ס בעפעהל; „ער האט דארטען געוואוינט“ — מיר לערנען דערפון, דאס יעקב'ס כוונה איז געווען ניט דארטען צו פערבלייבען שטענדיג, נאר צייט-

(* בראשית טו. (** דברים כו, הו.)

הגדה של פסח

וַיִּצְעַק אֶל-יְיָ אֱלֹהֵי
אֲבוֹתַי יְיָ. כָּמָה שָׁנְאַמְרָ:
וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הֵהָם,
וַיִּמָּר מִלֶּךְ מִצְרַיִם,
וַיֹּאמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן

הָעַבְדָּה וַיִּזְעָקוּ. וַתַּעַר שׁוֹעַתֶם אֶרֶץ-הָאֱלֹהִים מִן-הָעַבְדָּה:
וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת-קוֹלִי. כָּמָה שָׁנְאַמְרָ: וַיִּשְׁמַע
אֱלֹהִים אֶת-נַאֲקָתִם. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-בְּרִיתוֹ, אֶת-
אֲבֹרָתָם, אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב:

וַיֵּרָא אֶת-עַנְיִנִי. זוּ פְרִישׁוֹת הַדָּרֶךְ אֶרְצֵי. כָּמָה
שָׁנְאַמְרָ: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיַּדַּע אֱלֹהִים:
וְאֶת-עַמִּי לְגֹי. אֵלֹהֵי הַבָּנִים. כָּמָה שָׁנְאַמְרָ: כִּי-
הֵבֵן הַיַּעֲזוֹר הַזֶּה תִּשְׁלִיכֵהוּ, וְכִי-תִּפְתָּח תַּחֲוִינִי:

וְאֶת-לֶחְמֵי עַנְיִנִי. זוּ הַדִּחְקִי. כָּמָה שָׁנְאַמְרָ: וְגַם-
רְאִיתִי אֶת-הַדִּחְקִי, אֲשֶׁר מִצְרַיִם לִחְצִים אַתֶּם:

וַיִּצְאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם, בְּיַד חֲזָקָה, וּבְיָד עֲזָרָה,
וּבְמִרְאָה נִדְרָה. וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתּוֹת:

הגדה של פסח

ווייליג צו וואוינען: „זיי (יעקב'ס זיהן) האָבען געזאָגט צו פּרעה'ן: מיר זיינען געקומען וואוינען צייטווייליג אין לאַנד, ווייל עס פּעהלט אונז אױס פּאַשע פּאַר די שאַף, צוליעב דעם שווערען הונגער וואָס הערשט אין כּנען, דערווייל וועלען מיר וואוינען אין גושן“ (1); „מיט אַ קליינע פּאַמיליע“ — ווי עס שטעהט: „מיט זיבעציג פּערזאָן זיינען דיינע אור-עלטערן אַוועק אין מצרים און איצט האָט דיר גאָט געמאַכט פּיעל אין צאָהל, ווי די שטערן אין הימעל“ (2); „און ער איז דאָרט געוואָרען אַ נאַציאָן“ — דאָס מיינט, דאָס די בני ישראל זיינען געוואָרען אַנערקענט אַלס אַן אױסגעצײכענט פּאָלק; „גרויס און מעכטיג“ — אַזוי ווי עס שטעהט: „די בני ישראל זיינען געווען פּרוכטבאַר, זיי האָבען זיך געמעהרט און האָבען זיך געשטאַרקט זעהר שנעל, דאָס לאַנד איז געוואָרען אַנגעפּילט מיט זיי“ (3); „אַ פּיעלפּאַכעס פּאָלק“ — אַזוי ווי עס שטעהט: „איך האָב דיר צאָהלרייך געמאַכט ווי דאָס גראַז פּונ'ם פּעלד; דו ביזט גרעסער געוואָרען, אױסגעוואַקסען און געקומען אין יוגענד-שעהנעם עלטער; דיינע כּריסט זיינען רונד געוואָרען און דיינע האַר לאַנג געוואַקסען; אַכער דו ביזט געווען ענטבלויזט און נאַקעט“ (4).

„די מצריים האָבען אונז שלעכט בעהאַנדעלט, זיי האָבען אונז געפּייניגט און בעלעסטיגט מיט שווערע אַרבייט. מיר האָבען געשריען צום אױביגען, אונזער גאָט, און גאָט פּון אונזערע על-טערען, און דער אױביגער האָט געהערט אונזער שטימע, ער האָט געזעהן אונזער פּיין, אונזערע ליידען און אונזער אונטער-דריקונג“ (5).

„די מצריים האָבען אונז שלעכט בעהאַנדעלט“ — ווי עס שטעהט: „פּרעה האָט געזאָגט צו זיין פּאָלק: קומט, מיר מוזען קלוג האַנדלען מיט זיי, פּילייכט וועלען זיי זיך מעהרען, און אין פּאַל ווען אַ קריעג וועט אױסברעכען, וועלען זיי זיך אַנשליסען צו

(1) בראשית מז. (2) דברים י. כב. (3) שמות א. ז. (4) יחזקאל

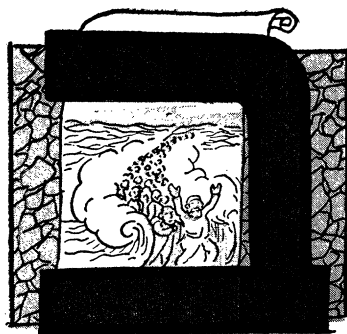
טז. ז. (5) דברים כז. הו.

הגדה של פסח

ויוצאנו יי ממצרים. רא על-ידי מלאך.
ולא על-ידי שרת. ולא על-ידי שליח. אלא הקדוש
ברוך הוא בכבודו ובעצמו. שנאמר: ועברתי בארץ
מצרים בפניכה הנה, והפיתי כל-בכור בארץ מצרים.
מאדם ועד-בהמה. ובכר-אלהי מצרים, אעשה
שפטים, אני יי:

ועברתי בארץ-מצרים בפניכה הנה. אני ולא
מלאך. והפיתי כר-בכור בארץ מצרים. אני ולא
שרת. ובכר-אלהי מצרים אעשה שפטים, אני ולא
השליח. אני יי אני הוא ולא אחר:

דיד הוקה. זו הדבר.
במה שנאמר: הנה יד-
יי הנה, במקנה אשר
בשרת, בפוסים
בחמרים בתמרים,

בבקר ובצאן. דבר כבוד מאד:

הגדה של פסח

אונזערע פיינד, און וועלען שמריימען געגען אונז, און דאן גועלען זיי ארויסגעהן פון אונזער לאַנד" (1); „זיי האָבען אונז געפֿיִר־ניגט" — ווי עס שמעהט: „זיי (די מצריים) האָבען געזעצט איבער זיי (די בני ישראל) אויפֿזעהער, צו פֿייניגען זיי מיט שווע־רע לאַסמען, און האָבען געבויט מאַגאַזין־שמעדת פֿאַר פרעה — פֿיתום און רעמסס" (2); „און בעלעסטיגט מיט שווערע אַרבייט" — „אַלע אַרבייט וואָס זיי האָבען פֿאַר זיי געמאַן, איז געווען זעהר שווער" (3); „מיר האָבען געשריען צום אייביגען, אונזער גאָט, און גאָט פֿון אונזערע עלטערן" — אזוי ווי עס שמעהט: „איז פֿער־לויף פֿון אַ לענגערע צייט איז געשמאַרבען דער קעניג פֿון מצרים, און די בני ישראל האָבען געזיפֿצט פֿון די שווערע אַרבייט, און זיי האָבען געשריען, און זייער געשריי איז אַרויפֿגעגאַנגען צו גאָט" (4); „און דער אייביגער גאָט געהערט אונזער שטימע" — ווי עס שמעהט: „גאָט האָט געהערט זייער יאַמער און האָט זיך דערמאַנט זיין בונד מיט אברהם, מיט יצחק און מיט יעקב"; „ער האָט געזעהן אונזער פֿיין" — דאָס מיינט, דאָס די מענער זיינען געוואָרען אַבגעזונדערט פֿון זייערע פֿרויען, אזוי ווי עס שמעהט: „גאָט האָט בעמראַכט דעם צושטאַנד פֿון די בני ישראל און גאָט האָט פֿערשמאַנען די לאַגע" (5); „אונזערע ליידען" — דאָס זיינען די קינדער, ווי עס שמעהט: „יעדער זוהן וואָס וועט געבוירען ווערען, וואַרפט איהם אַרײַן אין טײַך (נילוס), אָבער יעדער טאַכטער לאָזט לעבען" (6); „אונזער אונטערדריקונג" — דאָס מיינט, ענג מאַכען אונזער לעבען, ווי דער פֿסוק זאָגט: „איך האָב געזעהן די אונטערדריקונגען מיט וועלכע די מצריים אונ־טערדריקען זיי" (7).

דאָן האָט אונז דער אייביגער אַרויסגענומען פֿון מצרים מיט אַ שטאַרקע האַנד, מיט אַן אויסגעשטרעקטען אַרעם, מיט גרויסע שרעקען, מיט צייכענס און וואונדערטהאַמען" (8).

(1) שמות א, י. (2) שמות א, יא. (3) שמות א, יד. (4) שמות ב, כג. (5) שמות ב, כה. (6) שמות א, כג. (7) שמות ג, ט. (8) דברים כו, ה.

הגדה של פסח

וּבִזְרַע נְטוּיָהּ. זֶה הַחֶרֶב. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר:
וַחֲרַבּוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל־יְרוּשָׁלָּיִם:

וּבְמוֹרָא גָדוֹל. זֶה גִלְוֵי שְׂכִינָהּ. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר:
אוֹ הַנְּסֶה אֱלֹהִים, לְבוֹא לְקַחַת לֹו גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי,
כְּמִסַּת בָּאֵתֶת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִדְּחָמָהּ, וּבְיַד חֲנוּקָה
וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָהּ, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים. כָּכֵל אֲשֶׁר־עָשָׂה

לְכֶם, יְיָ אֱלֹהֵיכֶם,
כְּמַצְרִים לְעֵינֶיךָ:
וּבְאֵתֶת.
זֶה הַמַּטָּה. כְּמָה
שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶרֶב־
הַמַּטָּה הַזֶּה, תִּפְקַח
בְּיָדְךָ. אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת
הַאֵתֶת:

1. Water changing to Blood — דם

הגדה של פסח

„דער אייביגער האָט אונז ארויסגענומען פון מצרים“ — ניט דורך אַ מלאך, ניט דורך אַ שרף (פּייערדיגען ענגעל), און ניט דורך אַן אַנדער שליח, נאָר דער הייליגער גאָט [געלויבט איז זיין נאָמען], ער אַליין. — ווי אין פּסוק שטעהט: „איך וועל דורכגעהן דאָס לאַנד מצרים אין דער דאָזיגער נאַכט, און איך וועל דערשלאָגען יעדען בכור אין מצרים, פון אַ מענש, ביז אַ בהמה, און איך וועל אויספיהרען אַ שטראַף איבער אַלע אַבגעטער פון מצרים — איך בין דער אייביגער!“¹. די חכמים ערקלעהרען די בעדייטונג פון דאָס פּירוואָרט „איך“ אין דיזען פּסוק: „איך וועל דורכגעהן דאָס לאַנד מצרים אין דער דאָזיגער נאַכט“ — איך אַליין, אַבער ניט קיין מלאך; „איך וועל דערשלאָגען יעדען בכור אין מצרים“ — איך אַליין, אַבער ניט קיין שרף; „און איך וועל אויספיהרען אַ שטראַף איבער אַלע אַבגעטער פון מצרים“ — איך אַליין, אַבער ניט קיין שליח; „איך דער אייביגער“ — איך אַליין, און ניט קיין אַנדערער.

„מיט אַ שטאַרקער האַנד“ — דאָס מיינט מען די מגפה אויף די בהמות, אַזוי ווי אין פּסוק שטעהט: „די האַנד פון גאָט וועט שלאָגען דיין פיה וואָס איז אין פעלד, די פּערד, די אייזלען, די קעמלען, די רינדער און די שאָף — אַ זעהר שווערע מגפה“²; „מיט אויסגעשטרעקטען אַרעם“ — דאָס מיינט מען דעם שווערד [פון מלאך המות צו הרג'ענען די בכורים], אַזוי ווי דער פּסוק זאָגט: „זיין אויסגעשטרעקטער שווערד האַלט ער (דער מלאך המות) אין זיין האַנד, געווענדעט געגען ירושלים“³; „מיט גרויסע שרעקען“ — דאָס מיינט מען די אַפענבאַרונג פון דער שכינה, אַזוי ווי עס שטעהט: „האַט ווען עס איז אירגענד אַ העכערע קראַפט פּרובירט קומען אַרויסנעהמען אַ פּאַלק פון אַ פּאַלק, מיט פּרופּונגען, צייכענס און וואונדער, מיט קריעג, מיט אַ שטאַרקע האַנד, מיט אויסגעשטרעקטען אַרעם און גרויסע שרע-“

(1) שמות יב. יב. (2) שמות ט. ג. (3) דברי הימים כא. טו.

הגדה של פסח

וּבְמוֹפְתֵי־יָם, זֶה הַדָּם. כִּמָּה שְׁנָאָמַר: וְנִתְּתִי
 מוֹפְתֵי־יָם, בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

נוהגין להטיף מנהכים שלש טפות יין כשאומר דם ואש וכו'

*It is customary to spill out three drops of wine from the cup
 when saying these words.*

דָּם, וְאֵשׁ, וְתַמְרוֹת עֵשֶׂן:

2. Frogs — צפרדע

דָּבָר אַחֵר.
 בְּיַד הַנְּזִיקָה שְׁתֵּי־יָם.
 וּבְיַרְוֵעַ נְטוּיָה
 שְׁתֵּי־יָם, וּבְמִזְרָא
 נְדוּל שְׁתֵּי־יָם.
 וּבְאֹתוֹת שְׁתֵּי־יָם.
 וּבְמוֹפְתֵי־יָם שְׁתֵּי־יָם:
 אֵלֶּי עֵשֶׂר מְכוֹת
 שֶׁתִּבְיָא הַקָּדוֹשׁ

בְּרוּךְ הוּא עַל־הַמַּצִּיּוֹת בְּמַצִּיּוֹת וְאֵלֵינוּ הֵן:

הגדה של פסח

שירו לה
כי גאה גאה

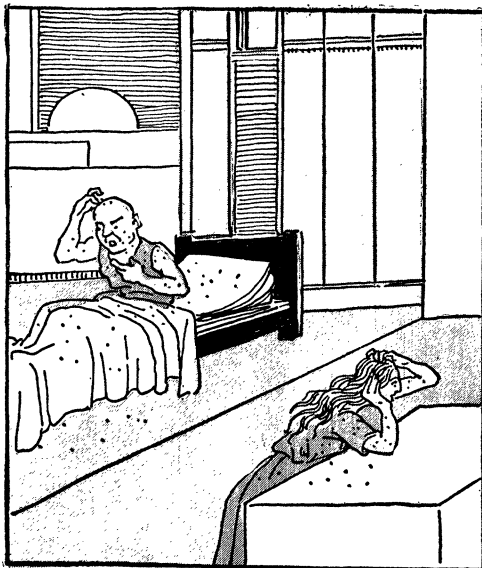
גלות

דער ברית בין הבתרים (גאט'ס בונד מיט אברהם — זעה זייט 13)

הגדה של פסח

יטיף טפה יין מהכוס בכל אחת מהעשר מכות, וכן שלש טפות באמירת שלשת חסימונים דצ"ד עד"ש באח"ב

It is customary to dip the small finger in the cup and spill out a drop of wine at the mention of each plague.

3. Vermin — כנים

דָם. צַפְרֵקָע.
 כְּנִים. עָרוֹב.
 דְּבָר. שְׁחִין.
 בְּרָד. אֲרָפָה.
 חֲשָׁד. מַפְתֵּי-
 בְּלוֹת;
 רַבִּי יְהוּדָה
 הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם
 סְמָנִים:

דְּצִ"ד עַד"ש בְּאֲח"ב:

רַבִּי יוֹסִי הַגָּדִילִי אוֹמֵר: מַנִּין אֶתָּה אוֹמֵר, שֶׁקָּנוּ
 הַמַּצָּרִים בְּמַצָּרִים עֲשֶׂר מַכּוֹת, וְעַל הַיָּם לָקְנוּ הַמַּשִּׁים
 מַכּוֹת. בְּמַצָּרִים מָה הוּא אוֹמֵר: וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטָמִים

הגדה של פסח

קען, אזוי ווי דער אייביגער, אייער גאט, האט געמאך אין מצרים, פאר אייערע אויגען?"; (4) ; "מיט צייכענס" — דאס איז דער שמעקען, אזוי ווי עס שמעהט: "נעם אין האנד דעם דאזיגען שמעקען, מיט וועלכען דו וועסט מאכען די צייכענס" (5) ; "און וואונדער-מהאמען" — דאס מיינט מען די מכה פון בלוט, אזוי ווי עס שמעהט: "איך וועל בעווייזען וואונדער אויפ'ן הימעל און אויף דער ערד: בלוט, פייער און זיילען רויך" (6).

אנדערע חכמים דרשנ'ען דעם פסוק, דאס ער בעציהט זיך אויף די צעהן מכות: "מיט א שטארקע האנד" — צוויי; "אויס-געשמרעקטען ארעם" — צוויי; "גרויסע שרעקען" — צוויי; "צייכענס" — צוויי; "וואונדער-מהאמען" — צוויי. די צעהן מכות וואס גאט האט געבראכט אויף די מצריים זיינען ווי פאלגט: *

בלוט, פרעש, ליון, ווילדע חיות, מגפה אויף בהמות, הויט-ענטצינדונג, האגעל, היישעריי-קען, פינסטערניש, מגפה אויף בכורים.

רבי יהודה האט געמאכט דריי ווערטער פון די עשר מכות מיט די ראשי תיבות, אזוי:

דצ"ך עד"ש באח"ב

רבי יוסי הגלילי גיט אַנצוגעהערען, דאס מען קען פּערגרעסערען די צעהן מכות וואס די מצריים האָבען געליטען, און לייגט צו פּופציג מכות וואס די מצריים האָבען געליטען אויפ'ן ים. ער

(4) דברים ד, לד. (5) שמות ד, יז. (6) יואל ג, ג.

(* עס איז אַ מנהג מען זאָל דעם קליינעם פינגער איינטונקען אין כּוּם און אַרויסגיטען אַ טראָפען וויין יעדעס מאל מען דערמאָנט אַ מכה, כּדי צו צייגען, אַז מיר זיינען פּריי פּון די מכות, אזוי ווי עס שמעהט אין פּסוק: "אַלע קראַנקהייטען, וועלכע איך האָב געבראַכט אויף מצרים, וועל איך אויף דיר ניט בריינגען, דען איך בין דיין אייביגער, דיין רופּא" (שמות טו, כו).

הגדה של פסח

אֵל-פִּרְעֹה, „אֶצְבַּע אֱלֹהִים הוּא“ וְעַל-תֵּימָם מָה הוּא

4. Noxious Animals — ערוב

אוֹמֵר. וַיֵּרָא
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד
 הַגְּדוֹלָה, אֲשֶׁר
 עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם,
 וַיֵּרָאוּ הָעַם אֶת־
 יְיָ. וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי־
 וְכַמִּשְׁתַּ עֲבָדוֹ:
 כִּי מָה לָּקוּ
 „בְּאֶצְבַּע“ עֲשָׂר

מִבּוֹת. אָמֹר מַעֲתָה, בְּמִצְרַיִם, לָקוּ עֲשָׂר מִבּוֹת, וְעַל-
 תֵּימָם, לָקוּ חֲמִשִּׁים מִבּוֹת:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנֵּינן שְׁפַר־מִכָּה וּמִכָּה, שֶׁהֵבִיא
 תְּקוּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל־הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם, הִזְתָּה שֶׁל
 אַרְבַּע מִבּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: יִשְׁלַחֲכֶם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֲבָרָה

הגדה של פסח

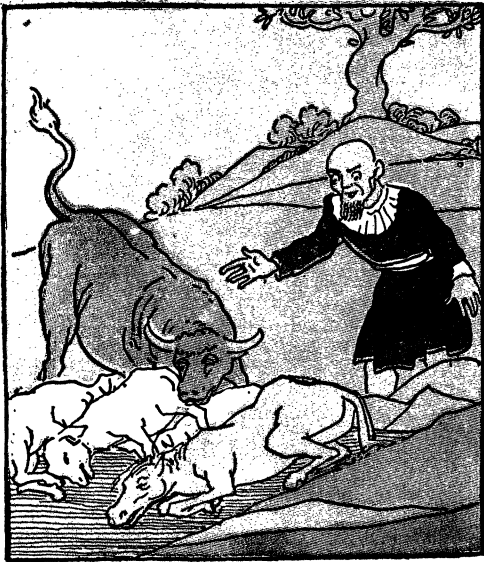
מאכט פעסט זיין כעהויפטונג מיט א דרש אויפ'ן פסוק: „די מכשפים האבען געזאגט צו פרעה (אויף די מכה כנים): „עס איז א פינגער פון גאט“ (*). דאס צייגט, אז די מכשפים האבען גערעכענט, דאס גאט ברענגט אלע צעהן מכות מיט איין פינגער, אבער שפעטער, בעת די מצריים זיינען דערטרונקען געווארען אין

די מצריים האבען פערשקלאפט די בני ישראל און זיי בעלעסטיגט מיט שווערע ארבייט

(* שמות ה, טו.)

הגדה של פסח

5. Deadly-pest on the cattle — דבר

וְזַעַם וְצָרָה,
 מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי
 רָעִים: "עֲבָרָה"
 אַחַת. "וְזַעַם"
 שְׂתוּמִים. "וְצָרָה"
 שְׁדָשׁ. "מִשְׁלַחַת
 מִלְּאֲכֵי רָעִים"
 אַרְבַּע: אָמֹר
 מַעֲתָה, בְּמַצָּרִים

לְקַוֵּי אַרְבָּעִים מִפּוֹתַי, וְעַל הַיָּם, לְקַוֵּי מֵאֲתָיִם מִפּוֹתַי:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר. מִנּוּן שְׂפָר־מִכָּה וּמִכָּה.

שֶׁהָבִיא תְּקֻדָּשׁ בְּרוּיָה עַל-הַמַּצֹּרִים בְּמַצָּרִים, הַיְזָתָה

שֶׁל חֲמֵשׁ מִפּוֹתַי. שֶׁנֶּאֱמַר: יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפָּי.

עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים. "חֲרוֹן אַפָּי"

הגדה של פסח

ים סוף, שמעיה: „ישראל האט געזעהן די גרויסע האנד־שלאג, מיט וועלכער דער אייביגער האט בעשטראפט מצרים, און דאס פאלק האט מורא געהאט פאר גאט און האבען געגלויבט אין גאט און אין זיין קנעכט משה“ (*). ער רעכענט אויס, אויב איין פינגער ברענגט צעהן מכות, ברענגט דאך א האנד, וואס האט פינגער, — פופציג מכות.

רבי אליעזר גלויבט, דאס יעדע הויפט מכה פון די צעהן מכות איז געווען צוזאמענגעשטעלט פון פיער עלעמענטארע מכות. אזוי ווי עס צייגט דער פסוק אין תהלים, וואס בעצייכענט די מכות פון מצרים: „ער האט אויף זיי אנגעשיקט זיין ברענענדען צארן: וואוסה, פלוך, אונגליק און אנשיקעניש פון ביזע מלאכים (**). — וואוסה איז איינס, פלוך — צוויי, אונגליק — דריי, ביזע מלאכים — פיער. פון דאנען איז געדונגען דאס אין מצרים האבען זיי געהאט פערציג מכות (פיער מאָל צעהן) און אויפ'ן ים — צוויי הונדערט מכות (פיער מאָל פופציג).

רבי עקיבא וויל האבען, דאס דער דאזיגער פסוק איז גאר מרמוז, אז יעדע הויפט־מכה איז געווען צוזאמענגעשטעלט פון פינגער מכות. ער צעהלט אזוי: ברענענדיגען צארן איז איינס, וואוסה — צוויי, פלוך — דריי, אונגליק — פיער, ביזע מלאכים — פינגער. לויט דיעזען רעכענונג קומט אויס, דאס די צעהן מכות פון מצרים זיינען געווען פינגער־פאך, אלזא פופציג מכות, און אויפ'ן ים — צוויי הונדערט און פופציג מכות.

אויף דעם זעלבען אופן קענען מיר פיעלפאך פערמעהרען די מעלות, וואס גאט האט מיט אונז געמאך, און פאר דיזע אלע גוטע זאכען זיינען מיר מחויב גאט צו דאנקען.

(* שמות יד, לא. (** תהלים עח, מט.)

הגדה של פסח

6. Boils — שחין

אחת. "עֲבָרָה"
 שְׁפִימִים. "וְנֹעַם"
 שְׁלֹשׁ. "וְצָרָה"
 אַרְבַּע. "מִשְׁלַחַת
 מִלְּאֲנֵי רָעִים"
 הַמֵּשׁ: אָמֹר,
 מַעֲשֵׂה, בְּמִצְרַיִם,
 לָקֹוּ הַמְּשִׁימִים
 מִבֹּת, וְעַל-הַיָּם,
 לָקֹוּ הַמְּשִׁימִים
 וּמֵאֲתָיִם מִבֹּת:

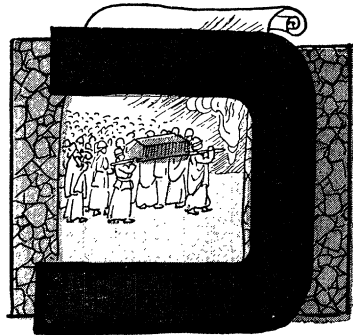
הַמָּה מַעֲשֵׂוֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם

עֲרִינִי:

אֵלֵי הוֹצֵאֵנִי מִמִּצְרַיִם

וְלֹא-עָשָׂה בְּהֵם שְׂפָטִים

דִּינִי:

הגדה של פסח

(דער בעל-הבית זאגט:)

למשל (צום ביישפיעל), ווען גאָט וואָלט פאַר אונז
געמאַן ניט מעהר ווי אונז ארויסנעהמען פון מצרים,
ווען אפילו ער וואָלט ניט בעשטראַפּט די מצריים —
די אַנוועזענדע ענטפערען: * דייַנן.

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואָלט שוין יאָ בעשטראַפּט די מצריים,
נאָר ער וואָלט ניט צושטערט זייערע געטער —
(אנוועזענדע:)

דייַנן.

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואָלט אויך צושטערט זייערע געטער,
נאָר ער וואָלט ניט אויסגע'הרג'עט זייערע בכורים —
(אנוועזענדע:)

דייַנן.

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואָלט אויסגע'הרג'עט זייערע בכורים,
נאָר ער וואָלט אונז ניט געגעבען זייערע פערמעגענס ** —
(אנוועזענדע:)

דייַנן.

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואָלט געגעבען זייער פערמעגענס, נאָר
ער וואָלט ניט געשפּאַלטען דעם ים פאַר אונז —
(אנוועזענדע:)

דייַנן.

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואָלט געשפּאַלטען דעם ים פאַר אונז,
נאָר ער וואָלט ניט געמאַכט דאָס מיר זאָלען אַריבער-
געהן דעם ים אין דער טרוקעניש —
(אנוועזענדע:)

דייַנן.

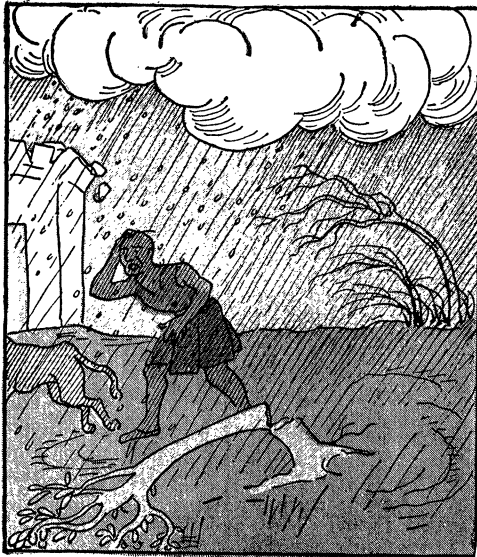
** דאָס מיינט, עס וואָלט פאַר אונז געווען איבער גענוג און מיר
וואָלטען געווען העכסט צופריעדען. (** שמות יא, ב.)

הגדה של פסח

אֵלֶּיךָ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים וְלֹא־עָשָׂה בְּאַלְהֵיהֶם, דִּיגְנוּ:

אֵלֶּיךָ עָשָׂה בְּאַלְהֵיהֶם וְלֹא הִרְגוּ אֶת־בְּכוֹרֵיהֶם, דִּיגְנוּ:

אֵלֶּיךָ הִרְגוּ אֶת־בְּכוֹרֵיהֶם וְלֹא־נָתַן לָנוּ אֶת־מְמוֹנָם, דִּיגְנוּ:

אֵלֶּיךָ נָתַן לָנוּ אֶת־

מְמוֹנָם וְלֹא־קָרַע

לָנוּ אֶת־הַיָּם, דִּיגְנוּ:

אֵלֶּיךָ קָרַע לָנוּ

אֶת־הַיָּם וְלֹא־

הִעֲבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ

בְּחִרְבָּהּ, דִּיגְנוּ:

אֵלֶּיךָ הִעֲבִירָנוּ

7. Hail and Lightning — ברך

בְּתוֹכוֹ בְּחִרְבָּהּ וְלֹא שָׁקַע צְרִינֵינוּ בְּתוֹכוֹ, דִּיגְנוּ:

אֵלֶּיךָ שָׁקַע צְרִינֵינוּ בְּתוֹכוֹ וְלֹא־סָפַק צְרָפְנוּ

דִּיגְנוּ:

בְּמִדְבַר אַרְבָּעִים שָׁנָה.

הגדה של פסח

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואָלט אונז דורכגעפיהרט דעם ים אין
דער טרוקעניש, נאָר ער וואָלט ניט דערטרונקען אין
איהם אונזערע שונאים —

דייַנן. (אנוועזענדע:)

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואָלט דערטרונקען אונזערע שונאים
אין ים, נאָר ער וואָלט ניט בעפרידיגט אַלע אונזערע
בעדערפענישען אין דער מדבר דורך אַ צייט פון פּערציג
יאָהר —

דייַנן. (אנוועזענדע:)

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואָלט בעפרידיגט אַלע אונזערע בע-
דערפענישען אין דער מדבר דורך צייט פון פּערציג
יאָהר, נאָר ער וואָלט אונז ניט געשפייזט מיט מן —

דייַנן. (אנוועזענדע:)

(בעל-הבית:)

למשל, ער וואָלט אונז געשפייזט מיט מן, נאָר ער וואָלט
אונז ניט געשענקט אַ רוהע=טאָג —

דייַנן. (אנוועזענדע:)

(בעל-הבית:)

למשל, ער וואָלט אונז געשענקט דעם שבת, נאָר ער
וואָלט אונז ניט צוגעפיהרט צום באַרג סיני* —

דייַנן. (אנוועזענדע:)

(* די מצוה צו היטען שבת האבען מיר בעקומען צוזאמען מיט'ן
מן איז מרה, אידער מיר האבען בעקומען די עשרת הדברות אויפ'ן באַרג
סיני.

הגדה של פסח

אִלוּ סַפַּק צְרַפְנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה.

דִּיגְנוּ:

וְלֹא־הֶאֱכִילָנוּ אֶת־הַמֶּן.

אִלוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת־הַמֶּן וְלֹא־נָתַן לָנוּ אֶת־הַשַּׁבָּת, דִּיגְנוּ:

8. Locust — ארבה

אִלוּ נָתַן לָנוּ

אֶת־הַשַּׁבָּת וְלֹא־

קִרְבָּנוּ לְפָנֵי הַר־

סִינֵי, דִּיגְנוּ:

אִלוּ קִרְבָּנוּ לְפָנֵי

הַר־סִינֵי וְלֹא־

נָתַן לָנוּ אֶת־

הַתּוֹרָה, דִּיגְנוּ:

אִלוּ נָתַן לָנוּ אֶת־הַתּוֹרָה וְלֹא־הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דִּיגְנוּ:

אִלוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא־בָנָה לָנוּ

דִּיגְנוּ:

אֶת־בֵּית הַבְּהִימָה,

הגדה של פסח

(בעל-הבית:)

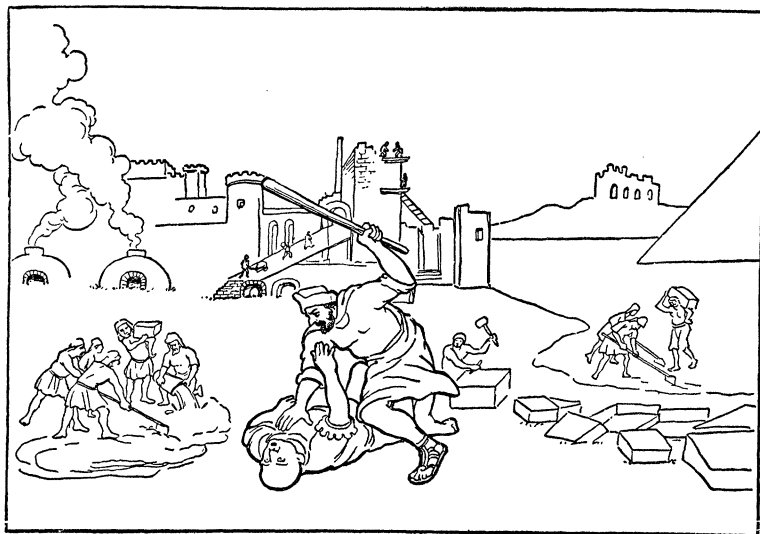
למשל, ווען ער וואַלט אונז צוגעפיהרט צום באַרג, צו
זעהן די הערליכקייט פון גאט'ס שכינה, ווען אפילו ער
וואַלט אונז ניט געגעבען די תורה — (אנוועזענדע:) דיינו.

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואַלט אונז געגעבען די תורה, נאָר ער
וואַלט אונז ניט אַריינגעפיהרט אין ארץ ישראל —
דיינו. (אנוועזענדע:)

(בעל-הבית:)

למשל, ווען ער וואַלט אונז אַריינגעפיהרט אין ארץ
ישראל, נאָר ער וואַלט ניט אויפגעבויט פאַר אונז דעם
בית-המקדש — (אנוועזענדע:) דיינו.

משה רבינו הרג'עט דעם מצרי

הגדה של פסח

על אחת פְּמָה וּבְמָה, מוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכַבְּלָת, לְמָקוֹם עַלֵינוּ. שְׂהוּצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם, וְעָשָׂה בָהֶם שְׂפָטִים, וְעָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְהָרַג אֶת־בְּכוֹרֵיהֶם.

9. Darkness — חשך

וְנָתַן לָנוּ אֶת־מַמְזוֹנִים. וְקָרַע לָנוּ אֶת־הַיָּם וְהַעֲבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחַרְבָּה. וְשָׁקַע אֶרְצֵנוּ בְּרוֹבוֹ. וְסַהֵק אֶרְצֵנוּ בְּמַדְבַּר אֲרָבָעִים שָׁנָה. וְהִיאָבִילָנוּ אֶת־הַמִּזְן. וְנָהַיְנוּ

לָנוּ אֶת־הַשִּׁבְתָּה. וְקָרַבְנוּ לְפָנֵינוּ הַר־סִינַי. וְנָתַן לָנוּ אֶת־הַתּוֹרָה. וְהִבְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת־בַּיִת הַבְּהוֹרָה לְכַפֵּר עַל־כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ:

הגדה של פסח

וויפיעל מעהר און מעהר דארפען מיר דאנקבאר זיין און לויבען
נאָט פאַר די אַלע דאָפעלטע טובות און מעלות, וועלכע
ער האָט אונז געטאָן: ער האָט אונז אַרויסגענומען פון מצרים,
בעשטראַפּט די מצריים, צושטערט זייערע געטער און אויסגע-
הרג'עט זייערע בכורים; ער האָט אונז געגעבען זייער פערמע-
גענס, געשפּאַלטען דעם ים, און אַריבערגעפיהרט אין דער טרו-
קעניש און דערטרונקען אונזערע שונאים; ער האָט בעפרידיגט
אונזער בעדערפעניש אין דער מדבר דורך אַ צייט פון פּערציג
יאָהר, און אונז געשפּייזט מיט מן; ער האָט אונז געשאַנקען דעם
שבת, געבראַכט נאָהענט צום באַרג סיני און אונז געגעבען די
תורה; ער האָט אונז אַריינגעבראַכט אין ארץ ישראל און האָט
אויפגעבויט דעם בית המקדש, אום צו פּערגעבען אַלע אונזערע
זינד.

אייגענמליך איז יציאת מצרים דער שורש און אורשפּרונג פון
דיעזע אַלע מעלות. דערפאַר האָט רבן גמליאל געזאָגט, אַז
עס איז דורכאויס נויטיג פאַר יעדען מענשען אַרויס צו צייגען ביים
סדר די דריי סימבאָלען פון יציאת מצרים, נעמליך:

פסח, מצה, מרור

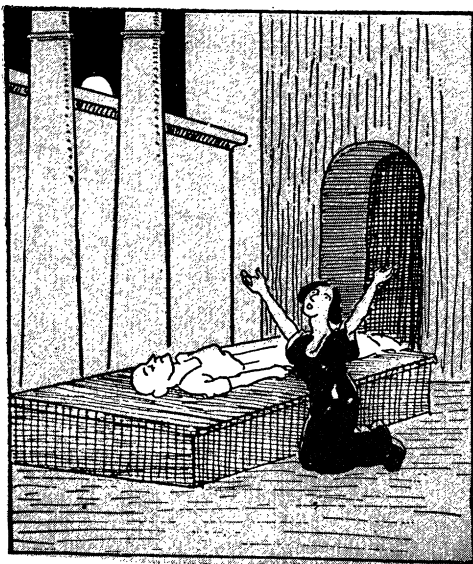
(דער בעליהבית צייגט אָן אויף דעם האַלכגעבראַטענעם שטיקען
פלייש — די רוע, וואָס איז אַ זכר לפסח — און פרעגט:)

דעם קרבן פסח וואָס אונזערע עלטערען פּלעגען עסען בשעת דער
בית-המקדש איז געשטאַנען — צוליעב וואָס איז דאָס געווען?

(אנוועזענדע:)

ווייל אונזער הייליגער [געלויבט איז ער] האָט „איבערגעהיפּט“
(אזוי ווי דאָס וואָרט „פסח“ בעדייט) איבער די היזער
פון אונזערע עלטערן אין מצרים, ווי דער פּסוק זאָגט: „איהר
זאַלט געבען אַן ערקלעהרונג וועגען דעם קרבן פסח: ווייל דער

הגדה של פסח

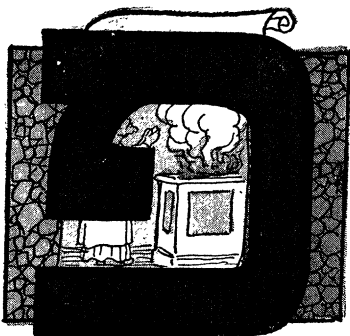

10. Death of firstborn — מכת בכורות

רָבֵן נִמְלִיאֵל
 הָיָה אוֹמֵר: כָּל-
 שְׁלֹא־אָמַר שֶׁרֶשֶׁד
 דְּקָרִים אֵלָיו
 בְּפִסְחָא. לֹא-יֵצֵא
 יְדֵי חוֹבְתוֹ. וְאֵלָיו
 הֵן: פְּסַחַת מַצָּה.
 וּמְרוֹר:

The Host points out the roasted bone as a symbol of the Paschal lamb, and asks:

הֲסַח שְׁהֵי אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים
 בְּזֵמַן שְׁבִירַת-הַמַּקֵּדָשׁ
 קָנִים, עַל-שׁוֹם מָה. עַל-
 שׁוֹם שְׁפִסְתָּ הַקֶּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא, עַל-כִּתְּוֵי

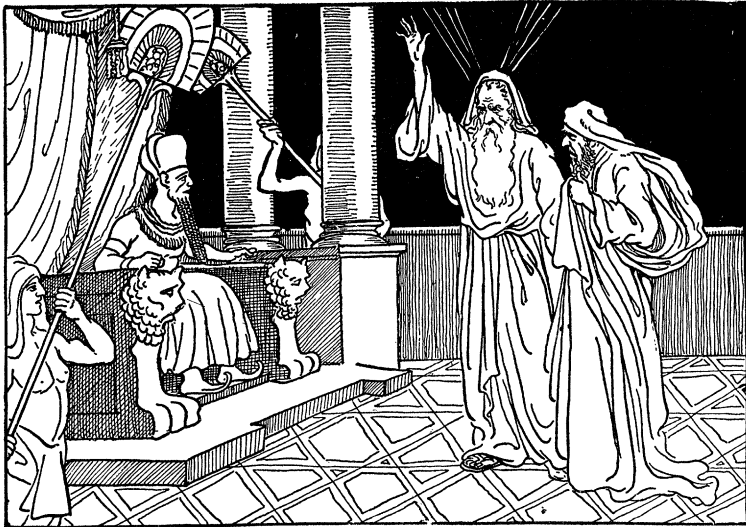

הגדה של פסח

אייביגער האָט איבערגעהיפּט איבער די הייזער פון די בני ישראל אין מצרים, ווען ער האָט די מגפה געשיקט אויף די מצריים, און אונזערע הייזער האָט ער בעשיצט, און דאָס פּאַלק האָט געקניעט און זיך געבוקט*.)

(דער בעל-הבית ווייזט אָן אויף די מצה און פרעגט:)
דיעזע מצה וואָס מיר עסען — צוליעב וואָס איז דאָס?
(אָנוועזענדע:)

ווייל די טייג, וועלכע אונזערע עלטערען האָבען מיטגענומען פון מצרים, האָט ניט בעוויזען אינגעווערט צו ווערען ביז צו

משה און אהרן פאַר פרעה: „אזוי האָט געזאָגט דער אייביגער, דער גאָט פון ישראל: לאַז אַרויס מיין פּאַלק צו מאַכען אַ פּייערטאָג אין דער מדבר“

(* שמות יב. כז.)

הגדה של פסח

אבותינו במצרים. שנאמר: ואמרתם זבח-פסח הוא
לי, אשר פסח, על-פתי בני-ישראל במצרים, בנגפו
את-מצרים, ואת-פתינו הציל. ויקד העם וישתחוו:

אוחז בידו המצה ומראה אותה להמסובין, ויאמר:

He points to the Matzah and asks:

מצה זו שאנו אוכלים על-שום מה. על-שום,
שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגנזה
עליהם, מרוד מלכי המלכים הקדוש ברוד הוא,
ונאלם. שנאמר: ויאפו את-הבצק, אשר הוציאו
ממצרים, ענת מצות פי לא חמץ. פינרשו ממצרים,
ולא יכלו להתמהמה, וגם-צדה לא-עשו להם:

אוחז בידו המרור ומראה אותו להמסובין, ויאמר:

He now points to the Bitter Herbs and asks:

מרור זה שאנו אוכלים על-שום מה. על-שום,
שמררו המצרים את-חיי אבותינו במצרים, שנאמר:
וימררו את-חיהם בעבדה קשה בקמר ובלבנים,
ובכל-עבדה בשדה. את כל-עבדתם אשר עבדו
בהם בפרך:

הגדה של פסח

דער צייט ווען הקדוש ברוך, דער קעניג איבער אלע קעניגען האט זיך בעוויזען און האט אונז אויסגעלייזט. אזוי ווי דער פסוק זאגט: „זיי האבען געבאקען פון דעם טייג, וועלכעס זיי האבען מיטגענומען פון מצרים, אונגעזויערטע קוכענס, ווייל עס איז ניט געזויערט געווען, ווייל זיי זיינען פערטריבען געווארען פון מצרים, און זיי האבען ניט געקענט פערזאמען זיך און האבען ניט געקענט אָנגריימען שפייז אויפ'ן וועג“ (1).

(דער בעל־הבית ווייזט אן אויפ'ן מורד און פרעגט:)

דיזע ביטערע גרינס, וועלכעס מיר עסען, צוליעב וואָס איז דאָס?

(אָנוועזענדע:)

ווייל די מצרים האבען פערביטערט דאָס לעבען פון אונזערע עלטערען אין מצרים, ווי דער פסוק זאגט: „זיי האבען פערביטערט זייער לעבען מיט שווערע ארבייט, צו מאַכען ליים און ציגעל, און אלערליי פעלד־ארבייט. אלע ארבייט וואָס זיי האָבען פאַר זיי געמאַכט, האָבען צובראַכען זייערע קערפערס“ (2).

עס איז דערפאַר די פליכט פון יעדען איינצעלנעם מענשען אין יעדען דור זיך אליין צו בעטראַכטען אַלס איינער פון די וואָס זיינען אַרויסגעגאַנגען פון מצרים. אזוי ווי דער פסוק זאגט: „דו זאָלסט דערצעהלען דיין זוהן אין יענעם טאָג און זאָגען: „דאָס איז צוליעב דעם, וואָס גאָט האָט געטאָן מיט מיר, ווען איך בין אַרויסגעגאַנגען פון מצרים“ (3). וואָרים ניט נאָר אונזערע עלטערען אליין האָט הקדוש ברוך הוא אויסגעלייזט פון מצרים, נאָר אויך אונז האָט ער אויסגעלייזט, צוזאַמען מיט זיי. אזוי ווי עס שטעהט אין פסוק: „אונז האָט ער פון דאַרטען אַרויסגענומען, כדי צו בריינגען אונז אין דעם לאַנד, וואָס ער האָט פערשפּראַכען צו אונזערע עלטערען“ (4).

(1) שמות יב, לט. (2) שמות א, יד. (3) שמות יג, ה. (4) דברים ו, כג.

הגדה של פסח

בְּכִלְדֹּדֶר וְדוֹר חֵיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת-עַצְמוֹ, כְּאִלּוּ
הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם. שְׁנֵיאָמַר: וְהִנְדַּת לְכַנְהָ, בַּיּוֹם
הַהוּא לְאֹמַר. בְּעֵבוֹר יְהוָה, עָשָׂה יְיָ לִי, בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:
רַא אֶת-אֲבוֹתַי וְכִלְכֹּד נָאֵל תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶלְפָא
אֶי אֹתָנִי נָאֵר עִמָּהֶם. שְׁנֵיאָמַר: וְאוֹתָנִי הוֹצִיא מִשָּׁם.
לְמַעַן הִבִּיא אֶתָנִי, לְתַת לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתַי:

ישא הכוס בידו ויאמר בקול רם:

Raise the Cup and recite:

לְפִיכָד, אֲנַחְנוּ חֵיבִים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח,
לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדְר, לְבָרֵךְ, לְעַלֶּה וּלְקַדְּשׁ, לְמִי
שְׁעָשָׂה לְאֲבוֹתַי וְלָנוּ, אֶת-כָּל-הַנִּסִּים הָאֵלֶּוּ. הוֹצִיאָנוּ
מֵעֲבָדוֹת לְחֵרוֹת. מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה. וּמֵאֲכָל לַיּוֹם טוֹב.
וּמֵאֲפֵרָה לְאוֹר גְּדוֹל. וּמִשְׁעָבוֹד לְנְאֻפָה. וְנֹאמַר לְפָנָיו
שִׁירָה חֲדָשָׁה, הַלְלוּהָ:

הגדה של פסח

(מען הויבט אויף דעם כוס צו עהרען גאט, און מען זאגט:)

דערפאר זיינען מיר מחויב צו דאנקען, צו לויבען און צו ריהמען;
צו בעשעהנען, צו דערהויבען און צו הויכטאכמען; צו זעגנען,
צו הויכשמעלען און צו עהרען דעם, וועלכער האט געטוהן צו אונ-
זערע עלטערען און אויך צו אונז דיעזע אלע גרויסע ניסים: ער האט
אונז ארויסגענומען פון קנעכטשאפט און געבראכט צו פרייהייט,
פון קומער צו פרייד, פון טרויער צו פעסט-טאג, פון פינסטערניש צו
גרויסער ליכט, פון דיענסטשאפט צו דערליוונג. פאר דעם אלעם
וועלען מיר זינגען פאר גאט א נייעם געזאנג — הללויה.

(תהלים קי"ג)

לויבט גאט, איהר דיענער פון גאט, לויבט איהם! געלויבט זאל
זיין גאט'ס נאמען פון איצט ביז אייביג! פון מזרח-לאנד,
וואו די זון געהט אויף, ביז מערב-לאנד, וואו די זון געהט אונטער,
ווערט געלויבט גאט'ס נאמען. גאט איז ערהויבען ביי אלע פעלקער.
זיין ווירדיגקייט גרייכט בי'ן הימעל. ווער איז גלייך צו דעם אייבי-
גען, אונזער גאט? וועלכער ריכטעט זיין השגחה, פון זיין הויכען
בעזיץ, פון טיעפען הימעל, ביז אויף דער ערד. ער הויבט אויף פון
שטויב דעם ארימאן, פון מיסטוויפען דערהויבט ער דעם בעדערפ-
טיגען. ער זעצט זיי אוועק געבען אדעל-לייט — די אדעל-לייט פון
זיין פאלק. ער בעזעצט ווידער די קינדערלאזע הויז-פרוי אלס א
פרעהליכע מוטער פון קינדער.

(תהלים קי"ד)

ווען ישראל איז ארויסגעגאנגען פון מצרים,
יעקב'ס הויזגעזינד — פון א פערדארבענעם פאלק,
איז יהודה'ס ארט געווארען זיין הייליגטום,
ישראל'ס לאנד — זיין הערשאפט.

הגדה של פסח

יניח הכוס על השלחן, ויאמר:

Replace the Cup and say:

הִלְלוּהָ. הִלְלוּ עִבְרֵי יְיָ.

הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְיָ יְהוֹ

שֵׁם יְיָ מְכֻבָּד. מֵעַתָּה

וְעַד־עוֹלָם: מִמְּזוּרְחַ

שָׁמַשׁ עַד־מְבוֹאוֹ. מִהַרְרֵר

שֵׁם יְיָ: רָם עַד־כְּלוֹנוֹם יְיָ. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי

פְּנֵי אֲלֹהֵינוּ. הַמְּנַבְּיְהוּ לְשִׁבְתָּ: הַמְּשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת

בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימֵי מַעַרְפֵּי דָר. מְאַשְׁפֵּת יָרִים

אֲבִיוֹן: לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים. עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבֵי

עֵקֶרֶת הַבַּיִת אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה, הִלְלוּהָ:

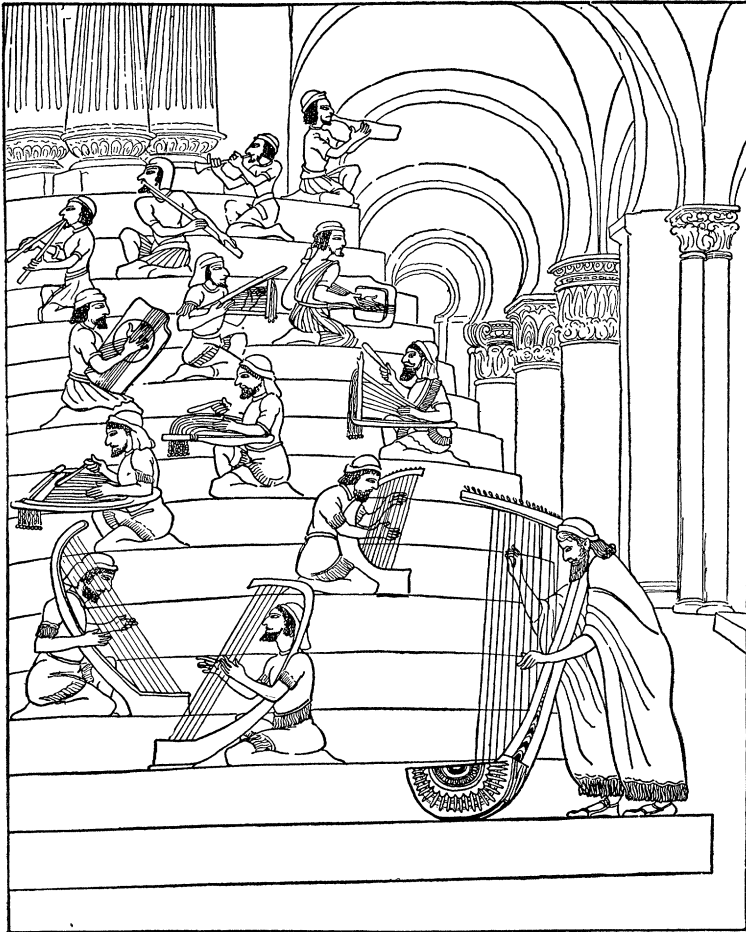
בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בַּיֵּת יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲוֹ:

הִיָּתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁוֹ. יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁרְוֹתָיו: הַיָּם רָאָה

נִינָם. הַיַּרְדֵּן יָסַב לְאַחֲזֹר: הַקְּהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילָיִם.

וּבְעוֹת פְּכִינֵי־צֹאן: מַה־לָּךְ הַיָּם כִּי תָנוּם. הַיַּרְדֵּן

הגדה של פסח

א געזאנג פון די לויים אויף די טרעפ פון בית המקדש. — הללויה!

הגדה של פסח

תִּסַּבֵּב לְאַחֵר: הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילָיִם נִבְעוֹת כִּבְּנֵי
צֵאֵן: מִלְּפָנֵי אֲדוֹן הַיָּלֵי אֶרֶץ. מִלְּפָנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
הַהֲלֵכֵי הַצֹּר אֲנִים-מָוִם, הַקָּמִישׁ לְמַעַיְנֵי-מָוִם:

ישא הכוס בידו ויאמר:

Raise the cup and say the benediction:

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נִאֲכָנוּ
וְנָאֵר אֶת-אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהוֹצֵינוּ מִלְּיָד הַיָּזֵלָה הַזֹּה,
לְאֶכְלֵ-בֹו מִצֶּה וּמְרוֹר. כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
יְנַיְעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֵרִים, הַבָּאִים לְקִרְאתֵנוּ
לְשִׂאוֹם. שְׂמֵחִים כִּבְנֵי עֵיֶדָה, וְשֵׁשִׁים בַּעֲבוּדָתָהּ, וְנֹאכֵל
שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפִּסְחִים, אֲשֶׁר יִנְיַע דָּמָם, עַל-קִיר
מִזְבִּיחַ לְרִצּוֹן, וְנִגְדָה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ, עַד-נִאֲתָנוּ, וְעַד-
פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ: כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ נָאֵר וְשָׂאֵל:

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

ישתה יין הכוס חשנייה אחרי הברכה.

Drink the Second Cup of Wine after the benediction.

הגדה של פסח

דער ים סוף, זעהנדיג, איז אנטלאָפֿען,
דער ירדן האָט זיך צוריקגעצויגען,
די בערג האָבען געשפרונגען ווי ווידערס,
די היגעל — ווי לעמער.

וואָס פֿעהלט דיר, אַ ים, וואָס דו לויפט?
דו ירדן, פֿאַרוואָס פֿערריקסטו זיך הינטער?
וואָס איז אייך, בערג, וואָס איהר שפּרינגט ווי ווידער?
און איהר, היגעל, — ווי לעמער?

אַ, צימער, דו ערד, פֿאַר דעם פֿאַר,
פֿאַר דער געגענוואַרט פֿון יעקב'ס גאַט!
וועלכער פֿערוואַנדעלט אַ פעלז אין אַ שטראָם וואַסער,
אַ האַרטען גראַניט — אין וואַסער-קוואַלען.

(מען הויבט אויף דעם כוס וויין און מען זאָגט די שלוס-ברכה)

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאַט, דער הערשער פֿון
דער וועלט, וואָס האָט אויסגעלייזט אונז, אַזוי גוט ווי אונ-
זערע עלטערען, פֿון מצרים; און האָט אונז געלאָזט לעבען
בזו דער היינטיגער נאַכט פֿון פֿסח, כדי מיר זאָלען קענען עסען
מצה און מרור. אַזוי, בעטען מיר, זאָל דער אייביגער, אונזער גאַט,
און דער גאַט פֿון אונזערע עלטערען, אונז לאָזען דערלעבען אַ-
דערע פעסט-צייטען און ימים-טובים, וואָס וועלען קומען אונז ענט-
קעגען אין פֿרידען און אין פרעהליכקייט, אין לוסטיגקייט אין
דער צוקונפֿט, ווען גאַט'ס שטאָדט (ירושלים) וועט ווידער אויפֿ-
געבויט זיין, און די עבודה פֿון בית-המקדש וועט ווידער איינגע-
שטעלט ווערען. דאַמאָלס וועלען מיר עסען דעם קרבן חגיגה
(פעסט-אָפּפֿער) און דעם קרבן פֿסח, וואָס מען וועט מקריב זיין
אויף דעם מזבח מיט גאַט'ס ווילען, און מיר וועלען דאַנקען גאַט
מיט אַ נייעם געזאַנג פֿאַר אונזער נייער דערלייזונג, קערפּערליך
און אויך גייסטיג. געלויבט איז גאַט, דער דערלייזער פֿון ישראל.

הגדה של פסח

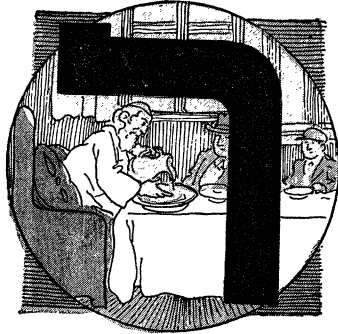
רְחֻצָה.

ורוחצים ידיהם פעם שנית ומברכין :

6. *WASHING* the hands before the meal ; say the benediction :

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מְלֶכֶד הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ

בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל־נְטִילַת יָדַיִם :

מוֹצִיא, מַצָּה.

כל אחד מהמסובים לוקח כזית משתי המצות העליונות ומברך שתי הברכות האלה ואוכל בהסיבה :

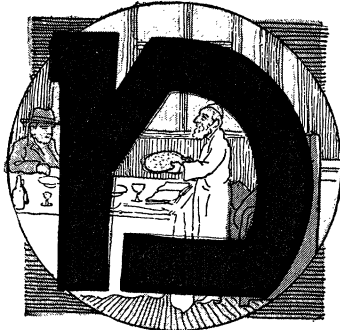
7-8. *MOTZI-MATZAH*:
The Host distributes to each one present a piece of the upper and of the middle Matzahs ; each one makes the following two benedictions :

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, הַמוֹצִיא לָהֶם

מִדֶּהָאָרֶץ :

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ

בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל־אֲכִילַת מַצָּה :

הגדה של פסח

די ברידער פערקויפען יוסף'ן אלס שקלאף

הגדה של פסח

מָרֹר.

כל המסובים לוקחים כזית מרור
ושובלים פחרוסת ומכרכים *

9. *BITTER HERBS:*
the Host distributes a morsel of horse-
radish to each one present who says
the benediction:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ

בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל־אֲכִילַת מָרֹר:

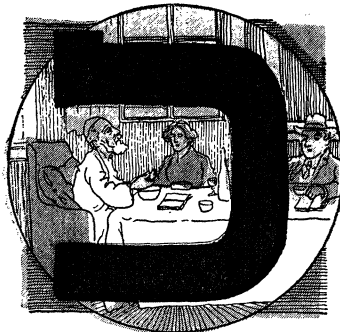

פּוּרָף.

ממצה התחתונה השלמה יחלק בעל
הבית לכל אחד מהמסובים כזית, וכורכים
עם מרור ואומרים:

10. *WRAPPING up Bitter*
Herbs: a morsel of horse-radish in
two pieces of the third Matzah as a
sandwich; distribute this to those pre-
sent. Before eating make the following
Declaration:

זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלָּל. בֵּן עֲשֵׂה הִלָּל, בְּזִמְזֵן שְׁבִית
הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם. הָיָה פּוּרָף מִצָּה וּמָרֹר וְאוֹכֵל
בְּיַחַד. לְקַיֵּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר: עַל־מִצְוֹת וּמְלָרִים יִאֲכָלְהוּ:

הגדה של פסח

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאט, דער הערשער פון דער וועלט, וועלכער האָט בעשאַפֿען די פֿרוכט פֿון וויינבוים.

(מען טרונקט אויס דעם צווייטען כוס וויין: דערמיט ענדיגט זיך דער ערשטער טהייל פון סדר)

6. רחצה. וואָשען די הענד בעפֿאַר דער סעודה.

(מען זאָגט די ברכה על נטילת ידים)

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאט, דער הערשער פון דער וועלט, וועלכער האָט אונז געהייליגט מיט זיינע מצוות און אונז געבאָטען צו וואָשען די הענד.

7-8. מוציא מצה. די ברכות-המוציא און אכילת מצה.

(דער בעל-הבית נעהמט פֿאַר זיך און צוטהיילט אויך פֿאַר אַלע אַנוועזענדע אַ שטיקעל פֿון די אויבערשטע מצה און אַ שטיקעל פֿון די מיטעלסטע מצה, וואָס מען עסט נאָך די פֿאַלגענדע ברכות:)

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאט, דער הערשער פון דער וועלט, וועלכער האָט אונז געגעבען די עזע ברויט, אַ פֿראָדוקט פֿון דער ערד.

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאט, דער הערשער פון דער וועלט, וועלכער האָט אונז געהייליגט מיט זיינע מצוות, און אונז געבאָטען צו עסען מצה.

9. מרור. ביטערע קרייטער.

(דער בעל-הבית פֿערטהיילט אַ ביסעל קריין, אָדער שאַרפע גרינס, איינגעטונקט אין חרוסת. איידער מען עסט דאָס, מאַכט מען די ברכה:)

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאט, דער הערשער פון דער וועלט, וועלכער האָט אונז געהייליגט מיט זיינע מצוות און האָט אונז געבאָטען צו עסען מרור.

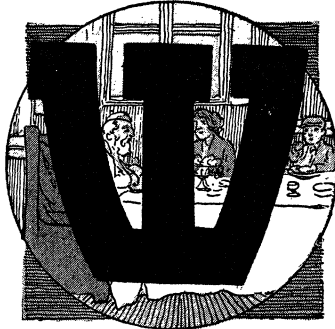
הגדה של פסח

שְׁלַחַן עוֹרֵד.

אוכלים הסעודה הערובה.

11. SET THE TABLE:

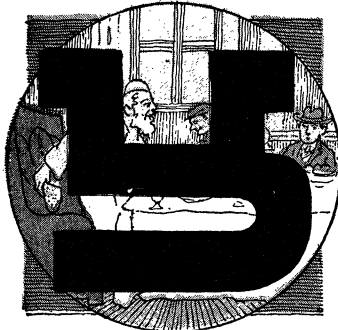
The supper is now ready. The company at the table partake of the regular meal.

צָפֵן.

בעל הבית וכל המסובים לוקחים כל אחד כזית מחצית המצות המונחת תחת הכרזה הנקראת אפיקומן ואוכלים בהסוכה, אין אוכלין יותר בלילה ההוא.

12. The Host distributes a piece of the Matzah which was laid aside as the Afikomon. Nothing more is eaten that night.

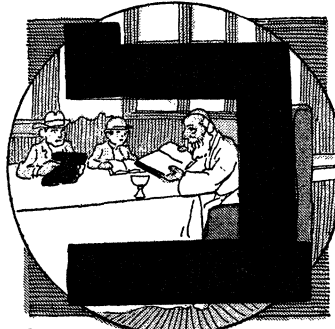
קָרָד.

מוזגין יין בכוס שלישית ובעל הבית

נוטל הכוס ומברכין ברכת המזון.

13. The Third Cup is filled and

Grace is said:

הגדה של פסח

10. בורך. איינזויקלען דעם כריון.

(מען לייגט צוזאמען א ביסעל כריון אין צוויי שטיקלעך מצה, אזוי ווי א „סאנדוויטש“, און איידער מען עס דאס, מאכט מען די ערקלעהרונג):

דאָס איז כדי צו עראינערען דעם מנהג פון הילל (*), אין דער צייט פון בית המקדש: ער האָט צוזאמענגעלייגט מצה מיט מרור און געגעסען צוזאמען, כדי מקיים צו זיין די מצוה ווערטער=ליך, ווי עס שמעהט: „מיט מצות און ביטערע קרייטער זאָלען זיי איהם (דעם קרבן פסח) עסען“ (**).

11. שלחן עורך. גרייטען דעם טיש צום עסען.

(דער טיש איז איצט געגרייט, און די אנוועזנדע געהן עסען די סעודה)

משה רבינו שפאלט דעם רויטען ים

(* א גרויסער תנא און נשיא אין ארץ ישראל, ווען דער צווייטער בית המקדש איז געשטאנען. (** במדבר ט, יא.)

הגדה של פסח

שיר המעלות. בשוב יי את־שיבת ציון היינו
בְּחֻלָּמִים: אֹז יִמְלֵא שְׁחֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה, אֹז יֹאמְרוּ
בְּגוֹיִם הִגְדִּיל יי לַעֲשׂוֹת עִם־אַלֶּהָ: הִגְדִּיל יי לַעֲשׂוֹת
עִמָּנוּ הַיְיִנוּ שְׂמֵחִים: שׁוּבָה יי אֶת־שְׁבִיתָנוּ פְּאִיִּקִּים
בְּנִגְנָב: הַזְרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: הַלֹּדֶף יִלָּד
יִבְכֶּה, נִשְׂא מִשָּׁד־הַזְרַע, בֹּא־יָבֵא בְרִנָּה נִשְׂא אֶלְמָתָיו:

ש'שה שאכ'ו כאחד מברכין בזימון ואחד מהם קורא:

The following Introduction is added when three or more males, over the age of 13, have eaten at the table together. One is selected to lead in the Grace.

המברך (*the Leader*):

רבותי נְבָרְךָ:

(*the Company answers:*) ועונין המסובין ואח"כ המברך:

יְהִי שֵׁם יי מְבָרְךָ מְעַתָּה וְעַד עוֹלָם

המברך (*the Leader*):

בְּרִשׁוֹת מְרַנְנֵי וְרַבְּנֵי נְבָרְךָ (כעשרה מוסיף אֶלְהֵינוּ) שְׂאֵבְלָנוּ מִשְׁלֹו:

(*the Company*) המסובין ואח"כ המברך:

בְּרִיךְ (כעשרה מוסיפים אֶלְהֵינוּ) שְׂאֵבְלָנוּ מִשְׁלֹו וְגַמּוּבוּ הַיְיִנוּ:

If the Company consists of ten or more males of age, add the word אַלְהֵינוּ.

בְּרִיךְ הוּא וּבְרִיךְ שְׁמוֹ:

בְּרִיךְ אַתָּה יי אֶלְהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, הֵן אַתָּה-

12. אפיקומן.

(דער בעל-הבית טיילט איין א שטיקעל פון אפיקומן, וועלכען ער האט אוועקגעלייגט אין דער זייט, צו אלע וואס זיצען ארום טיש. מעהר ווערט ניט געגעסען יענע נאכט. מען פילט אן דעם דריטען כוס מיט וויין פאר ברכת המזון, און מען זאגט פריהער שיר המעלות — תהלים קכ"ו:)

א געזאנג פון די עולי לרגל (פילגרימען): ווען גאט האט צוריק געבראכט די פערטריבענע פון ציון, זייגען מיר געווען ווי פער'חלומ'טע; געלעכטער האט אנגעפילט אונזער מויל, און אונז זער צונג האט ארויסגעשריען א פרייד-געזאנג. און אפילו די גוים האבען געזאגט: „גאט האט פאר זיי געטהאן גרויסע וואונדער.“ יא, גאט האט ווירקליך פאר אונז געטהאן גרויסע זאכען, דערפאר זייגען מיר פרעהליך. — א, גאט, ברענג צוריק אלע אונזערע פער-טריבענע, ווי וואסער-שמראמען צו א טרוקענע לאנד. — די וועל-כע זעען איצט מיט טרעהרען, וועלען שניידען מיט געזאנג; טרויעריג געהען זיי איצט פערזעען די זוימען, אבער מיט פריידען וועלען זיי טראגען פון פעלד אלע זייערע בינטלעך תבואה.

(ווען מען בענש מיט מזמן, אדער א קווארום, ניט וועניגער פון דריי מענער אדער אינגלעך, וועלכע זיינען שוין בר-מצוה, און וואס האבען צוזאמען געגעסען, דאן איז איינער פון זיי דער פיהרער פון בענשען. ער זאגט:)

(פיהרער:)

רבתי, לאמיר בענשען.

(אנוועזענדע:)

געלויבט איז דער נאמען פון גאט, איצט און ביז אייביג.

(פיהרער:)

מיט'ן רשות פון די געעהרמע רבותי וויל איך לויבען דעם (*), וועמעס שפייז מיר האבען געגעסען.

(* ווען עס איז דא א מנין ביים טיש זאגט מען אנשטאט „דער“ — „אונזער גאט“.)

הגדה של פסח

העוֹלָם כָּלוּ. בְּטוֹבוֹ, בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, הוּא נוֹתֵן
לָחֶם לְכָל-בֶּשֶׂה, כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: וּבְטוֹבוֹ הַגְּדוֹל,
תָּמִיד רֵא-חֶסֶד קָנוֹ, וְאֵל יַחֲסֵר קָנוֹ מְזוּן לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּעִבּוֹר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל, כִּי הוּא אֵל זָן וּמְפַרְנֵם לְכָל
וּמְטִיב לְכָל, וּמְכִין מְזוּן לְכָל-בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזָּן אֶת-הַכֹּל:

גוֹדֵה לֶךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לָאֲבוֹתֵינוּ, אֶרֶץ
חֲמֻדָּה טוֹבָה וּרְחֻבָה. וְעַל שֶׁהוֹצַאתָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּבְרִיתָנוּ מִבֵּית עַבְדִּים. וְעַל בְּרִיתְךָ
שֶׁחִתַּמְתָּ, בְּבִשְׂרָנוּ. וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁצִּמְדַּתָּנוּ, וְעַל חֻקֶּיךָ
שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים חֵן וְחֶסֶד שֶׁחִוַּנְתָּנוּ, וְעַל אֲכִילַת
מְזוּן שֶׁאַתָּה זָן וּמְפַרְנֵם אוֹתָנוּ תָּמִיד, בְּכָרְיוֹם וּבְכָרְ-
עַת וּבְכָרְ-שְׁעָה:

וְעַל הַכֹּר יְיָ אֱלֹהֵינוּ, אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים
אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ, בְּכָפִי כָרְחִי, תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

הגדה של פסח

(אנוועזענדע):

געלויבט אין דער, וועמעס שפייז מיר האָבען געגעסען,
און דורך זיין גוטסקייט לעבען מיר.

(אויב עס זיינען פּערהאַנען ווייניגער ווי דריי פּערזאָן, זאָגען זיי:)

[געלויבט איז ער און געלויבט איז זיין נאָמען]

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאט, דער הערשער פון דער וועלט, וועלכער שפייזט די גאַנצע וועלט דורך זיין גוטס־קייט, מילדקייט, גענאָד און רחמנות. „ער גיט ברויט יעדער בע־שעפעניש, ווייל אייביג איז זיין גנאָד“¹, און דורך זיין גרויס־גוטסקייט האָט ער קיינמאַל גיט פּערפּעהלט צו געבען אונז שפייז, און מיר בעטען, ער זאל אונז קיינמאַל גיט פּערמינערען שפייז, צוליעב זיין גרויסען נאָמען, וואָרים ער איז גאט, דער שפייזער און פּערזאָרגער פון אַלעמען, און טהוט אַלעמען גוטעס; ער גרייט אָן שפייז פאַר אַלע לעבעדיגע נפשות, וועלכע ער האָט בעשאַפּען, אזוי ווי עס שטעהט: „דו עפענסט דיין האַנד און מאַכסט זאָט יעדען לעבעדיגען לויט זיין בעדערפעניש“². געלויבט איז גאט, וואָס שפייזט אַלעמען.

מיר דאַנקען דיר, אייביגער, אונזער גאט, דערפאַר, וואָס דו האַסט געשענקט אונזערע עלטערען אָן אַנגענעהם, גוט און ברייט לאַנד, און אויך דערפאַר, וואָס דו האַסט אונז אַרויסגענומען פון מצרים, און האַסט אונז אויסגעלייזט פון קנעכטשאַפט. מיר דאַנקען דיר פאַר דעם בונד וואָס דו האַסט אָנגעצייכענט אין אונזער לייב³, און פאַר דיין תורה וואָס דו האַסט אונז געלערנט, און אונז געלאָזט וויסען דינע מצוות, און פאַר שענקען אונז לעבען מיט דיין מילדקייט און גענאָד, און פאַר דעם עסען פון שפייז, מיט וואָס דו שפייזט און ערנעהרט אונז שטענדיג — יעדען טאָג, צו יעדער צייט און אין יעדער שעה.

(1) תהלים קלו, כה. (2) תהלים קמה, טז. (3) ברית מילה.

הגדה של פסח

כפתוב, ואכֵלֶתָּ וּשְׂבַעְתָּ, וּבִרְכַתְּ אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ, עַל־
הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־נָתַן לָךְ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, עַל הָאָרֶץ
וְעַל הַמָּזוּן:

רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ, עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם
עִירֶךָ, וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ, וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד
מְשֻׁיחֶךָ, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ, שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ
עָלָיו: אֱלֹהֵינוּ, אָבִינוּ, רַעֲנוּ, וּנְגַנּוּ, פְּרַנְסֵנוּ, וּבְלַפְרָנוּ,
וְהַרְוִיחֵנוּ, וְהַרְוַח־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִהַרְגָה מִכַּר־צָרוֹתֵינוּ:
וְנָא, אֲרִיתְצָרִיכֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, לֹא לַיְדֵי מִתְּנַת בְּשָׂר
וָדָם, וְלֹא לַיְדֵי הַלְוָאָתָם, כִּי אִם לַיַּדְךָ הַמְּלֵאָה,
הַפֶּתוּחָה, הַקָּדוֹשָׁה וְהַרְחֵבָהּ, שֶׁלֹּא גִבּוֹשׁ וְלֹא נִפְלָם
לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת אומרים זה:

On Sabbath add :

רָצָה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּמִצּוֹתֶיךָ, וּבְמִצּוֹת יוֹם
הַשְּׁבִיעִי, הַשְּׁבֶת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, כִּי יוֹם זֶה,
גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ, לְשֶׁבֶת־כּוֹ וּלְגִוּוֹת כּוֹ, בְּאַהֲבָה,

הגדה של פסח

פאר דעם אלעם דאנקען מיר דיר, אייביגער, אונזער גאט, און מיר לויבען דיר. געלויבט איז דיין נאמען שטענדיג, אימער און אייביג, אין מויל פון אלע לעבעדיגע מענשען, אזוי ווי עס שטעהט: „ווען דו וועסט עמען און ווערען זאט, זאלסטו לויבען דעם אייביגען, דיין גאט, פאר דאס גוטע לאנד, וועלכעס ער האט דיר געגעבען“ (*). געלויבט איז גאט פאר דאס לאנד (ארץ ישראל) און פאר די שפייוז.

מיר בעמען דיך, אייביגער, אונזער גאט, דערבארעם דיך אויף דיין פאלק ישראל, אויף דיין שטאדט ירושלים, אויף ציון, דעם פלאץ פון דיין הערליכקייט, אויף דעם קעניגליכען הויז פון דוד דיין משיח, און אויף דעם דערהויבענעם בית-המקדש, וועלכער טראגט דיין נאמען.

אונזער גאט, אונזער פאטער! זיי דו אונזער פאסטוך, אונזער שפייוזער, אונזער פערזארגער, אונזער בעפרייער, און מאך אונז, אייביגער, אונזער גאט, פריי פון אונזערע אלע צרות, כדי מיר זאלען ניט דארפען אנקומען צו קיין מענשענ'ס גאב, אדער זיך פערלאזען אויף זייערע הלוואות (לייען געלד), ווייל מיר ווילען נאר זיין אבהענגיג פון דיר, וועלכער פערזארגט אונז מיט א פולער, אפענער, הייליגער און ברייטער האנד, כדי מיר זאלען קיין מאל ניט פערשעהמט און דערנידעריגט ווערען.

(שבת זאגט מען אויך דאס:)

זיי גענייגט, אייביגער, אונזער גאט, צו שטארקען אונז, כדי מיר זאלען קענען אבהימען דינע מצוות, איבערהויפט די מצוה פון דיעזען זיבעטען טאג פון דער וואך, דער הערליכער און הייליגער שבת. דיעזער טאג איז ווירקליך הערליך און הייליג פאר דיר, וואס איז געווידמעט צו אבשמעלען אלע ארבייט און צו רוהען מיט לעבשאפט, לויט דיין געבאט און נאך דיין ווילען. מיר בעמען דיך, אייביגער, אונזער גאט, עס זאל זיין דיין ווילען אונז צו לאזען

(* דברים ה. י.)

הגדה של פסח

במִצּוֹת רְצוּנְךָ. וּבְרְצוֹנְךָ הַגִּיחַ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. שְׂרָא
תְּהֵא צָרָה וַיִּגְזוֹן וַאֲנַחָה, בְּיוֹם מְנוּחַתְּנוּ, וְהִרְאֵנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ, בְּנִחְמַת צִיּוֹן עִירְךָ, וּבְכַנְיֵן יְרוּשָׁלַיִם עִיר
קְדֻשֶׁךָ. כִּי אַתָּה הוּא, כַּעַל הַיְשׁוּעוֹת, וּכְעַל הַנְּחֻמוֹת:
אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וַיָּבֵא, וַיַּנְיֵעַ, וַיַּרְאֶה,
וַיַּרְצֶה וַיִּשְׁמַע, וַיַּפְקֵד וַיַּזְכֵּר, וּזְכָרוֹנֵנוּ וּפְקָדוֹנֵנוּ, וְזִכְרוֹן
אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן מְשִׁיחַ בְּדָוִד עַבְדְּךָ, וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם
עִיר קְדֻשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְפָנֶיךָ.
לְפָלִיטָה לְטוֹבָה, לְחֵן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים
וּלְשָׂרִים, בְּיוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה. וְזָכְרָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בּוֹ
לְטוֹבָה. וּפְקָדָנוּ בּוֹ לְבִרְכָה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים.
וּבְדָבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, הוּם וְחַנּוּנוּ, וְרַחֲמֵם עָלֵינוּ
וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי אֲלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה:
וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדֻשָׁה. בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ; כָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, בּוֹנֵה בְּרַחֲמָיו יְרוּשָׁלַיִם. אָמֵן:

הגדה של פסח

רוהען; עם זאל ניט זיין קיין צרה, קיין טרויער און קיין זיפצונג אין אונזער רוהע-טאג. און מיר בעטען, לאז אונז, אייביגער, אונזער גאט, זעהן די נחמה פון דיין שטאָדט ציון און די אויפבויוונג פון דיין הייליגער שטאָדט ירושלים, ווייל דו ביסט דער האר גאט, וועלכער לייסטעט הילף און טרייסטונגען.

(ווען פסח פאלט אין מיטען וואך זאגט מען ניט דאס לעצטע געבעט, נאר מען פאלגט דאס:)

אונזער גאט און גאט פון אונזערע עלטערען, זאל די עראינערונג פון אונז און פון אונזערע עלטערען, די עראינערונג פון משיח בן דוד, דיין דיענער, די עראינערונג פון דיין הייליגער שטאָדט ירושלים, און די עראינערונג פון דיין פאלק ישראל — אלע דיעזע עראינערונגען זאלען ארויפגעהן און קומען און דער גרייכען צו דיר, גאט, דו זאלסט זיי זעהן און בעוויליגען, דו זאלסט זיי הערען, כדי אונז צו געדענקען און דערבארעמען, צום רעטונג, צו גוטען, צו מילדקייט, צו גענאָד און צו רחמנות; צום לעבען, צו פרייעדען — אין דיעזען יום טוב פון מצות. א, עראינער אונז, אייביגער, אונזער גאט, אין דיעזען טאג צום גוטען. געדענק אונז אין דעם טאג צום זעגען, העלף אונז אין דעם טאג צום לעבען, אין נאָמען פון דייןע מדות פון ישועה און רחמים. זיי מילד, גענע- דיג, און דערבאָרים דרך אויף אונז, ווייל מיר ריכטען אונזערע אויגען נאָר צו דיר, ווייל דו, גאט, ביזט באַרימהערציג און גענעדיג.

מיר בעטען אויך, דו זאלסט ווידער אויפבויען די הייליגע שטאָדט ירושלים באלד אין אונזערע צייטען. געלויבט איז גאט, וועל- כער וועט זיך דערבארעמען און ווידער אויפבויען ירושלים, אמן.

נערויבט איז דער אייביגער, אונזער גאט, דער הערשער פון דער וועלט — גאט, אונזער פאָטער, אונזער קעניג, אונזער מעכטיגער, אונזער בעשאַפער, אונזער ערלייזער, אונזער פער- אורזאָכער, אונזער הייליגער — דער הייליגער פון יעקב, אונזער

הגדה של פסח

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, האל אבינו,
מלכנו, אדירנו, בוראנו, גואלנו, יוצרנו, קדושנו,
קדוש יעקב, רענו רעה ישראל. המלך הטוב והמטיב
לכל, שבכריו יום הוא המטיב, הוא מטיב, הוא
יטיב לנו: הוא נמלנו. הוא גמלנו. הוא יגמלנו לעד.
רחן ולחסד, ולרחמים ולרחות. הצלה והצלה, ברכה
וישועה. נחמה, פרנסה וברכה. ורחמים, וחסים
ושלום, ובר טוב, ומבר טוב לעולם אר יחסרנו:

הרחמן, הוא ימלך עלינו לעולם ועד:

הרחמן, הוא יתברך בשמים ובארץ:

הרחמן, הוא ישתבח לדור דורים, ויתפאר בנו
לעד ולנצח נצחים, ויתחדר בנו לעד ולעולמי עולמים:

הרחמן, הוא יפרנסנו, בכבוד:

הרחמן, הוא ישבר על גלות מעל צוארנו, והוא

יזיכנו קומיות לארצנו:

הגדה של פסח

פּאָסטוך — דער פּאָסטוך פון ישראל, דער גוטער, וועלכער טהומ גומעס צו אַלעמען; וועלכער האָט אַלע מאָל, פון טאָג צו טאָג, גומעס געטהאָן, און טהומ אויך איצט גומעס און וועט ווידער טהאָן גומעס, און בעלוינט אונז פאַר אונזערע גומע טהאָמען, און וועט אונז אימער בעלוינען מיט מילדקייט, גענאָד און דערבאַרימ= קייט, בעפרייאונג, רעטונג, גליק, ברכה, הילף, טרייסטונג, פרנסה און אַלע בעדערפּענישען; רחמנות, לעבען און פריעדען; אַלעס גומעס, און פון אַלעס גומס זאָל קיין זאָך אונז ניט פּעהלען.

זאָל דער באַרימהערציגער גאָט הערשען איבער אונז אימער און אייביג.

זאָל דער באַרימהערציגער זיין בעגריסט, אויפ'ן הימעל און אויף דער ערד.

זאָל דער באַרימהערציגער זיין געלויבט אין אַלע דורות, און בע= ריהמט צווישען אונז אימער און אייביג, און ער זאָל זיין גע= עהרט צווישען אונז שטענדיג, אין אַלע וועלט=טהיילען.

זאָל דער באַרימהערציגער אונז מפרנס זיין מיט כבוד.

זאָל דער באַרימהערציגער צוברעכען דעם גלות=יאָך פון אונזער האַלז און אונז פיהרען מיט שטאַלץ אין אונזער לאַנד.

זאָל דער באַרימהערציגער שיקען פיעל ברכה צו אונז אין דיעזען הויז, און צום טיש אויף וועלכען מיר האָבען געגעסען.

זאָל דער באַרימהערציגער שיקען צו אונז אליהו הנביא [זיין נאָמען זאָל דערמאָנט ווערען צום גומען], ער זאָל אונז אָנ= זאָגען גומע בשורות פאַר אונזער רעטונג און טרייסטונג.

(די פּאָלגענדע ברכה ווערט געענדערט לויט די אומשטענדען:)

זאָל דער באַרימהערציגער בענשען מיין פּאָטער, דעם בעל=הבית, און מיין מוטער, די בעלת=הבית, מיט זייערע קינדער און הויז=געזינד, [מיינע פרוי און קינדער] און אַלעס וואָס געהער צו זיי [צו מיר], ער זאָל בענשען אונז אַלע צוזאַמען, און אַלעס וואָס געהער צו אונז, אַזוי ווי ער האָט געבענשט

הגדה של פסח

הַרְחֵמֵן, הוּא יִשְׁלַח לָנוּ, בְּרָכָה מְרֻבָּה בְּבֵית הַזֶּה.
וְעַל שִׂדְחָן זֶה שְׂאֵבְלָנוּ עָלָיו:

הַרְחֵמֵן, הוּא יִשְׁלַח לָנוּ, אֶת־אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וְכוּר
לְטוֹב, וְיִבְשֶׁר־לָנוּ בְּשׁוֹרֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנִקְמָוֹת:

הַרְחֵמֵן, הוּא יְבָרֵךְ (אִם יֵשׁ לּוֹ אֵב וְאִם יֹאמֵר) אֶת־אָבִי מִזְרִי
בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, וְאֶת־אֲמִי מִזְרֵתִי, בְּעַלֵּת הַבַּיִת הַזֶּה:

הַרְחֵמֵן, הוּא יְבָרֵךְ (וְאִם הוּא נִשְׁוִי יֹאמֵר) אוֹתִי וְאִשְׁתִּי
וְנִרְעִי וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לִי. אוֹתָם וְאֶת־בֵּיתָם, וְאֶת־זֶרְעָם
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם. אוֹתָנוּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָנוּ, כְּמוֹ
שְׁנַת־בְּרָכּוֹ אֲבוֹתֵינוּ, אֲבָרְהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב. "בְּכַל",
"בְּכַל", "כַּל". כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ, כְּלָנוּ יַחַד, בְּבְרָכָה
שְׁלֵמָה. וְנֹאמֵר אָמֵן:

בְּמָרוֹם יִלְמְדוּ עַצְוֵי וְעַלְיוֹנוֹ זְכוּת, שְׁתֵּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת
שְׁלוֹם: וְנִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יי, וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.
וְנִמְצָא חֵן וְשִׁבְל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

הגדה של פסח

אונזערע עלטערען: אברהם, יצחק און יעקב, — „אלעס“, „אין אלעס“, „מיט אלעס“ (יעדער מיט זיינעם בעזונדערען אויסדרוק 1), אזוי זאל ער אונז אלע בענשען מיט א פאל=שמענדיגע ברכה, און מיר וועלען זאגען אמן.

זאלען די מלאכים אין הימעל זיין מליצים פאר אונזער בעל=הבית און אויף אונז אלע, דאס מיר זאלען האבען אן אויסגעהאל=מענעם שלום; דאס מיר זאלען זיין בערעכטיגט צו די ברכה פון אייביגען און די גוטסקייט פון גאט, וועלכער איז אונזער העלפער, און „מיר זאלען געפינען לייזעליגקייט ביי גאט און גוטע אנערקענונג ביי מענשען“ (2).

(אום שבת זאגט מען דאס:)

זאל דער באַרימהערציגער אונז שענקען דעם טאָג, וועלכער איז לויטער שבת און דורכאויס רוהיג — אין אייביגען לעבען.

(אום יום טוב:)

זאל דער באַרימהערציגער אונז שענקען דעם טאָג, וועלכער איז לויטער גוטעם.

זאל דער באַרימהערציגער געבען, דאָס מיר זאלען זוכה זיין צו דערלעבען די טעג פון משיח'ן, און צו דעם צוקינפטיגען לע=בען אין דער צוקינפטיגער וועלט.

„ער איז א טהורם פון הילף פאר זיין קעניג, און טהוט גענאָד צו זיין געזאלבטען — צו דוד און צו זיינע קינדער — אויף אייביג“ (3). „ער ברענגט שלום אין זיינע הויכקייטען (אין די הימעלען) (4)“, ער וועט אויך בריינגען שלום פאר אונז און פאר כל ישראל. לאַמיר זאָגען — אמן.

1) בכל מכל כל — דיזע ווערטער זיינען דער מאַנט אין זייערע ברכות (בראשית כד, א; כג, לג; לו, יא). 2) משלי ג, ד. 3) שמואל ב', כב, נא. 4) איוב כד, ב.

הגדה של פסח

בשבת אומרים זה:

On Sabbath say:

הַרְחֵמֵנו, הוּא יִנְחֵילֵנוּ יוֹם שְׁפָלוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה,
לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

הַרְחֵמֵנו, הוּא יִנְחֵילֵנוּ יוֹם שְׁפָלוֹ טוֹב:

הַרְחֵמֵנו, הוּא יוֹפִינוּ לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם
הַבָּא. מְגִדוֹר יְשׁוּעוֹת מְלִבּוֹ, וְעֵשָׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ,
לְדוֹד וּלְזֵרַעוֹ עַד עוֹלָם. עֵשָׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו, הוּא
יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם, עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְדַאֵן אֶת־יְיָ קְדוֹשֵׁינוּ, כִּי אֵין מַחְסוֹר לַיִרְאָיו: כְּפִירִים
רָשׁוּ וְרַעֲבּוּ, וְדָרְשׁוּ יְיָ לֹא־יִחַסְרוּ כָּל־טוֹב: הוֹדוּ לְיְיָ
כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ: פּוֹתַח אֶת־יְהוָה, וּמַשְׁפִּיעַ
כְּכֹרֶחִי רָצוֹן: בְּרוּךְ הַנֶּגֶב אֲשֶׁר יִבְטַח בְּיָדוֹ וְהָיָה יְיָ
מִבְּטַחוֹ: נַעַר הָיִיתִי, נָם זָקֵנְתִי, וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק
נִעְזֵב, וְזָרַעוֹ מִבְּקֻשְׁתֵּיהֶם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יִבְרַךְ
אֶת־עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

הגדה של פסח

„הייליגע מענשען אכטען גאט מיט עהרפורכט, ווייל עס פעהלט קיין זאך נישט צו די וואָס עהרען איהם מיט הויכאכטונג. יונגע לייבען מעגען ליידען נויט און הונגער, אָבער די וואָס בעטען גאָט — זיי פעהלט נישט קיין שפייז“ (1). „דאָנק גאָט, ווייל ער איז גוט, ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג“ (2). „דיין אָפענע האַנד מאַכט זאָט יעדען לעבעדיגען מיט צופרידענהייט“ (3). „געבענשט איז דער מאָן וואָס פערלאָזט זיך אויף גאָט, און גאָט איז זיין פערזיכע־רונג“ (4). „איך בין געווען יונג און געוואָרען אַלט, אָבער איך האָב נישט געזעהן אַ פרומער זאָל זיין פערלאָזען און זיין קינד זאָל בעטלען ברויט“ (5). „גאָט וועט זיין פאָלק שענקען מאַכט, גאָט וועט בענ־שען זיין פאָלק מיט שלום“ (6).

עסען דעם קרבן פסח בשעת יציאת מצרים (זעה זייט 25)

- (1) תהלים לז, ייא. (2) תהלים קלו, א. (3) תהלים קמה, טו.
 (4) ירמיה יז, ז. (5) תהלים לו, כה. (6) תהלים כט, יא.

הגדה של פסח

שותין יין הכוס השלישית ומברכין מקודם:

Drink the Third Cup of Wine, after the benediction:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּזֶן:

פותחין הדלת ואומרים:

Open the door and say:

יְיָ הַמֶּלֶךְ הַמְתִּיד אֶל־הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר
לֹא־יָדְעוּדָ וְעַל־מַמְלָכוֹת.
אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ, לֹא קָרְאוּ:
כִּי־אָבֵר אֶת־יַעֲקֹב, וְאֶת־
גְּדוּדֵי הַשָּׁמַיִם:

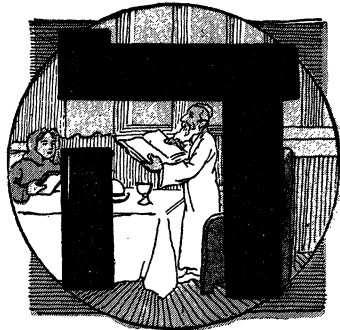

שָׂפָדָ עֲרִיבָם וְעָמְדָ. וְהָרִוּן אַפְדָּ, יִשְׁיָגָם:
תִּרְדָּה בְּאֶרֶץ וְתִשְׁמִידָם, מִתַּחַת שָׁמַיִ יְיָ:
הַלֵּל.

מוזגין הכוס הרביעי וגומרין החלל:

*14. HALLEL is Recited;
fill the Fourth Cup of Wine.*

דָּא לָנוּ יְיָ, לֹא־לָנוּ כִּי
לְשִׁמְךָ תָּנוּ כְּבוֹד. עַל־

הגדה של פסח

(מען טרינקט דעם דריטען כוס וויין. מען פילט אן דעם כוס פון אליהו הנביא 1) און מען עפענט די טיר)

שפוך חמתך — „לאז אויס דיין כעס אויף די גוים וואס ווילען דיך ניט אנערקענען, און אויף די פעלקער, וועלכע רופען ניט צו דיין נאמען; ווייל זיי האבען פערניכטעט יעקב'ן און פעררויסט זיין היים=לאנד“ (2). „לאז אויס אויף זיי דיין כעס, און דיין צארן זאל זיי גרייכען“ (3). „פערפאלג און פערטיליג זיי פון אונטער גאט'ס הימעל“ (4).

(מען פילט אן דעם פיערטען כוס וויין)

14. הלל

(תהלים קט"ו)

ניט פאר אונז, א גאט, ניט פאר אונז 5; אבער מאך דאס דאס די גוים זאלען געבען עהרע צו דיין נאמען, צו דייע מדות פון גנאד און טרייהייט. ווארים פארוואס זאלען די גוים פרעגען „וואו איז זייער גאט?“ באמת, וויל אונזער גאט אין הימעל זיין צו=

1) אליהו הנביא איז דער אונזיכטבארער גאסט צום סדר, ווייל ער איז דער סימבאל פון דער פאמיליע פעראייניגונג, דער פאטער מיט זיינע קינדער (מלאכי, ענדע), וואס פאסט פאר'ן סדר, וואס איז הויפט זעכליד געמאכט פאר קינדער. אליהו איז אויך דער אייפערדיגער קעמפער פאר דער ריינער אמונה, געגען די עובדי הבעל און געצענדיענער. דארום זאגט מען נאכהער שפוך חמתך: מען עפענט די טיר פאר אליהו הנביא, און פאר אנדערע אונטערווארטעטע געסט. עס איז אויך א סימבאל פון פרייהייט און זיכערהייט, ווייל עס איז „ליף שמורים“, א גאסט פון וואכזאמקייט. 2) תהלים עט, רז. 3) תהלים סט, כה. 4) איכה ג, י. 5) דאס מיינט: פאר אונז איז שוין ניט נויטיג צו בעשטעטיגען די גאטהייט און מיר האבען בטחון אין איהם (אזוי ווי עס שטעהט ווייטער). אבער פאר די גוים איז דאס וויכטיג, ווייל זיי זיינען אויך גאט'ס שאפונג.

הגדה של פסח

חֲסִידֶיךָ עַל-אַמְתְּךָ: קָמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אֵי-הָנָא אֱלֹהֵיהֶם:
וְאֵלֵהֵינוּ בַשָּׁמַיִם. כֹּל אֲשֶׁר-תִּפְעַן עֲשֵׂה: עֲצִבְיָהֶם כְּסֶפֶךָ
וְנִזְהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה-לָהֶם וְרֹא יִדְבְּרוּ. עֵינֵיהֶם
קָהָם וְרֹא יִרְאוּ: אֲזִנֵּיהֶם קָהָם וְרֹא יִשְׁמְעוּ. אֶף לָהֶם וְרֹא
יִרְחִיחוּ: יְדֵיהֶם וְרֹא יִמְישּׁוּן. רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִתְכַבּוּ. רֹא-
יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: כְּמוֹתֵם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר-בְּלִמְחָה
בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּנֵי. עֲזָרָם וּמַגְנָם הוּא: בַּיַּת אֶהְרֹן
בְּטַחוּ בְנֵי. עֲזָרָם וּמַגְנָם הוּא: יִרְאֵי יְיָ בְּטַחוּ בְנֵי.
עֲזָרָם וּמַגְנָם הוּא:

יְיָ וְכָרְנוּ יִבְרָךְ. יִבְרָךְ אֶת-בַּיִת יִשְׂרָאֵל. יִבְרָךְ
אֶת-בַּיִת אֶהְרֹן: יִבְרָךְ יִרְאֵי יְיָ. הַקְּטַנִּים עִם-הַגְּדֹלִים:
יִסַּף יְיָ עֲלֵיכֶם. עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: כְּרוּכִים אַתֶּם לַיְיָ.
עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ. וְהָאָרֶץ נָתַן
לְבָנֵי-אָדָם: רֹא תַפְתִּים יִהְלְלוּ-יָהּ. וְלֹא כָרִי-יִרְדֵּי
דוּמָה: וְאֲנַחְנוּ נִבְרָךְ יְיָ מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּ-יָהּ:
אֶהְבֵּתִי כִי-יִשְׁמַע יְיָ. אֶת-קוֹלִי תִּשְׁמָעֵנִי: כִּי-הִשְׁמַח

הגדה של פסח

פריעדען פון אלע זיינע בעשעפענישען. און דאך שמידען די גוי'ס געטער פון גאלד און זילבער, געמאכט מיט זייערע אייגענע הענד: געצען, וואָס האָבן אַ מויל און קענען ניט ריידען, זיי האָבען אוי־געזן און קענען ניט זעהען, זיי האָבען אויערען און קענען ניט הע־רען, אַ נאַז האָבען זיי, אָבער זיי קענען ניט שמעקען, הענד — און קענען ניט טאַפּען, פּים — און קענען ניט געהן. זייער האַלז איז שטימלאָז. די וואָס מאַכען די געצען און יעדער וואָס גלויבט אין זיי, זאָלען ווערען ווי זיי זיינען.

וואָס אַנבעלאַנגט צו אונז — ישראל איז פּערטרויט אויף גאָט: ער איז זייער העלפּער און בעשיצער; אהרנ'ס הויז-געזינד איז פּערטרויט אויף גאָט, ער איז זייער העלפּער און בעשיצער; די גאָטספּורכטיגע גרים (* זיינען פּערטרויט אויף גאָט, ער איז זייער העלפּער און בעשיצער.

דאָרום דיינקט גאָט וועגען אונז, און ער וועט אונז בענשען. יא, ער וועט בענשען דאָס הויז-געזינד פון ישראל, ער וועט בענשען דאָס הויז-געזינד פון אהרן, ער וועט בענשען די גאָטספּורכטיגע גרים — אויך זייערע קליינע קינדער, אַזוי גוט ווי די גרויסע, [מעג דער אייביגער פּערמעהרען אייך מיט אייערע קינדער] — איהר זייט געבענשט פון גאָט, וועלכער האָט בעשאַפּען הימעל און ערד, די הימעל וועלכען ער האָט איבערגעלאָזען פאַר זיך, און די ערד וועלכע ער האָט אַוועקגעגעבען צו די מענשען. די טויטע קענען ניט מעהר לויבען גאָט, אויך ניט די וואָס ליגען אין שטומען קבר — נאַר מיר, די לעבעדיגע — לאָמיר פּרייזען גאָט, פון איצט אָן ביז אייביג; לויבט גאָט — הללויה.

(תהלים סט"ז)

איך בין גליקליך, ווען גאָט הערט די שטימע פון מיין געבעט; ווייל ער איז אויפמערקזאַם צו מיר, וועל איך איהם רופען אלע טעג פון מיין לעבען. — די נעץ פון טויט האָט מיך אַרומגע-

(* דער מדרש זאגט, דאס דער פסוק מיינט די גרים. זעה מלכים ב, יז, כב, דאס די גרים ווערען גערופען יראי ה')

הגדה של פסח

אָנוּ לִי. וּבָיְמֵי אֶקְרָא: אֶפְפוּנֵי חֶבְלֵי-מוֹת וּמַצֵּרֵי
שְׂאוֹר מִצֵּאוֹנֵי. צָרָה וְגוֹן אֶמְצֵא: וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא.
אָנָּה יְיָ, מַלְטָה נַפְשִׁי: חַנוּן יְיָ וְצַדִּיק. וְאַרְחִינֵי מֵרַחֵם:
שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ. דַּעוֹתַי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבֵי נַפְשִׁי
לְמַנוּחָיִי. כִּי יְיָ נִמְלַע עֵלְיָכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמּוֹת
אֶת-עֵינֵי מוֹדַמְעָה. אֶת-דַּגְלֵי מִדְּבָרֵי: אֶת-הַלֶּחֶם דָּפְנֵי יְיָ.
בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הָאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר. אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֵד:
אֲנִי אֲמַרְתִּי בְּחַפְזִי כָּל-הָאָדָם כּוֹב:

מִדָּה-אֲשׁוּב לִי. כִּרְ-תִּנְמוּלְהֵי עָרֵי: פּוֹסֵי-שׁוּעוֹת
אֲשָׂא. וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: גִּדְרֵי לִי אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה-נָּא
לְכִרְ-עַמּוֹ: יִקָּר בְּעֵינֵי יְיָ. הַמּוֹתָה לְחַסִּידָיו. אָנָּה יְיָ
כִּי-אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי עֲבָדְךָ בְּיָאֲמַתְךָ. פִּתְחָתָ לְמוֹסְרֵי:
לְךָ-אֲזַבַּח זִבְחַ תּוֹדָה. וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: גִּדְרֵי לִי
אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בַּיִת יְיָ בְּתוֹכֵי
יְרוּשָׁלָּיִם, הַלְלוּיָהּ:

הגנה של פסח

רינגעלט, איך האָב דערגרייכט דעם ענגען אָרט פון קבר, איך האָב געפיהלט וועטהאָג און פערצווייפלונג — דאָן האָב איך גע־רופען צו גאָט: „א, אייביגער, רעטע מיין לעבען!“ גאָט איז גנעדיג, גערעכט איז דער אייביגער; אונזער גאָט איז באַרימ־הערציג, אונזער גאָט בעשיצט די אונפאַרזיכטיגע — ער וועט מיך רעטען, ווען איך בין הילפלאָז. בערוהיג זיך, מיין זעעלע, וואָרים דער אייביגער בעלוינט דיך מיט גוטעס. ער האָט ווירקליך גערעטעט מיין לעבען פון טויט, מיינע אויגען פון טרעהרען און מיין פוס פון שרויכלען. איך וועל שוין איצט געהן פאר גאָט אויף דעם לאַנד פון די לעבעדיגע. איך האָב צוערשט געלויבט, ווען איך האָב געזאָגט: „איך בין זעהר געפלאַגט“, וואָס איך האָב זיך פאַרגעשמעלט אין מיין אויפגערענטען צושטאַנד, דאָס „אַלע מענשען זיינען אַ דורכפאַל“ (צוועקלאָז און אומזיכט גע־בוירען).

מיט וואָס קען איך איצט בעצאָהלען גאָט פאר אַלע זיינע טובות, וועלכע ער האָט מיט מיר געטהאָן? איך וועל אויפהויבען דעם כּוּם פון דאַנקבאַרקייט פאר זיין הילף, און וועל אַנרופען דעם נאַמען פון גאָט. איך וועל בעצאָהלען צו גאָט אַלע מיינע נדרים (פערשפרעכונגען) אין געגענוואָרט פון זיין גאַנצען פאַלק. — גאָט וויל זעלמען זעהן דעם טויט פון זיינע פרומע. איך בעט דיך, גאָט, אַלס דיין דיענער — איך בין ווירקליך דיין דיענער, דער זוהן פון אַ מוטער, וועלכע איז אויך דיין דיענסט — בינד אויף די שטריק פון מיין פערצווייפלונג. איך וועל דיר דאָן אָפּפערען אַ דאַנק־קרבן און וועל רופען אין נאַמען פון גאָט. איך וועל בעצאָה־לען צו גאָט אַלע מיינע נדרים אין געגענוואָרט פון זיין גאַנצען פאַלק, אין גאָט'ס הויז אין מיטען ירושלים. לויבט גאָט — הללויה.

(תהלים קי"ז)

לויבט דעם אייביגען, איהר אַלע נאַציאָנען,
ריהמט איהם, איהר אַלע פעלקער;

הגדה של פסח

הָלַלוּ אֶת־יְיָ כָּל־גּוֹיִם. שִׁבְחֻהוּ כָּל־הָאֲמוּנוֹת: כִּי נִבְרָא
עָלֵינוּ חֶסֶד וְרַחֲמֵי יְיָ לְעוֹלָם, הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַיְיָ כִּי־טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ:
וְאִמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל. כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ:
וְאִמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֲרֹן. כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ:
וְאִמְרוּ־נָא יְרֵאֵי יְיָ. כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ:

מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה. עֲנֵנִי בַמַּרְחֵב יְהוָה: יְיָ לִי לֹא
אִירָא. מַה־יַּעֲשֶׂה לִּי אֲדָם: יְיָ לִי בַעֲזָרִי. וְאֲנִי אִירָאָה
בְּשִׁנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְיָ. מִכְּפָטַח בְּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת
בַּיְיָ. מִכְּפָטַח בְּנִדְיָבִים: כָּל־גּוֹיִם סִבְבּוֹנִי. בְּשֵׁם יְיָ כִּי
אֲמִילֵם: סִבּוֹנִי נִסְ־סִבְבּוֹנִי. בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: סִבּוֹנִי
כְּדַבְרֵים דִּיעֲבוּ כָּאֵשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: דַּחֲה
דַּחֲיִתֵנִי לַנֶּפֶל. וַיְיָ עֲזָרֵנִי: עֵזִי וְזַמְרַת יְהוָה. וַיְהִי־לִי
לְיִשׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וַיִּשׁוּעָה בְּאֶהְרֵי צִדִּיקִים. יָמִין יְיָ
עָשָׂה חַיִּל: יָמִין יְיָ רֹמְמָה. יָמִין יְיָ עָשָׂה חַיִּל: לֹא־

הגדה של פסח

ווייל זיין גוטסקייט צו אונז איז אונגעהויער
און די ווארהייט פון גאט בלייבט אויף אייביג.
לויבט גאט — הללויה!

(תהלים קי"ח)

דאנקט גאט, ווייל ער איז גוט,

זיין גנאד איז אויף אייביג.

זאל ישראל ווידערהאלען:

„זיין גנאד איז אויף אייביג.“

זאל אהרנ'ס הויז-געזינד ווידערהאלען:

„זיין גנאד איז אויף אייביג.“

זאלען די גאטספורכטיגע גרים ווידערהאלען:

„זיין גנאד איז אויף אייביג.“

פֿון ענגען נויט רוף איך צו גאט, און גאט האט מיר געענטפערט
אָפּענהערציג. ווען גאט איז מיט מיר, האָב איך מעהר קיין
מורא נישט. וואָס קען מיר דען אַ מענש טהאָן? ווען גאט איז מיט
מיינע העלפּער, וועל איך שוין זעהן אַ מפּלה אויף מיינע שונאים.
עס איז בעסער זיך צו פּערטרויען אין גאט, איידער זיך צו פּער-
טרויען אויף אַ מענש; עס איז בעסער זיך צו פּערטרויען אין
גאט, איידער זיך פּערטרויען אפּילו אויף פּרינצען. אַ מאַסע גוים
האָבען מיך אַרומגערינגעלט, אָבער אין נאָמען פון גאט האָב איך
זיי פּערניכטעט; זיי האָבען מיך רונד-אַרום אַרומגערינגעלט, איך
האָב זיי ווידער פּערניכטעט אין נאָמען פון גאט; זיי שווערמען
אַרום מיר ווי די ביהנען, זיי האָבען זיך פּאַנאַנדערגעפּלאַקערט
ווי דערנער אין פייער, אָבער אין נאָמען פון גאט האָב איך זיי
פּערניכטעט; זיי האָבען מיך שטאַרק געשטויסען, כדי איך זאל
פּאַלען, אָבער גאט האָט מיר געהאַלפּען. גאט איז מיין קראַפּט,
און ער איז די אַרזאַכע פון מיין געזאַנג, ווען ער בריינגט מיר
הילף. — הער, ווי די פּרעהליכע שטימע פון הילף-געזאַנג שאַלט
אין די געצעלמען פון די צדיקים: „גאט'ס רעכטע האַנד איז
טריאומפּירענד! גאט'ס רעכטע האַנד איז איבער אַלעס! גאט'ס
רעכטע האַנד איז טריאומפּירענד!“

הגדה של פסח

אֲמוֹת בִּי-אֲחִיָּהּ. וְאֶסְפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יִסְרַנִּי יְהוָה.
וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנָנִי: פִּתְחוּ-לִי שַׁעַר-אֲדָמָה. אֲבֹא-בְכֶם

אֲנִי יְהוָה: וְהִחֲשַׁעַר לִי. צַדִּיקִים יִבְאוּ בּוֹ:

אוֹרֶךְ כִּי עֲנִיתָנִי. וְתִהְיֶה לִי לִישׁוּעָה: אֲוֹד

אֶבֶן מֵאֶסוֹ הַבּוֹנִים. הִיָּתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה: אִבּוֹ

מֵאֵת יְיָ הִיָּתָה זֹאת. הוּא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: מֵאֵת

יְהוָה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ. נִגְיָלָה וְנִשְׁמָחָה בּוֹ: זֶה

אָנָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה נָא: אָנָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָּה יְיָ הַצְּלִיחָה נָא: אָנָּה יְיָ הַצְּלִיחָה נָא:

בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ. בְּרִכּוֹתֵיכֶם מִבֵּית יְיָ: בְּרוּךְ

אֵל יְיָ וַיָּאֵר לָנוּ אֶסְרוּחַג בְּעַבְתִּים. עַד קִרְנוֹת

הַמִּזְבֵּחַ: אֵל

אֵלֵי אֶתָּה וְאוֹרֶךְ. אֶלְהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: אֵלֵי

הוֹדוּ לִי כִּי-טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: הוֹדוּ

איך וויל ניט שטארבען, איך וויל לעבען, כדי צו דערצעהלען די טהאטען פון גאט. גאט האט מיך נאָר זעהר געשמראָפּט, אָבער ער האט מיך ניט איבערגעגעבען צום טויט. — עפענט פאר מיר די טויערען פון גערעכטיגקייט, וועל איך אַריינגעהן לויבען גאט. — „דאָס איז גאט'ס טויער, נאָר צדיקים מעגען דאָ אַריינגעהן.“ איך דאַנק דיר גאט, וואָס דו האָסט מיר געענטפערט, און פאַר דיין הילף (דיווער פערן ווערט ווידערהאַלט). דער שטיין, וועל-כען די בויער האָבען פּעראַכטעט, איז געוואָרען דער ווינקעל-שטיין (ווידערהאַלט). דאָס איז געשעהען מיט גאט'ס השגחה, וואָס זעהט אויס פאַר אונז אונבעגרייפליך (ווידערהאַלט). דיעזען טאָג האָט אונז גאט געגעבען, מיר זאָלען זיך פּרעהען און לוסטיג מאַכען (ווידערהאַלט).

מיר בעטען דיר, גאט, העלף אונז! (ווידערהאַלט)

מיר בעטען דיר, גאט, בעגליק אונז! (ווידערהאַלט)

איך נאָמען פון גאט: „געבענשט איז דער וואָס קומט“ — „מיר בעגריסען אייך פון גאט'ס הויז“ (ווידערהאַלט). דער אייביגער גאט האָט געבראַכט אַ ליכטיגען מאָרגען. „בינדט צו דעם יום-טובֿ קרבן צו די ווינקלען פון מזבח“ (ווידערהאַלט). — דו ביזט מיין מעכטיגער, איך דאַנק דיר; דו ביזט מיין גאט, דיר וועל איך דערהויבען (ווידערהאַלט). לויבט גאט, איהר אַלע, ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג (ווידערהאַלט).

(תהלים קל"ו)

דאַנקט דעם אייביגען, ווייל ער איז גוט —

ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג.

דאַנקט גאט, וואָס איז איבער אַלע געטער —

ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג.

דאַנקט דעם האָר, וואָס איז איבער אַלע האָרען —

ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג;

דעם, וועלכער טהומט גרויסע וואונדער —

ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג;

הגדה של פסח

הודו לוי כִּי טוֹב. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 הודו לְאֵרֶהוּ הָאֲרָהִים. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 הודו לְאֲדֹנֵי הָאֲדָנִים. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 לְעֵשָׂה נִפְלְאוֹת גְּדֻלוֹת לְבָדוֹ. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 לְעֵשָׂה הַשָּׁמַיִם בְּתִבְנוּהָ. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל-הַמַּיִם : הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 לְעֵשָׂה אוֹרִים גְּדֻלִים. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 אֶת-הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשַׁלֵּת בַּיּוֹם. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 אֶת-הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמַמְשַׁלֵּת בַּלַּיְלָה. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּכֹרֵיהֶם. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מֵתוֹכָם. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 בְּיַד חֲזָקָה וּבְרוּעַ נְמוּנָה. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 לְגִזְוֵי יַם-סוּף לְגִזְרִים. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 וַנַּעַר פָּרְעֹה וַחֲיָלוֹ בְּיַם-סוּף. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 לְמוֹלִיד עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :
 לְמַכָּה מַלְכִים גְּדֻלִים. הודו לְעוֹלָם חֲסִדוֹ :

הגדה של פסח

דעם, וועלכער האָט בעשאַפּען דעם הימעל מיט פּערשטאַנד —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

דעם, וועלכער האָט פּערשפּרייט די ערד איבער'ן וואַסער —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

דעם, וועלכער האָט בעשאַפּען גרויסע ליכטער —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

די זון, זי זאָל הערשען בייטאָג —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

די לבנה און שטערען, זיי זאָלען הערשען ביינאַכט —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

דעם, וועלכער האָט געשלאָגען זייערע בכורים אין מצרים —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

און האָט ארויסגענומען די בני ישראל פון זיי —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

מיט אַ שטאַרקע האַנד און מיט אַן אויסגעשטרעקטען אַרעם —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

דעם, וועלכער האָט צומהיילט דעם ים סוף אויף שטיקער —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

ער האָט אין איהם דורכגעפיהרט ישראל —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

און האָט אריינגעוואַרפען פרעה'ן מיט זיין אַרמעע אין ים סוף —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

דעם, וועלכער האָט געפיהרט זיין פּאַלק אין מדבר —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

דעם, וועלכער האָט נידערגעשלאָגען גרויסע הערשער —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

און האָט גע'הרג'עט מעכטיגע קעניגען —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג ;

הגדה של פסח

וינהרג מלכים אדירים.
 לסיחון מלך האמרי.
 ולעוג מלך הבשן.
 ונתן ארצם לנחלה.
 נחלה לישראל עבדו.
 שבשפילנו וזברלנו.
 ויברקנו מצרינו.
 נתן להם לבלבשר.
 הורו לאל השמים.
 פי לעולם חסדו:
 פי לעולם חסדו:
 פי לעולם חסדו:
 פי לעולם חסדו:
 פי לעולם חסדו:
 פי לעולם חסדו:
 פי לעולם חסדו:
 פי לעולם חסדו:
 פי לעולם חסדו:

נשמת כל-חי תברך את-שםך יי אלהינו. ורוח
 כל-בשר תפאר ותרום וברך מלבנו תמיד: מן
 העולם ועד-העולם אתה אל. ומבלעריך אין לנו
 מלך גואל ומושיע: הודה, ומציל, ומפרנס, ומרחם
 בכל-עת צרה וצוקה. אין לנו מלך אלא אתה:
 אלהי הראשונים והאחרונים. אלוה כל-בריות. אדון
 כל-תולדות: המהרר ברוב התשבות. המנהיג עולמו

הגדה של פסח

סיחון, דער קעניג פון אמורי —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג;
און עוג, דער קעניג פון בשן —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג;
ער האָט זייער לאַנד אוועקגעגעבען אַלס אייגענטום —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג;
אַלס אייגענטום צו ישראל, זיין דיענער —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג;
ער האָט אָן אונז געדענקט, ווען מיר זיינען געווען דערנידערט —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג;
און האָט אונז אויסגעלייזט פון אונזערע פיינד —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג;
ער גיט ברויט אַלע בעשעפענישען —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג.
דאַנקט גאָט פון הימעל! —
ווייל זיין גנאָד איז אויף אייביג.

נשמת — די נשמה פון יעדען לעבעדיגען מענשען זעגענט דעם
נאָמען פון דעם אייביגען, אונזער גאָט; דער גייסט פון
יעדען בעשעפעניש בעשעהנט און דערהויבט אימער דעם אנדעם-
קען פון אונזער הערשער. פון אַלע צייטען אָן ביז ענדע פון דער
צייט ביזטו אַליין גאָט, און אויסער דיר האָבען מיר ניש קיין הער-
שער, ערלייזער, בעפרייער, בעשיצער, ערנעהרער, וועלכער ענט-
פערט אונזער בקשה מיט רחמנות, אין יעדער צייט פון אנגסט
און נויט. ריכטיג, מיר האָבען קיין אַנדער הערשער, נאָר דיר
אַליין. באמת איז גאָט דער בעשעפער פון אַלע בעשעפענישען,
פון די ערשטע ביז די לעצטע, דער האָר פון אַלע דורות, ער איז
געלויבט מיט פיעל לויב-געזאַנגען, ווייל ער פיהרט זיין וועלט מיט
גנאָד, און זיינע בעשעפענישען מיט רחמנות. דער אייביגער דר-
מעלט ניש און שלאָפט ניש; נאָך מעהר, ער מאַכט וואַכען די

הגדה של פסח

בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וַיְיָ לֹא־יָנוּם וְלֹא־יִישָׁן.
הַמְעוֹרָר יְשׁוּנִים. וְהַמְקִיץ נִרְדָּמִים. וְהַמְשִׁיחַ אֲלֵמִים.
וְהַמְתִּיר אֲסוּרִים. וְהַפּוֹמֵךְ נוֹפְלִים. וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים.
לָךְ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים: אֵלֵינוּ מְלֵא שִׂיחָה בְּיָם.
וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה בְּהַמּוֹן נְלִיו. וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שֹׁבַח בְּמִרְחָבֵי
רְקוּעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת בְּשֶׁמֶשׁ וּכְבֹרָחַ. וְיַדֵּינוּ פְרוּשׁוֹת
בְּנִשְׂרֵי שָׁמַיִם. וְרַגְלֵינוּ קָפוֹת בְּאֵילוֹת. אִין אֲנַחְנוּ
מִמְּפִיקִים לְהוֹדוֹת לָךְ. יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.
וּלְבַרְךָ אֶת־שִׁמְךָ. עַל־אֲחַת מֵאֲלֹף אֲלֹף אֲלָפֵי אֲלָפִים
וְרַבֵּי רַבּוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת. שְׁעָשִׂיתָ עִם־אֲבוֹתֵינוּ
וְעִמָּנוּ: מִמְצָרִים גְּאֻלְתָּנוּ. יְיָ אֱלֹהֵינוּ. וּמִבֵּית עֲבָדִים
פְּדִיתָנוּ. בְּרַעֲב וּנְתָנוּ. וּבְשִׁבְעַת פְּלִפְלֻתָנוּ: מִחֻרְבַּ
הַצִּלְתָּנוּ. וּמִדְּבַר מַלְּטָתָנוּ. וּמִחֻלּוֹם רָעִים וּנְאֻמָּנִים
דִּדְיָתָנוּ: עַד־הִנֵּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא־עֲזָבוּנוּ חֶסֶדְךָ.
וְאֶל־תִּשְׁכַּחנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְנֶצַח. עַל־כֵּן אֲבָרִים שֶׁפְּלִגְתָּ
בָּנוּ. וְרוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁנִּפְחָתָ בְּאֵפֵינוּ. וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁמְתָּ
בְּכֵינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ. וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאֲרוּ. וַיְרוֹמְמוּ

הגדה של פסח

שלאפעדיגע און וועקט אויף דעם שלומערער; ער מאכט רעדען שמוע, בעפרייט געפאנגענע, שטיצט געפאלענע און גלייכט אויס איינגעבויגענע.

דיך אליין ווילען מיר דאנקען; אכער מיר קענען ניט אויסשפרען=
כען אונזער פולע דאנקבארקייט, ווען אפילו אונזער מויל וואלט
געווען פול מיט לויב-ליעדער, אזוי פול ווי דער ים איז מיט ווא-
סער, און אונזער צונג וואלט געווען פול מיט געזאנג, ווי די אונ-
צעהלבארע כוואליעס פון ים, און אונזערע ליפען פול מיט שבחים,
ווי די אונבעגרעניצטע ברייטקייט פונ'ם הימעל; אונזערע אויגען
לייכטען ווי די זון און די לבנה, געריכטעט צו גאט אין געבעט,
מיט אונזערע הענד אויסגעשפרייט, ווי די אדלער-פליגלען געגען
הימעל; אונזערע פיס גרינגע צו לויפען ווי די הירשען — אפילו
דאן וואלטען מיר אויך ניט געהאט די מעגליכקייט צו דאנקען
דיר, אייביגער, אונזער גאט און גאט פון אונזערע עלטערען, אפילו
איין טויזענדסטעל חלק, אדער אפילו א צעהן-טויזענדסטעל חלק,
פאר די אלע טובות וואס דו האסט געטהאן צו אונזערע עלטערען
און אונז אויך. מיר קענען נאר דערמאנען אייניגע זאכען: דו,
אייביגער, אונזער גאט, האסט אונז ארויסגענומען פון מצרים פון
קנעכטשאפט; אין צייט פון הונגער האסטו אונז געשפייזט און
אונז ערנעהרט זאט. האסט אונז מציל געווען פון שווערד, און אונז
גערעטעט פון דער מגפה, און פון שווערע און געפעהרליכע קראנק-
הייטען האסטו אונז ארויסגעצויגען — אזוי ווייט, אייביגער, אונז
זער גאט, האסטו אונז געהאלפען מיט דיין רחמנות, און דייע
גנאדען האבען אונז ניט פערלאזען. און מיר האפען, דאס דו, איי-
ביגער, אונזער גאט, וועסט זיך קיינמאל ניט אפקעהרען פון אונז.

דארום ווידמען מיר דיר, גאט, אונזערע אלע גלידער, וועלכע דו
האסט אונז איינגעטהיילט. מיט דעם גייסט און אטעם,
וואס דו האסט אריינגעהויכט אין אונזערע נאז-לעכער, און מיט'ן
צונג אין אונזער מויל. דיזע אלע אברים וועלען דאנקען לויבען,
ריהמען, בעשעהנען, דערהויבען, עהרען, הייליגען און דיך אנער-

הגדה של פסח

וַיַּעֲרִיצוּ. וַיִּקְהַיְשׁוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת־שִׁמְךָ מִלְּבָנוּ: כִּי כָל־
פֶּה לֶךָ יוֹדֵה. וְכָל־לִשׁוֹן לֶךָ תִּשָּׁבַע. וְכָל־בִּרְךָ לֶךָ
תִּכְרַע. וְכָל־קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל־לִבָּבוֹת
יִירָאוּךָ. וְכָל־קֶרֶב וְכָל־זוֹת יִזְמְרוּ לְשִׁמְךָ. כַּדְּבַר שְׂפֵתוֹב:
כָּל־עַצְמוֹתַי תִּאֲמַרְנָה. יי. מִי כְמוֹךָ: מַצִּיל עֲנִי מִחַזֶּק
מִמֶּנּוּ. וְעֲנִי וְאַבְיוֹן מִנְּזִלוֹ: מִי יִדְמֶה־לָּךְ. וּמִי־יִשְׁוֶה־
לָּךְ. וּמִי יַעֲרֹךְ־לָּךְ. הָאֵל הַגָּדוֹל. הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא. אֵל
עֲלִיוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וְאָרֶץ: גֹּהֲלֶךָ. וְנִשְׁבַּחְךָ. וְנִפְאָרְךָ.
וְנִבְרַךְ אֶת־שֵׁם קְדוֹשְׁךָ בְּאִמּוֹר. לְדוֹד. בְּרַכִּי נַפְשִׁי
אֶת־יי. וְכָל־קֶרֶבִי אֶת־שֵׁם קְדוֹשׁ:

הָאֵל בְּתַעֲצוּמוֹת עֲנֶךָ. הַגָּדוֹל בְּכַבוֹד שִׁמְךָ. הַגָּבוֹר
לְנִצְחָה. וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ: הַמְּלִיךְ הַיּוֹשֵׁב עַל־כַּפֵּא
רָם וְנִשְׂא:

שׁוֹכֵן־עַד. מְרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ: וְכַתּוּב. רִנְּנוּ צַדִּיקִים
בְּיי. לַיְשָׁרִים נֶאֱמָה תִּהְיֶה: בְּפִי יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּל.
וְכַדְבְּרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ. וְכַלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמֵם.
וּבִקְרֵב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדֵּשׁ:

הגדה של פסח

קענען אלס אונז קעניג. וואַרים יעדעס מויל דאַרף דיר דאַנקען, יעדער צונג דאַרף דיר צושווערען מרייהייט, יעדע קניע דאַרף צו דיר קניען און יעדער קערפער דאַרף זיך בוקען פאַר דיר. אלע הערצער דאַרפען דיך רעספעקטירען מיט עהרפּורכט, און אלע אינווייניגסטע גלידער זאָלען זינגען צו עהרען דיין נאַמען, אזוי ווי עס שמעהט: „אלע מיינע ביינער זאָגען: גאַט, ווער איז צו דיר גלייך? דו שיצט דעם שוואַכען פון דעם וואָס איז שטאַרקער פון איהם, דעם אַרימען און בעדערפטיגען פון זיין פלינדערער“ (1). ווער איז צו דיר עהנליך און ווער קען זיך גלייכשעצען צו דיר? דו גרויסער, שטאַרקער און עהרפּורכטיגער גאַט! דער גאַט דער אַלערהעכסטער, וועלכער האָט בעשאַפען הימעל און ערד. מיר וועלען דיך לויבען, ריהמען, בעשעהנען און בעזינגען דיין הייליג־גען נאַמען, אזוי ווי עס שמעהט: „א געזאַנג פון דוד: לויב גאַט, מיין נשמה! אלעס וואָס איז אין מיר, לויבט זיין הייליגען נאַמען“ (2).

א, גאַט, דו ביזט מעכטיג אין דיין שטאַרקייט, גרויס אין דיין עהרע־נאַמען, אייביג אונבעזיענבאַר, בעוואונדערט פאַר דיינע וואונדערליכע טהאַטען. דער קעניג, וועלכער זיצט אויף אַ פּרעכטיגען טראָן פון גערעכטיגקייט.

ער בעוואוינט די אייביגקייט. זיין נאַמען איז הייליג און דערהוי־בען. עס שמעהט אויך: „פרעהט זיך, איהר צדיקים, מיט גע־זאַנג צו גאַט; די אויפריכטיגע פאַסט צו ריהמען גאַט“ (3). דע־ריבער, ווערסטו, גאַט, געלויבט מיט'ן מויל פון די אויפריכטיגע, מיט די ווערטער אויף די ליפען פון די צדיקים ווערסטו געזעגענט, מיט דעם צונג פון די פרומע ווערסטו דערהויבען, און מיט די אינווייניגסטע גלידער פון די פרומע ווערסטו געהייליגט.

אין צעהנדליגע טויזענדער קהלות פון דיין פאָלק ישראל, אין יעדען דור, ווערט דיין נאַמען, אונזער קעניג, בעזינגען און

(1) תהלים לה, י. (2) תהלים קנ, א. (3) תהלים לג, א.

הגדה של פסח

ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל. ברנה
ותפאר שמך מלפני בכל-דור ודור: שגן חובת
פלה-יצורים. לפנוך. יי אלהינו ואלהי אבותינו.
להודות. להלל. לשבח. לפאר. לרומם. להדר.
לברך לעלה ולקדם. על-פלדברי שירות ותשבחות
ידך בן-ישי. עבדך משיחך:

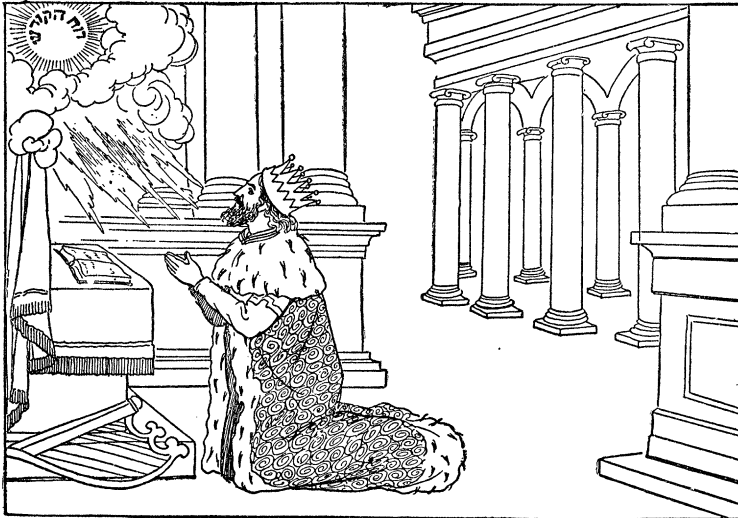
ישתבח שמך לעד מלפני. האל, המלך, הגדול
ותקדוש, בשמים ובארץ. כירך נאה יי אלהינו
ואלהי אבותינו שיר ושבחך, הלל וזמרה, עז וממשלה,
נצח, גרף וגבורה, תהלה ותפארת, קדשה ומלכות,
ברכות והודאות מעתה ועד-עולם:

יהללוך יי אלהינו כל-מעשיך וחסידיך צדיקים
עושי רצונך. וכל-עמך בית ישראל, ברנה יודו,
ויברכו, וישבחו, ויפארו, וירוממו, ויעריצו, וינקדישו,
וימליכו את-שמך מלפני. כירך טוב להודות.
ולשמך נאה לזמר. כי מעולם ועד-עולם אפה אר:
ברוך אפה יי, מלך מהלל בתשבחות:

הגדה של פסח

געריהמט, ווייל עס איז די פליכט פון אלע דייןע בעשעפענישען דיר, אונזער גאט און גאט פון אונזערע עלטערען, צו דאנקען, צו לויבען, צו ריהמען, צו בעשעהנען, צו דערהויבען, צו הויכאכמען, צו זינגען, צו הויכשטעלען און צו עהרען — מיט אלע ליעדער און לויב-געזאנגען פון דוד בן ישי, דיין דיענער און דיין משיח.

זאל דיין נאמען, אונזער קעניג, גרויסער און הייליגער גאט און הערשער, זיין געלויבט אויף אייביג. ווייל צו דיר, אייביגער, אונזער גאט און גאט פון אונזערע עלטערען, פאסט זעהר שעהן ליעדער, רוחם, לויב און געזאנג; מעכטיגקייט, הערשאפט, זיעג-רייך, גרויסקייט, העלדישקייט, אכטונג און בעשעהנונג, הייליג-קייט און קעניגס-ווירדע, זעגונג און דאנקזאגונג, פון איצט און ביז אויף אייביג.

דוד המלך, ישראל'ס לירישער פאעט, בענייטערט מיט רוח הקודש

הגדה של פסח

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, בורא פרי הנגפן:

ושותין יין הכוס הרביעית ואומרים ברכה אחרונה:

Drink the Fourth Cup of Wine, and say the concluding benediction:

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם. על-הנגפן
ועל-פרי הנגפן ועל-תנובת השדה, ועל-ארץ המדה,
טובה ורחבה, שראית והנחלת לאבותינו, לאכול
מפריה ולשבוע מטובה. רחם נא יי אלהינו על-ישראל
עמו, ועל-ירושלים עירך, ועל-ציון משכן כבודך,
ועל-מזבחתך ועל-היכלך. ובנה ירושלים עיר הקדש
במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בבנינה.
ונאכל מפריה ונשבוע מטובה. ונברכה עליה בקדשה
ובטהרה: (בשבת ורצה והחליצנו ביום השבת הזה)
ושמחנו ביום חג המצות הזה: כי אתה יי טוב ומטיב
לכל ונודהך על הארץ ועל פרי הנגפן: ברוך אתה
יי, על הארץ ועל-פרי הנגפן:

אם שתה שאר משקין חוץ מין אומרים:

On other beverage than wine say:

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, בורא נפשות

עם לויבען דיר, אייביגער, אונזער גאָט, אלע דיינע בעשעפענישען, נאָכמעהר דיינע גערעכטע, פרומע, וועלכע טוהען דיין ווילען. איבערהויפט דיין פאָלק, דאָס הויז-געזינד פון ישראל, ווען לען מיט געזאָנג דאָנקען, זעגנען, לויבען, בעשעהנען, דערהויבען, עהרען, הייליגען און ווירדיגען דיין נאָמען, אונזער קעניג! ווייל דיר, גאָט, איז גוט צו דאָנקען און צו דיין נאָמען פאָסט צו זינגען און צו ערקלעהרען, דאָס דו ביזט-גאָט פון אייביג ביז אייביג. געלויבט איז גאָט, דער הערשער, וועלכער איז געעהרט מיט לויב-געזאָנגען.

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, דער הערשער פון דער וועלט, וואָס האָט בעשאַפען די פרוכט פון וויינבוים.

(מען טרינקט דעם פיערטען כוס וויין. מען מאַכט אַ ברכה אחרונה.)

געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, דער הערשער פון דער וועלט, פאר דעם וויינבוים און פאר די פרוכט פון וויינ-בוים, און פאר די פראָדוקטען פון דעם פעלד; פאר דאָס אַנגע-נעהמע גוטעס און ברייטעס לאַנד (ארץ ישראל), וואָס עס איז געווען דיין רצון צו שענקען אונזערע עלטערען, זיי זאָלען געניסען פון איהר פרוכטען און זיך זעטיגען פון איהר גוטסקייט. אַ, איי-ביגער, אונזער גאָט, האָב רחמנות אויף דיין פאָלק ישראל אויף ירושלים דיין שטאָדט, אויף ציון, דאָס אָרט פון דיין כבוד, אויף דיין מזבח און דיין בית-המקדש. אַ, מיר בעטען דיר, בוי ווידער אויף דיין הייליגע שטאָדט ירושלים, אין גיכע, נאָך אין אונזערע צייטען, און פיהר אונז דאָרט אַהין, כדי אונז צו דערפֿרעהען אין איהר אויפבויאונג; דאָס מיר זאָלען זוכה זיין צו עסען פון איהרע פרוכטען און זיך זעטיגען מיט איהר גוטסקייט. דאָן וועלען מיר דיר לויבען מיט אַ ריינעם און הייליגען געוויסען. זאָל גאָט אונז [שטארקען צו האַלטען דיזען שבת, און אונז] דערפֿרעהען מיט דיזען יום טוב פון מצות, ווייל דו, גאָט, ביזט גוט און טהומט אַלעמען גוטעס. מיר דאָנקען דיר ווידער פאר דאָס הייליגע לאַנד און פאר די פרוכט פון וויינבוים; געלויבט איז דער אייביגער, אונזער גאָט, פאר דאָס לאַנד און פאר די פרוכט פון וויינבוים.

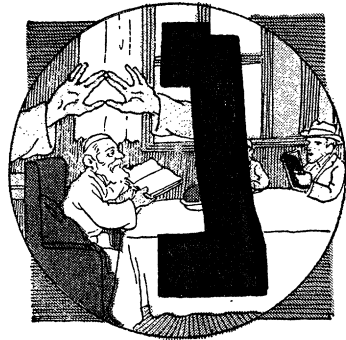
הגדה של פסח

רבות וחסרונן על-כל-מה שפָּרָא לְהַחֲיוֹת בָּהֶם נֶפֶשׁ
בְּלִחָי. בְּרוּךְ הוּא הָעוֹלָמִים:

נִרְצָה.

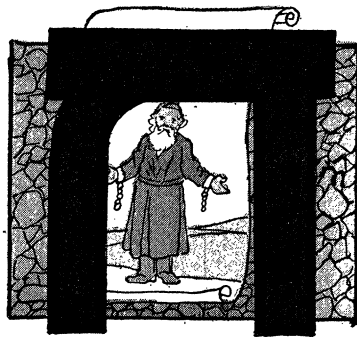
אם עשה כסדר הזה מעשיו רצוים
לפני המקום ב"ה.

15. ACCEPTANCE: A prayer
that the Seder be acceptable to God.

יִסַּל סְדוֹר פֶּסַח בְּהִלְכָתוֹ.

בְּכָל-מִשְׁפָּטוֹ וְדַקְתּוֹ.
בְּאִשֶּׁר זָכִינוּ לְסִדֵּר
אוֹתוֹ. בֵּן נִזְכָּה לַעֲשׂוֹתוֹ:
זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה.
קוֹמֵם קָהָל עֲדַת מִי מְנָה:
בְּקָרוֹב נִהַל נִמְעֵי בְנֵה. פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרַנָּת:

לְשָׁנָה תִבָּאָה בִירוּשָׁלָיִם:

15. נרצה.

(א תפלה דאס דער סדר זאל אָנגענומען ווערען ביי גאט :)

חסר — דער סדר פון פסח איז איצט צו ענדען, אזוי ווי עס דארף צו זיין, לויט זיינע דינים און מנהגים. מיר בעטען גאט, אז אזוי ווי מיר האָבען זוכה געווען פאַרצושטעלען דעם סדר פון קרבן פסח, אזוי זאלען מיר זוכה זיין איהם צו מאַכען אין ווירקליכקייט [אין ארץ ישראל]. א, דו אייביגער גאט, וועלכער רוהט אין הי-מעל, האַלט אויף „די אונזעהלכאַרע מיטגליעדער פון דער אידי-שער קהלה“ * און אין גיכען פיהר מיט פרייד די אויסגעלייזטע „צווייגען פון וויינבוים וואָס דו האָסט געפלאַנצט“ **, נאָך ציון. „דאָס קומענדע יאָהר האַפען מיר צו זיין אין ירושלים!“

זאל דער באַרימטהערציגער אונז מוכה זיין צו דערלעבען משיח'ס צייטען „והיה באחרית הימים“ — זעה ישעיה ב, ד: יא, א)

(זעה זייט 39)

(* במדבר כג, י. **) תהלים פ, יא.

הגדה של פסח

בליל ראשון אומרים זה:

On the first night say this :

וּבְכֵן וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

אָז רוֹבְנִים הִפְלִאתָ
בַּלַּיְלָה:

בְּרֵאשׁ אֲשֶׁמֶרֶת זֶה
בַּלַּיְלָה:

וַיִּרְצְדֶק נִצְחָתוֹ בְּנִחְדָק לוֹ
לַיְלָה:

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

דָּגַת מִלֶּךָד וְגָרַר בְּחֵלוֹם
בַּלַּיְלָה:

הַבְּחֵרֶת אֶרְמֵי בְּאֶמֶשׁ
בַּלַּיְלָה:

וַיִּשָׁר יִשְׂרָאֵל לְמִלְאָד וַיִּזְכַּל-לוֹ
לַיְלָה:

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

זָרַע בְּכוֹרֵי פְתָרוֹם מְחַצֶּת בַּחֲצֵי
בַּלַּיְלָה:

חֵידָם לֹא-מָצְאוּ בְּקוּמָם
בַּלַּיְלָה:

טִיסַת נָגִיד חֲרוּשֶׁת סִלִּית בְּכוֹכְבֵי
לַיְלָה:

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

יַעֲז מַחֲרָף לְנוֹפֵף אוֹוֵי הוֹבֶשֶׁת בְּגָרְיוֹ
בַּלַּיְלָה:

כֶּרַע בָּר וּמַצָּבוֹ בְּאִישׁוֹן
לַיְלָה:

הגדה של פסח

(די ערשטע נאכט סדר זאגט מען :)

- „אזוי האָט עס פּאַסירט : עס איז געווען אין האַלבער נאַכט“ 1.
ביינאַכט,
אין דער ערשטער טהייל פון דער דאָזיגער
דעם גר צדק (אברהם) האָסטו געמאַכט זיעגען, ווען ער
מיט זיינע קנעכט האָבען זיך איינגעטהיילט 2)
ביינאַכט. (צוגעזונגען) „עס איז געווען אין האַלבער נאַכט“.
דו האָסט געטאָדעלט דעם קעניג פון גרר אין חלום 3)
ביינאַכט. דו האָסט איבערגעשראַקען דעם ארמי (לבו) אין דער
פינסטערניש פון דער 4)
נאַכט. ישראל (יעקב) האָט זיך געראַנגעלט מיט'ן מלאך און
איהם בייגעקומען 5)
ביינאַכט. (צוגעזונגען) „עס איז געווען אין האַלבער נאַכט“.
די בכורים פון פתרום (עגיפטען) האָסטו געטויטעט אין
האַלבער
נאַכט. זיי האָבען ניט געפונען זייער פערמעגענס (רכוש) ווען
זיי האָבען זיך אויפגעכאַפט 6)
ביינאַכט. די אַנטלאָפענע פון דעם פרינג פון חרושת (סיסרא)
האָסטו געשטירצט; די שמערן פון הימעל האָבען
געקעמפט געגען זיי 7)
ביינאַכט. (צוגעזונגען) „עס איז געווען אין האַלבער נאַכט“.
דער גאַט-לעסמערער (סנחריב) האָט געדענקט ער וועט
אויפהויבען זיין האַנד געגען די בעליעכטע (ציון) 8)
ביינאַכט. אַבער דו האָסט געלאָזט די טויטע קערפער פון זיין
אַרמעע פוילען 9)
ביינאַכט.

1) שמות יב, כט. 2) בראשית יד, טו. 3) בראשית כ, ג. 4) בראשית
לא, כט. 5) בראשית לב, כט. 6) שמות יב, לו. 7) שופטים ה, כ.
8) ישעיה י, לב. 9) מלכים ב' יט, לו.

הגדה של פסח

לַיְלָה:

לְאִישׁ חַמּוּדוֹת נִנְגָה רְוֵי חַוּוֹת

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

בַּלַּיְלָה:

מִשְׁתַּכַּר בְּכָלִי קָדַשׁ נִתְהַרַג בּוֹ

לַיְלָה:

נוֹשַׁע מִבּוֹר אַרְיֹוֹת פּוֹתֵר בְּעַתּוֹתַי

בַּלַּיְלָה:

שֵׁנָאָה נָטַר אָנְגִי וְכַתַּב סְפָרִים

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

לַיְלָה:

עוֹרְרָתָּ נִצְחָדָּ עָלָיו בְּנִגְדָּ שְׁנַת

מַלַּיְלָה:

פּוֹרָה תִּדְרוּדָּ לְשׁוֹמֵר מָה

לַיְלָה:

צָרַח בְּשׁוֹמֵר וְשָׁה אֶתְּא בְּקָר וְגַם

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

לַיְלָה:

קָרַב יוֹם, אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא

הַלַּיְלָה:

יָם, הוֹדַע בִּירְלָה הַיּוֹם אֶת־לָהּ

הַלַּיְלָה:

שׁוֹמְרִים תִּפְקֹד לְעִירְדָּ בְּרֵי־הַיּוֹם וְכָל־

לַיְלָה:

תָּאִיר בְּאוֹר יוֹם חֲשֵׁכַת

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

הגדה של פסח

- דער געץ בל מיט זיין סמאטוע איז געוואָרען צוזאמען-געפאלען אין דער פינסטערער (10)
- נאַכט.** צו דיין בעליעכטען מאַן (דניאל) איז ענטפלעקט גע-וואָרען דער סוד פון חלום (11)
- ביינאַכט.** (צוגעזונגען) „עס איז געווען אין האַלבער נאַכט“.
- ער (בלשאצ) האָט זיך אָנגע'שיכור'ט, טרינקענדיג פון די כלי קודש (פון בית המקדש), איז ער גע'הרג'עט געוואָרען אין דיעזער (12)
- נאַכט.** ער (דניאל) איז ניצל געוואָרען פון לייבען-גרוב, און האָט פוטר געווען דעם שרעקעדיגען חלום פון דער (13)
- נאַכט.** דער אנגי (המן) האָט געטראָגען נקמה-האַס, און האָט געשריבען פערדאָמנונג'כריף (געגען אידען) (14)
- ביינאַכט.** דו האָסט דיין נצחון איבער איהם דורכגעפיהרט, דורך דעם וואָס דו האָסט געשטערט (אחשורוש'ן) זיין שלאָף (15)
- ביינאַכט.** (צוגעזונגען) „עס איז געווען אין האַלבער נאַכט“.
- איצט בעטען מיר, דאָס דו, גאָט, זאָלסט שוין אַליין טרעטען (די שונאים ווי אין) אַ קעלטער (וויין-פרעם) פאַר די אידען וואָס פרעגען דעם הימער (גאָט) : וואָס וועט זיין פון דער (16)
- נאַכט?** ער שרייט ווי אַ שומר און ענטפערט : „עס קומט דער טאָג, פונקט ווי עס קומט די (17)
- נאַכט.“** (צוגעזונגען) „עס איז געווען אין האַלבער נאַכט“.
- אַ גאָט, אייל צו דעם קומענדיגן טאָג, וועלכער איז „ניט טאָג און ניט (18)
- נאַכט.“** גרויסער גאָט, מאַך שוין בעקאַנט, דאָס דיר געהערט דער טאָג און די (19)
- נאַכט.**

(10) ישעיה סא, א. (11) דניאל י, יא. (12) דניאל ה, 5. (13) דניאל ה, יו. (14) אסתר ג, יב. (15) אסתר ו, א. (16) ישעיה כא, יא-יב. (17) „נאַכט און טאָג“ זיינען סימבאָליש דער גלות און די גאולה. (18) זכריה יד, ו. (19) תהלים עד, מז. (20) ישעיה סב, ו. (21) ישעיה 5, כו.

הגדה של פסח

בליל שני אומרים זה:

On the second night say this:

וּבְכֵן וְאָמַרְתֶּם זְבַח פֶּסַח:

בְּפֶסַח: אֲמִץ גְּבוּרֹתַיִךְ הַפְּלֵאתָ

בְּפֶסַח: בְּרֹאשׁ כָּל־מוֹעֲדוֹת נְשִׂאתָ

בְּפֶסַח: גְּפוֹת לְאֹזְרוֹתַי תַּצִּוֵּת לַיִל

וְאָמַרְתֶּם זְבַח פֶּסַח:

בְּפֶסַח: יְדִלְתִּיו יְדִבְרֹתַי בְּחֹם הַיּוֹם

בְּפֶסַח: הַסְּעִיר נוֹצְצִים עָנּוֹת מַצּוֹת

בְּפֶסַח: וְאַל־הַבְּקָר רָץ וְכָר לְשׁוֹר עֶרְבֵךְ

וְאָמַרְתֶּם זְבַח פֶּסַח:

בְּפֶסַח: זוֹעֲמוּ סְדוּמִים וְלוֹחֲטוּ בְּאֵשׁ

בְּפֶסַח: תִּחַץ לֹאשׁ מִהֶם וּמַצּוֹת אָפָה בְּקֶן

בְּפֶסַח: טַאטְטֵאת אֲדַמַּת מוֹף וְגוֹף בְּעַבְרֵךְ

וְאָמַרְתֶּם זְבַח פֶּסַח:

בְּפֶסַח: יְהִי רֹאשׁ כָּל־אוֹן מְחַצֵּת בְּלַיִל שְׁמוֹר

הגדה של פסח

שמעל אוועק שומרים פאר דיין שמאָדט, דעם גאַנצען טאָג און די גאַנצע (20)

נאַכט.

אָ, גאַט, בעלייכט שוין, אזוי ווי די ליכט פון טאָג, אויך די פינסטערניש פון דער (21)

נאַכט.

(צוגעזונגען) „עס איז געווען אין האַלבער נאַכט“.

(די צווייטע סדר-נאַכט פון פסח זאָגט מען:)

„און דאָן זאָלט איהר זאָגען: דאָס איז דער קרבן פסח“ (1).
דיינע גרויסע גבורות האָסטו וואונדערליך געצייגט אום פסח, דאָרום האָסטו איבער אַלע ימים טובים דערהויבען פסח:

דו האָסט ענטפלעקט אונזער צוקונפט צו אזרחי (אברהם)

פסח.

אין האַלבער נאַכט (2) פון

(צוגעזונגען) „איהר זאָלט זאָגען: דאָס איז דער קרבן פסח“.

ביי זיין מיר האָסטו געקלאַפט אין מיטען הייסען טאָג (3)

פסח.

פון

פסח. צו דיינע מלאכים האָט ער געגעבען עסען מצות אום ער איז געלאַפען צוגריימען פאר אַ יונגען אָקס אַלס צייכען

פסח.

פון „אָקס“ אין בעצוג אויף (4)

(צוגעזונגען) „איהר זאָלט זאָגען: דאָס איז דער קרבן פסח“.

די מענשען פון סדום האָבען דערצאָרענט גאַט, זיינען זיי

פסח.

פערברענט געוואָרען פון אַ פלאַם פייער אין

לומ אַליין האָט זיך צוריקגעצויגען פון זיי, און האָט גע-

פסח.

באַקען מצות (פאר די מלאכים) אין צייט פון (5)

(צוגעזונגען) „איהר זאָלט זאָגען: דאָס איז דער קרבן פסח“.

דו האָסט אויסגעראַמט דאָס לאַנד פון מוֹף און נוֹף (די

פסח.

עגיפּטער), דורכגעהענדיג דורך זיי (6) אום

(צוגעזונגען) „איהר זאָלט זאָגען: דאָס איז דער קרבן פסח“.

יעדען ערשמגעבוירענעם (פון די מצריים) האָסטו, גאַט,

פסח,

דערשלאָגען אין דער וואַך-נאַכט פון

נאָר דעם זוהן פון דיין אייגענעם בכור, שמאַרקער גאַט,

פסח,

האָסטו פּערהימען דורך דעם בלוט-צייכען פון

(1) שמות יב, כו. (2) בראשית טו, ט. (3) בראשית יח, א. (4) שור או כשב (ויקרא כב, כו), וואָ סמען ליענט דעם צווייטען טאָג פסח. (5) בראשית יט, ג. (6) שמות יב, יב. (7) שמות יב, יג.

הגדה של פסח

בְּבוֹר עַל-בֵּן בְּבוֹר פְּסַחַת בְּרָם :פָּסַח:

לְבַלְתִּי תַת מִשְׁחִית לָבֵא בְּפִתְחִי :בְּפָסַח:

וְאִמְרָתֶם וְבַח פָּסַח:

מִסְנַגְרַת סְנַגְרָה בְּעַתּוֹתַי :פָּסַח:

נִשְׁמְדָה מְדִין בְּצִדִּיר שְׁעוֹרֵי עֹמֵר :פָּסַח:

שָׂרְפוּ מִשְׁמֵנִי הוֹל וְלוֹד בִּיקָד וְיָקוֹד :פָּסַח:

וְאִמְרָתֶם וְבַח פָּסַח:

עוֹד הַיּוֹם בְּנוֹב לְעֵמוֹד עַד נָעָה עוֹנֵת :פָּסַח:

פֶּסֶם יָד פְּתִיבָה לְקַעְקַע צוֹר :בְּפָסַח:

צַפְּהָ הַצַּפִּית עָרוֹךְ הַשְּׂרָחָן :בְּפָסַח:

וְאִמְרָתֶם וְבַח פָּסַח:

קָהָל בְּנִסָּה הַדְּסָה צוֹם לְשִׁשָּׁשׁ :בְּפָסַח:

רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מְחַצֵּת בְּעֵץ הַמִּשְׁשִׁים :בְּפָסַח:

שְׁתֵּי אֵלֶּה רִנַּע תָּבִיא לְעוֹצִית :בְּפָסַח:

תָּעוּ יִרְדָּה וְתָרוּם יִמִּתְּךָ בְּלַיִל הַתְּקוּדָשׁ הַזֶּה :פָּסַח:

וְאִמְרָתֶם וְבַח פָּסַח:

הגדה של פסח

- כדי אויסצושליסען די מגפה ניט צו בעטרעמען די טירען
פון אונזערע הייזער (7) אום
(צוגעזונגען) „איהר זאלט זאגען: דאָס איז דער קרבן פסח“.
די פעסט געשלאָסענע שטאָדט (יריחו) איז געפאלען אין
דער צייט (8) פון
מדין איז פערניכטעט געוואָרען דורך דעם קיכעל פון
נערשמען מעהל, פון וועלכען מען בריינגט דעם עומר (9)
אום
די גבורים פון פול און לוד (אשור) זיינען אויסגעצעהרט
געוואָרען פון דעם בראַנד־פייער (פיעבער) (10) אום
(צוגעזונגען) „איהר זאלט זאגען: דאָס איז דער קרבן פסח“.
נאָך היינטיגען טאָג (זאָגט סנחריב) וועלען מיר שמעהן
בלייבען אין גוב (ניט ווייט פון ירושלים) ביז עס האָט
געגרייכט די צייט (11) פון
די האַנדשריפט אויף דער וואַנד האָט פאַראויסגעזאָגט
דאָס צערשמערונג פון צול (בבל) (12) אום
די לאַמפּען ברענגען, די טישען זיינען געדעקט (צו דער
סעודה פון בלשאַצר (13) אום
(צוגעזונגען) „איהר זאלט זאגען: דאָס איז דער קרבן פסח“.
הדסה (אסתר) האָט צוזאַמענגערופען די אידען, און גע-
הייסען פאַסטען דריי טעג (14) אין
דער הויפט פון די רשעים־באַנדע (המן) איז געהאַנגען
געוואָרען אויף אַ תליה, פופציג איילען הויך (15),
אום
אַ דאָפּלמער אונגליק וועט טרעפען עוין (אדום) אויגענ-
בליקליך אין (16)
אַ, גאָט, צייג דעם כח פון דיין שטאַרקען אַרעם און הויב
אויף דיין מעכטיגע האַנד, אַזוי ווי דו האָסט געצייגט

(8) יהושע ו, א"כ. (9) שופטים ז, יג. (10) ישעיה י, מז. (11) ישעיה
י, לב. (12) ישעיה מד, כד. (13) ישעיה כא, ה. (14) אסתר ה, מז.
(15) אסתר ז, י. (16) ישעיה מז, ט. (17) ישעיה ל, כט.

הגדה של פסח

כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָדָה:

אֲדִיר בְּמַלּוּכָה. בְּחֹזֶר בְּהִלְכָה. גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לָךְ וּלְךָ. לָךְ כִּי לָךְ. לָךְ אַחֲ-לָךְ. לָךְ יְיָ הַמְּמַלְכָה:

כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָדָה:

הַגּוֹל בְּמַלּוּכָה. הַדּוֹר בְּהִלְכָה. וְתִקְוֵי יֹאמְרוּ לוֹ:

לָךְ וּלְךָ. לָךְ כִּי לָךְ. לָךְ אַחֲ-לָךְ. לָךְ יְיָ הַמְּמַלְכָה:

כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָדָה:

וּפְאִי בְּמַלּוּכָה. חֶסֶן בְּהִלְכָה. שְׂפָסְרָיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לָךְ וּלְךָ. לָךְ כִּי לָךְ. לָךְ אַחֲ-לָךְ. לָךְ יְיָ הַמְּמַלְכָה:

כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָדָה:

יְחִיד בְּמַלּוּכָה. פְּבִיר בְּהִלְכָה. רְמוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לָךְ וּלְךָ. לָךְ כִּי לָךְ. לָךְ אַחֲ-לָךְ. לָךְ יְיָ הַמְּמַלְכָה:

כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָדָה:

מוֹשֶׁר בְּמַלּוּכָה. נוֹרָא בְּהִלְכָה. סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ:

הגדה של פסח

אין דער נאכט ווען מען פייערט דעם יום טוב (17 פון פסח
(צוגעזונגען) „איהר זאלט זאגען: דאס איז דער קרבן פסח“.

כי לו נאה, כי לו יאה *

„איהם (גאט) איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“.
ער איז הערליך אין זיין הערשאפט, ווירקליך עמינענט; א
מחנה פון זיינע מלאכים זאגען צו איהם: צו דיר, ריכטיג
צו דיר, נאָר צו דיר, צו דיר אליין, אונזער גאט, געהערט די
הערשאפט.

(צוגעזונגען) „איהם איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“.
ער איז דערהויבען אין זיין הערשאפט, ווירקליך פרעכטיג,
זיינע געטרייע מלאכים זאגען צו איהם: צו דיר, ריכטיג צו
דיר, צו דיר אליין, אונזער גאט, געהערט די הערשאפט.

(צוגעזונגען) „איהם איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“.
ער איז גערעכט אין זיין הערשאפט, ווירקליך שטארק; די
הויפט מלאכים זאגען צו דיר, ריכטיג צו דיר, צו דיר אליין,
אונזער גאט, געהערט די הערשאפט.

(צוגעזונגען) „איהם איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“.
ער איז איין איינציגער גאט אין זיין הערשאפט, ווירקליך
מעכטיג; זיינע געלעהרנטע מלאכים זאגען צו איהם: צו
דיר, ריכטיג צו דיר, צו דיר אליין, אונזער גאט, געהערט די
הערשאפט.

(צוגעזונגען) „איהם איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“.
ער איז דער קעניג אין זיין הערשאפט, ווירקליך עהרפורכטיג;
זיינע מלאכים, וועלכע זיינען ארום איהם, זאגען צו איהם:
צו דיר, ריכטיג צו דיר, נאָר צו דיר אליין געהערט די הער-
שאפט.

(צוגעזונגען) „איהם איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“.

* די ווערטער „לך ולך, לך כי לך, לך אף לך“ זיינען אבגעקורצטע
פסוקים, אין וועלכע עס געפינען זיך דיעזע ווערטער: דיר, גאט פון
ציון, פאסט א לויבגעזאנג (תהלים סה, ב); צו דיר געהערט טאג,
אויך דיר געהערט נאכט (תהלים עד, טז); דיר געהערט די הער-
שאפט (דברי הימים ב', כט, יא).

הגדה של פסח

לֶחֶם וְיַלֶּדֶת. לֶחֶם כִּי עָשִׂיתָ. עָשִׂיתָ אֶת־לֶחֶם. לֶחֶם יְיָ הַמַּמְלָכָה:
כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָמַר:

עָנִינוּ בְּמַלְכוּתָהּ. פְּנוּתָהּ בְּהַלְכָתָהּ. צְדִיקוֹ יֹאמְרוּ לוֹ:
עָשִׂיתָ וְיַלֶּדֶת. לֶחֶם כִּי עָשִׂיתָ. לֶחֶם אֶת־לֶחֶם. לֶחֶם יְיָ הַמַּמְלָכָה:
כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָמַר:

קָדוֹשׁ בְּמַלְכוּתָהּ. רַחוּם בְּהַלְכָתָהּ. שְׂנֵאָנֵינוּ יֹאמְרוּ לוֹ:
לֶחֶם וְיַלֶּדֶת. עָשִׂיתָ כִּי עָשִׂיתָ. עָשִׂיתָ אֶת־עָשִׂיתָ. עָשִׂיתָ יְיָ הַמַּמְלָכָה:
כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָמַר:

תִּקְוָה בְּמַלְכוּתָהּ. תּוֹמָד בְּהַלְכָתָהּ. תְּמִימֵינוּ יֹאמְרוּ לוֹ:
עָשִׂיתָ וְיַלֶּדֶת. עָשִׂיתָ כִּי עָשִׂיתָ. לֶחֶם אֶת־לֶחֶם. עָשִׂיתָ יְיָ הַמַּמְלָכָה:
כִּי לֹא נֶאֱמַר. כִּי לֹא יֵאָמַר:

אֲדִיר הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב:

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ בְּקָרוֹב:

אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

הגדה של פסח

ער איז אן עניו (בעשיידען) אין זיין הערשאפט, ווירקליך אן ערלייזער; זיינע גערעכטע מלאכים זאגען צו איהם: צו דיר, ווירקליך צו דיר, נאָר צו דיר, צו דיר אליין געהערט די הערשאפט.

(צוגעזונגען) „איהם איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“
ער איז הייליג אין זיין הערשאפט, ער איז ווירקליך א דער בארמדיגער; זיינע שמראהלענדע מלאכים זאגען צו איהם: צו דיר, ווירקליך צו דיר, נאָר צו דיר, צו דיר אליין געהערט די הערשאפט.

(צוגעזונגען) „איהם איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“
ער איז אונזער פערזאנלעך, ווירקליך אונזער שטיצער; זיינע פאלקאמענע מלאכים זאגען צו איהם: צו דיר, ווירקליך צו דיר, נאָר צו דיר, צו דיר אליין געהערט די הערשאפט.

(צוגעזונגען) „איהם איז שעהן צו לויבען, איהם פאסט צו לויבען“.

אדיר הוא *

ער איז הערליך; באַלד וועט ער אויפבויען זיין טעמפל.

(צוגעזונגען)

באַלד, באַלד, גלייך אין אונזער צייט; אַ גאַט, בוי, אַ גאַט, בוי, בוי שוין אויף דיין טעמפל, גלייך אין אונזער צייט.
ער איז עמינענט, ער איז גרויס, ער איז דערהויבען;
באַלד וועט ער אויפבויען זיין טעמפל.

(צוגעזונגען)

באַלד, באַלד, גלייך אין אונזער צייט; אַ גאַט, בוי, אַ גאַט, בוי, בוי שוין אויף דיין טעמפל, גלייך אין אונזער צייט.

(* די צוויי הימנען, „כי לו נאה“ און „אדיר הוא“ זיינען פריהער געווען פערטהיילט: „כי לו נאה“ — פאר'ן ערשטען סדר, און „אדיר הוא“ — פאר'ן צווייטען סדר, אזוי ווי עס איז ערקלעהרט אין דער הגדה וועלכע איז געדרוקט אין קעניגסבערג אין 1644, נאָר אין אַ צייט שפעטער זיינען זיי געוואָרען אזוי בעליעבט ביים עולם, דאָס מען האָט ביידע געזונגען ביי יעדע סדרנאָכט. ביידע הימנען זיינען פערפאסט אויפ'ן זעלבען אָפן. יעדער בעשטעהט פון בייזערטער נאָכ'ן אלקיבית, וועלכע בעצייכענען די אייגענשאפטען פון גאט, אין אַכט סטראָפּען, מיט אַ צו געזאָנג פון די אַנוועזענדע וועלכע זיצען ביים סדר.

הגדה של פסח

בְּחֹרֵר הוּא. גָּדוֹל הוּא. דָּגוּל הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב:

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב:

אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

הָדוּר הוּא. וְתִיק הוּא. וּפְאִי הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב:

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב:

אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

חֲסִיד הוּא. מְהוּר הוּא. יְחִיד הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב:

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב:

אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

כַּפִּיר הוּא. לְמוֹד הוּא. מְלֶךְ הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב:

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב:

אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

נִרְאָה הוּא. סְגִיב הוּא. עֲזוּז הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב:

בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב:

אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

הגדה של פסח

ער איז פרעכטיג, ער איז געטריי, ער איז גערעכט;
באלד וועט ער אויפבויען זיין טעמפעל.

(צוגעזונגען)

באלד, באלד, גלייך אין אונזער צייט; א גאט, בוי, א גאט,
בוי, בוי שוין אויף דיין טעמפעל, גלייך אין אונזער צייט.

ער איז גאבעל, ער איז לויטער, ער איז איינציג;
באלד וועט ער אויפבויען זיין טעמפעל.

(צוגעזונגען)

באלד, באלד, גלייך אין אונזער צייט; א גאט, בוי, א גאט,
בוי, בוי שוין אויף דיין טעמפעל, גלייך אין אונזער צייט.

ער איז מעכטיג, ער איז קלוג, ער איז הערשער;
באלד וועט ער אויפבויען זיין טעמפעל.

(צוגעזונגען)

באלד, באלד, גלייך אין אונזער צייט; א גאט, בוי, א גאט,
בוי, בוי שוין אויף דיין טעמפעל, גלייך אין אונזער צייט.

ער איז עהרענפּורכטיג, ער איז שטאַרק, ער איז ווירקזאַם;
באלד וועט ער אויפבויען זיין טעמפעל.

(צוגעזונגען)

באלד, באלד, גלייך אין אונזער צייט; א גאט, בוי, א גאט,
בוי, בוי שוין אויף דיין טעמפעל, גלייך אין אונזער צייט.

ער איז אונזער דערלייזער, ער איז רעכטפערטיג, ער איז הייליג;
באלד וועט ער אויפבויען זיין טעמפעל.

(צוגעזונגען)

באלד, באלד, גלייך אין אונזער צייט; א גאט, בוי, א גאט,
בוי, בוי שוין אויף דיין טעמפעל, גלייך אין אונזער צייט.

ער איז דערבאַרימדיג, ער גיט איבערגענוג, ער איז פּערוואַלמער;
באלד וועט ער אויפבויען זיין טעמפעל.

(צוגעזונגען)

באלד, באלד, גלייך אין אונזער צייט; א גאט, בוי, א גאט,
בוי, בוי שוין אויף דיין טעמפעל, גלייך אין אונזער צייט.

הגדה של פסח

פִּנְדָּה הוּא. צְדִיק הוּא קָדוֹשׁ הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב:

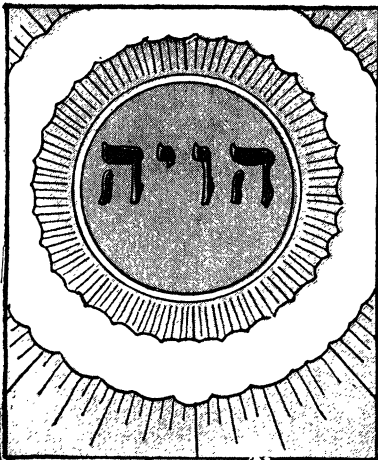
בְּמַתְרָה בְּמַתְרָה בְּיַמֵּינוּ בְּקָרוֹב:

אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

רְחוּם הוּא. שְׂדֵי הוּא. תַּקִּיף הוּא. יִבְנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב:

בְּמַתְרָה בְּמַתְרָה בְּיַמֵּינוּ בְּקָרוֹב:

אֵל בְּנֵה. אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב.

אחד — One

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ. אֶחָד

אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֶלְהֵינוּ

שֶׁבְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם

אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם לְחֹרֵת

הַבְּרִית.

אֶחָד אֶלְהֵינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם

וּבָאָרֶץ:

הגדה של פסח

אברהם אבינו בענגענעד די דריי מלאכים
(זעה זייט 55)

אחד מי יודע? *

(בעלהבית)

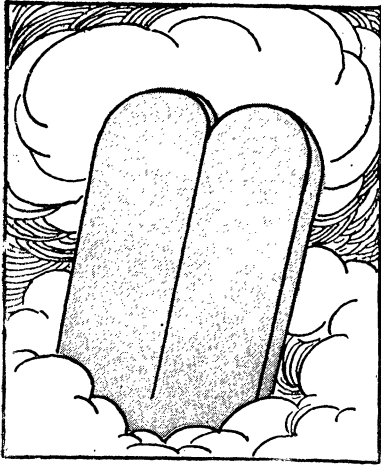
ווער ווייס די בעדייטונג פון איינס?

(אנוועזענדע)

**איינס ווייס איך: איינס איז אונזער גאט, וועלכער
איז אין הימעל און אויף דער ערד.**

(* דאס איז א רעמעניש געזאנג פאר די קינדער. עס איז פער-
טהיילט אין דרייצעהן סטראפען. די צאהל דרייצעהן איז א גוטער סימן:
אחד בעטרעפט דרייצעהן, מיר האבען דרייצעהן מדות און דרייצעהן
עקרים, דרייצעהן יאהר צו ברמצוה און נאך. עס איז אויך מעגליך, דאס
די צאהלען, איינס, צוויי, דריי א. ז. וו., האט א נאהענטע שייכות מיט די
ספירת העומר, וואס פאנגט אן דעם צווייטען טאג פסח, כדי די קינדער
זאלען זיך אויסלערנען צו צעהלען די טעג פון עומר ביז שבועות.

הגדה של פסח

שנים — Two

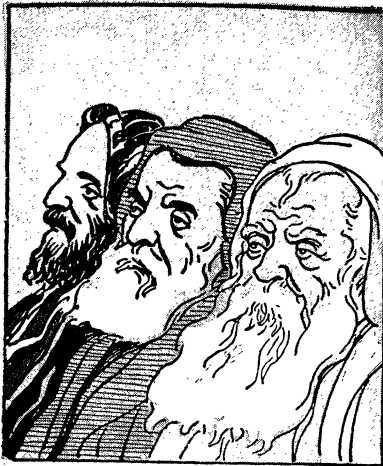
שְׁלֹשָׁה מִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה
 אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת.
 שְׁנֵי לְחוֹת הַקְּבָרִית:
 אֶחָד אֶלְהִינּוּ שְׁבַשְׁמַיִם
 וּבְאָרֶץ:

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע
 אֲנִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אֲמָהוֹת.
 שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת. שְׁנֵי לְחוֹת
 הַקְּבָרִית.

אֶחָד אֶלְהִינּוּ שְׁבַשְׁמַיִם
 וּבְאָרֶץ:

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה
 אֲנִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי
 תּוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת.
 שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת. שְׁנֵי לְחוֹת
 הַקְּבָרִית:

אֶחָד אֶלְהִינּוּ שְׁבַשְׁמַיִם
 וּבְאָרֶץ:

שלושה — Three

הגדה של פסח

(בעל-הבית)

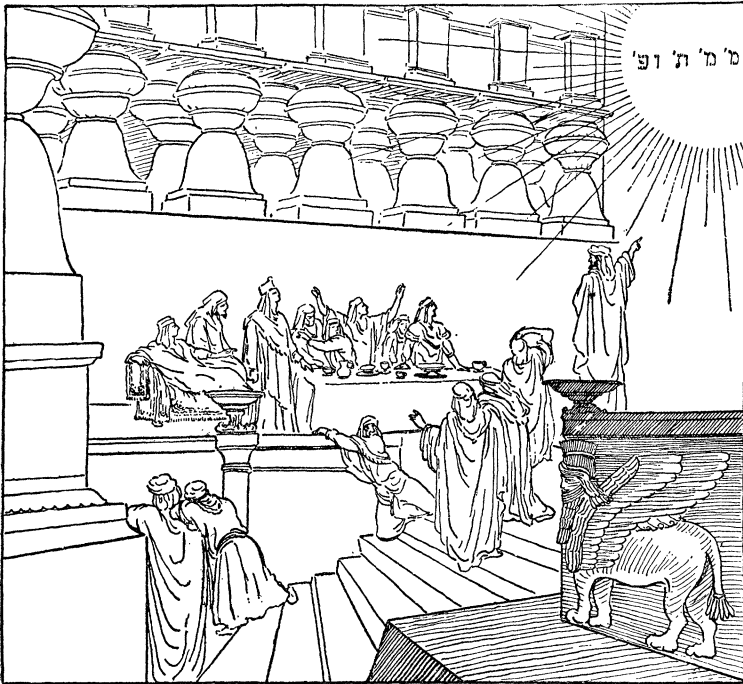
ווער וויים צוויי ?

(אנוועזענדע)

צוויי וויים איך: צוויי זיינען די לוחות, איינס איז
אונזער גאט, אין הימעל און אויף דער ערד.

(בעל-הבית)

ווער וויים דריי ?

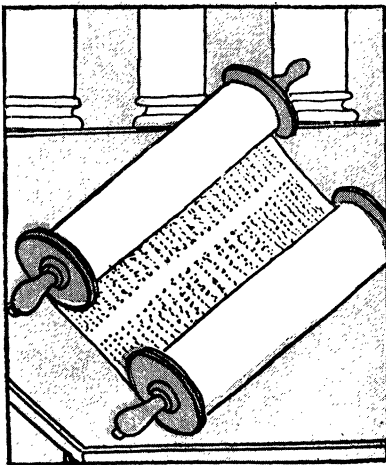

בלשאצער, דער קעניג פון בבל, האט זיך אנגע'שיכור'ט, טרינקענדיג וויין
פון די כלים פון בית המקדש, איז גע'הרג'עט געווארען אין דיזער נאכט
(זעה זייט 54)

הגדה של פסח

ארבע — Four

חמשה — Five

שְׁשֶׁה מִי יוֹדֵעַ. שְׁשֶׁה
אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁשֶׁה סִדְרֵי
מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי
תּוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָרוֹת.
שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת. שְׁנֵי לְחוֹת
הַבְּרִית:

אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים
וּבְאַרְבָּע:

שְׁבַעַת מִי יוֹדֵעַ.
שְׁבַעַת אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁבַעַת
יָמֵי שִׁבְעָא. שְׁשֶׁה סִדְרֵי
מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי
תּוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָרוֹת.
שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת. שְׁנֵי לְחוֹת
הַבְּרִית:

אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים
וּבְאַרְבָּע:

הגדה של פסח

(אנוועזענדע) דריי ווייס איך: דריי זיינען די אבות (אברהם, יצחק און יעקב), צוויי זיינען די לוחות, איינס איז אונזער גאט, אין הימעל און אויף דער ערד.

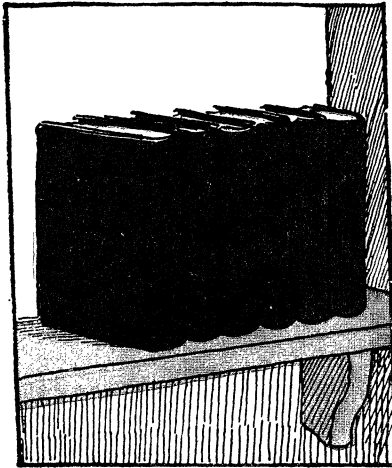
(בעל־הבית) ווער ווייס פיער?

(אנוועזענדע) פיער ווייס איך: פיער זיינען די אמהות (שרה, רבקה, רחל און לאה), דריי זיינען די אבות, צוויי — די לוחות, איינס איז אונזער גאט, אין הימעל און אויף דער ערד.

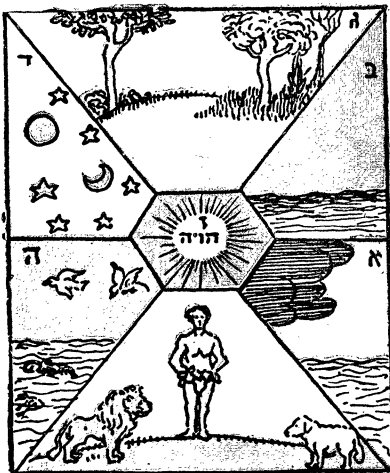
סנחריב זעהט די מפלה און די פנרים פון זיין ארמעע (מלכים ב, יט, לה)
(זעה זייט 53)

הגדה של פסח

ששה — Six

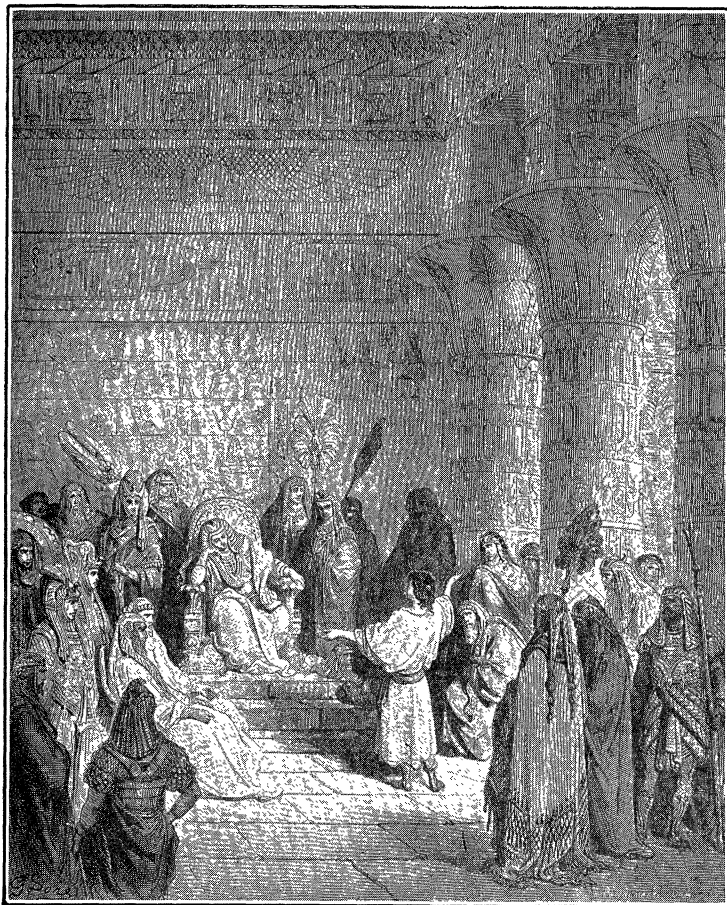
שְׁמוֹנֶה מִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנֶה
אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנֶה יָמֵי
מִלְחָה. שִׁבְעָה יָמֵי שַׁבָּתָא.
שָׁשָׁה סְדָרֵי מִשְׁנָה.
חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה.
אַרְבַּע אֲמָרוֹת. שְׁלֹשָׁה
אָבוֹת. שְׁנֵי לְחוֹת הַבְּרִית:
אֶחָד אֶלְהֵינוּ שְׁבַשְׁמַיִם
וּבְאָרֶץ:

שבעה — Seven

תְּשַׁעָה מִי יוֹדֵעַ. תְּשַׁעָה
אֲנִי יוֹדֵעַ. תְּשַׁעָה יָרְחֵי
לְדָה. שְׁמוֹנֶה יָמֵי מִלְחָה.
שִׁבְעָה יָמֵי שַׁבָּתָא. שָׁשָׁה
סְדָרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה
חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע
אֲמָרוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת.
שְׁנֵי לְחוֹת הַבְּרִית:
אֶחָד אֶלְהֵינוּ שְׁבַשְׁמַיִם
וּבְאָרֶץ:

הגדה של פסח

יוסף ערקלעהרט דעם חלום פון פרעה (דאָרעי)

הגדה של פסח

שמונה — Eight

עֲשָׂרָה מִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרָה
 אֲנִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרָה דִּבְרָיִם.
 תִּשְׁעָה יָרְחֵי לֵלָה.
 שְׁמוֹנֵה יָמֵי מִלְּחָה. שִׁבְעָה
 יָמֵי שִׁבְתָּא. שֵׁשֶׁה סִדְרֵי
 מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי
 תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָרוֹת.
 שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת. שְׁנֵי קְדוֹת
 הַקְּבִרִית:

תשעה — Nine

אֶחָד אֶלְדֵינוּ שִׁבְעִים
 וּבְאַרְבָּע:

אֶחָד עֶשֶׂר מִי יוֹדֵעַ.
 אֶחָד עֶשֶׂר אֲנִי יוֹדֵעַ.
 אֶחָד עֶשֶׂר פּוֹתְבָיִם.
 עֲשָׂרָה דִּבְרָיִם. תִּשְׁעָה
 יָרְחֵי לֵלָה. שְׁמוֹנֵה יָמֵי

הגדה של פסח

(בעל-הבית)

ווער ווייס **פינף** ?

(אנוועזענדע)

פינף ווייס איך: פינף זיינען די חומשים (פינף ביי כער פון משה), פיער אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס איז אונזער גאט, אין הימעל און אויף דער ערד.

(בעל-הבית)

ווער ווייס **זעקס** ?

(אנוועזענדע)

זעקס ווייס איך: זעקס זיינען די זעקס סדרים פון דער משנה, פינף חומשים, פיער אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס איז אונזער גאט, אין הימעל און אויף דער ערד.

(בעל-הבית)

ווער ווייס **זיבען** ?

(אנוועזענדע)

זיבען ווייס איך: זיבען זיינען די זיבען טעג פון דער וואך, זעקס סדרים פון דער משנה, פינף חומשים, פיער אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס איז אונזער גאט, אין הימעל און אויף דער ערד.

(בעל-הבית)

ווער ווייס **אכט** ?

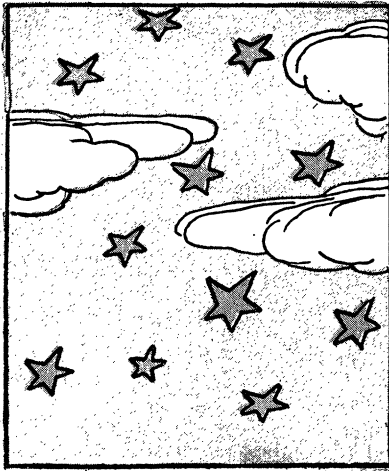
(אנוועזענדע)

אכט ווייס איך: אכט זיינען די אכט טעג פון געבורט ביז צום ברית-מילה, זיבען טעג פון דער וואך, זעקס סדרים פון דער משנה, פינף חומשים, פיער אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס איז אונזער גאט, אין הימעל און אויף דער ערד.

הגדה של פסח

Ten — עשרה

Eleven — אחד עשר

מילה. שבועה ימי שבתא.
 ששה סדרי משנה.
 חמשה חומשי תורה.
 ארבע אמהות. שלשה
 אבות. שני דחות הפירות:
 אחד אלהינו שבשמים
 ובארץ:

שנים עשר מי יודע.
 שנים עשר אני יודע.
 שנים עשר שבטיא. אחד
 עשר פוכביא. עשרה
 דבריא. תשעה ירחי
 לדה. שמונה ימי מילה.
 שבועה ימי שבתא. ששה
 סדרי משנה. חמשה
 חומשי תורה. ארבע

הגֵּרָה שֶׁל פֶּסַח

יעקב אבינו מיט זיין פאמיליע עמיגרירען נאך מצרים (דארעי)
(זעה זייט 13)

הגדה של פסח

(בעל-הבית)

ווער וויים ניין ?

(אנוועזענדע)

ניין וויים איך : ניין זיינען די ניין מאַנאַמען פון קינ-
דער-טראַגען, אַכט טעג ביז מילה, זיבען טעג אין דער
וואַך, זעקס סדרים פון דער משנה, פינף חומשים, פיער
אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס איז אונזער
גאָט, אין הימעל און אויף דער ערד.

(בעל-הבית)

ווער וויים צעהן ?

(אנוועזענדע)

צעהן וויים איך : צעהן זיינען די צעהן געבאָט, ניין
מאַנאַמען קינדער-טראַגען, אַכט טעג ביז מילה, זיבען
טעג אין דער וואַך, זעקס סדרים פון דער משנה, פינף
חומשים, פיער אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס
איז אונזער גאָט, אין הימעל און אויף דער ערד.

(בעל-הבית)

ווער וויים עלף ?

(אנוועזענדע)

עלף וויים איך : עלף זיינען די עלף שמערן (וועלכע
יוסף האָט געזעהן אין חלום), צעהן געבאָט, ניין מאַ-
נאַמען פון קינדער-טראַגען, אַכט טעג ביז מילה, זיבען
טעג פון דער וואַך, זעקס סדרים פון דער משנה, פינף
חומשים, פיער אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס
איז אונזער גאָט, אין הימעל און אויף דער ערד.

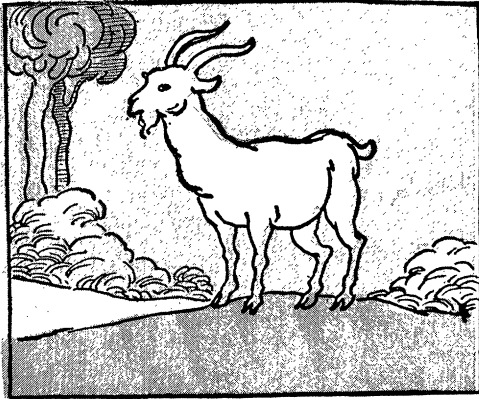
(בעל-הבית)

ווער וויים צוועלף ?

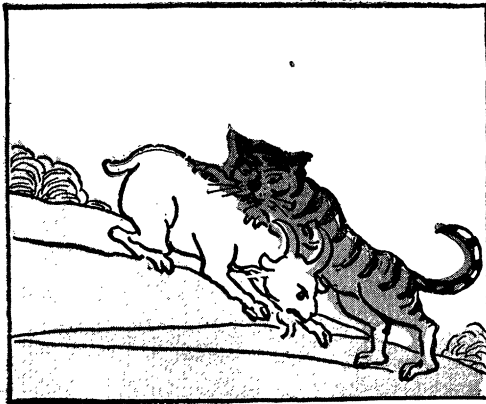
(אנוועזענדע)

צוועלף וויים איך : צוועלף זיינען די שבטים, עלף
— די שמערן, צעהן געבאָט, ניין מאַנאַמען פון קינדער-

הגדה של פסח

The only Kid — חד גדיא

The Cat ate the Kid — שונרא

חד גדיא. חד

גדיא. דומין אפא

פתרי וזני:

חד גדיא. חד

גדיא:

ואתא שגרא.

ואתלה לגדיא.

דומין אפא פתרי

וזני:

חד גדיא. חד

גדיא:

ואתא כלפא.

ונשד לשגרא. דאתלה לגדיא. דומין אפא פתרי וזני:

חד גדיא. חד גדיא:

הגדה של פסח

טראַגען, אַכט טעג ביז מילה, זיבען טעג אין דער וואָך, זעקס סדרים פון דער משנה, פינף חומשים, פיער אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס איז אונזער גאָט, אין הימעל און אויף דער ערד.

(בעל-הבית)

ווער ווייס דרייצעהן ?

(אנוועזענדע)

דרייצעהן ווייס איך: דרייצעהן זיינען די מדות פון גאָט (ה' ה' אל רחום וחנון וגו'), צוועלף שבטים, עלף שטערן, צעהן געבאָט, ניין מאַנאַטען פון קינדער טראַגען, אַכט טעג ביז מילה, זיבען טעג פון דער וואָך, זעקס סדרים פון דער משנה, פינף חומשים, פיער אמהות, דריי אבות, צוויי לוחות, איינס איז אונזער גאָט, אין הימעל און אויף דער ערד.

חד גדיא *

דאָס איינציגע ציגעלע, דאָס איינציגע ציגעלע, וועלכעס מיין פאָטער האָט געקויפט פאַר צוויי זווים.
(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע ציגעלע, דאָס איינציגע ציגעלע“.
דאָן איז געקומען די קאַץ און זי האָט אויפגעגעסען דאָס ציגעלע, וועלכעס מיין פאָטער האָט געקויפט פאַר צוויי זווים.

(* דאָס איז אַ קינדער־ליעדלע, פון די אידישע לעגענדען, פערפאַסט אין אַראַמעאיש, די פאַלקס־שפראַך אין בבל, אין דער צייט פון די נאונים, אָן ערד אין ניינטען יאָרהונדערט. דאָס ליעד האָט מען געזונגען, כדי צו אונטערהאַלטען די קינדער, דאָס זיי זאָלען ניט איינשלאָפען, ביז צום סוף פון סדר. מען האָט אָבער דאָס ליעד ניט אַרײַנגעשריבען אין דער הגדה ביז צו דער צייט פון פופצעהנטען יאָרהונדערט, און נאָר אין די הגדות פון די אשכנזים, ווייל די ספרדים זאָגען דאָס ניט. עס פעהלען אַויד אין זייערע הגדות די ליעדער „בי לן נאה“ און „אדיר הוא“ — מאַנכע מפרשים ערקלעהרען דאָס ליעד אַלעגאָריש, לויט דעם געזעץ פון „אַן אויג פאַר אַן אויג“, אָדער מדה כנגד מדה, כדי די בעשטראַפונג זאָל פאַסען צום פערברעכען. אַזוי ווי הילל, ווען ער האָט געזעהן אַ שאַרבען

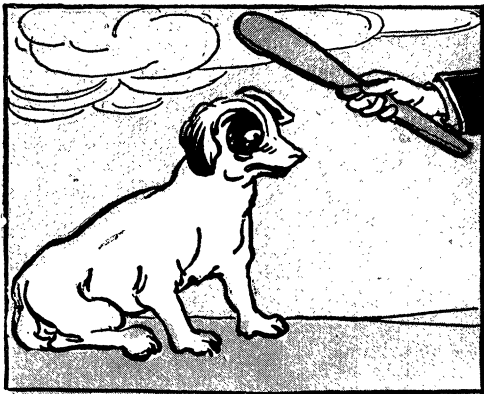
הגדה של פסח

The Dog bit the Cat — כלבא

וְאַתָּא הָמְרָא.
 וְהִפְרָה לְכַלְבָּא.
 הַנְשֵׁךְ לְשִׁנְרָא.
 הָאֲכָלָה לְגִדְיָא.
 דְּזַבִּין אַפָּא פִתְרִי
 וְזִי:
 חַד גִּדְיָא. חַד
 גִּדְיָא:

וְאַתָּא נִזְרָא. וְשִׁרְרָה לְחִמְרָא. וְהִפְרָה לְכַלְבָּא.

The Stick beat the Dog — חִמְרָא

הַנְשֵׁךְ לְשִׁנְרָא.
 הָאֲכָלָה לְגִדְיָא.
 דְּזַבִּין אַפָּא פִתְרִי
 וְזִי:
 חַד גִּדְיָא. חַד
 גִּדְיָא:

הגדה של פסח

(צוגעזונגען) „דאס איינציגע זיגעלע, דאס איינציגע זיגעלע“.

דאן איז געקומען דער הונד און האָט געביסען די קאָץ וואָס
האָט אויפגעגעסען דאָס זיגעלע, וועלכעס מיין פאָטער
האָט געקויפט פאַר צוויי זווים.

(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע זיגעלע, דאָס איינציגע זיגעלע“.

דאן איז געקומען אַ שטעקען און האָט געשלאָגען דעם הונד,
וואָס האָט געביסען די קאָץ, וואָס האָט אויפגעגעסען
דאָס זיגעלע, וועלכעס מיין פאָטער האָט געקויפט
פאַר צוויי זווים.

(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע זיגעלע, דאָס איינציגע זיגעלע“.

דאן איז געקומען אַ פייער און האָט פערברענט דעם שמע-
קען, וואָס האָט געשלאָגען דעם הונד, וואָס האָט גע-
ביסען די קאָץ, וואָס האָט אויפגעגעסען דאָס זיגעלע,
וועלכעס מיין פאָטער האָט געקויפט פאַר צוויי זווים.

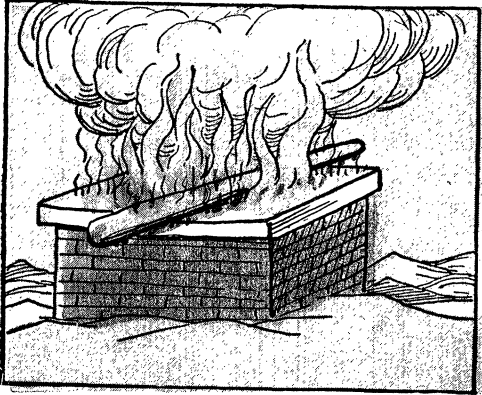
(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע זיגעלע, דאָס איינציגע זיגעלע“.

דאן איז געקומען אַ וואַסער און האָט פערלאָשען דאָס
פייער, וואָס האָט פערברענט דעם שטעקען, וואָס
האָט געשלאָגען דעם הונד, וואָס האָט געביסען די
קאָץ, וואָס האָט אויפגעגעסען דאָס זיגעלע, וועלכעס
מיין פאָטער האָט געקויפט פאַר צוויי זווים.

(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע זיגעלע, דאָס איינציגע זיגעלע“.

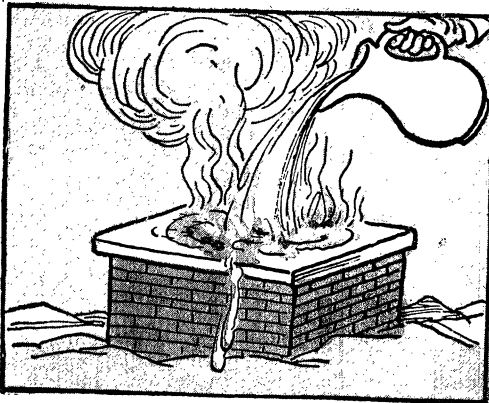
פון אַ קאָפּ שווימען אויפ'ן וואַסער, האָט ער געזאָגט: „דו האַסט גע-
וויס דערטרונקען אַז אַנדערען, דערפאַר האַט מען דיר אויך דערטרונ-
קען, און דער סוף וועט זיין, אַז די וועלכע האָבען דיר דערטרונקען,
וועלען אויך דערטרונקען ווערען“ (אבות פ"ב, ז). אַנדערע מפרשים זא-
גען, אַז דאָס איז אַ פאַראַבעל, סימבאָליש פון דער אידישער קאָגע: די
אידען זיינען געגליכען צו דעם זיעגעלע, וואָס זייערע שונאים, די הינט,
ווילען אויפפרעסען, אָבער עס געלינגט זיי ניט. פיעלע אומות, אַזוי ווי
מצרים, אשור, בבל, פערסיען, גריכען, רוימער א. ז. וו. האָבען געוואַלט
די אידען פערניכטען, אָבער די אידען זיינען שטענדיג ניצל געוואָרען,
און האָבען זייערע שונאים איבערגעלעבט. דאָס וועט אַזוי זיין ביז משיח
וועט קומען, און אַלע פּעלקער וועלען אַנערקענען נאָט, די אידען וועלען
בעניצען ארץ ישראל און די תורה פון ציון וועט בעלייכטען די גאַנצע
וועלט. — „זו“ איז געווען אַ קליינע זילבערנע מטבע אין צייט פון תלמוד.

הגדה של פסח

The Fire burned the Stick — נורא

וַאֲתָא מִיָּא.
 וְנִבְנָא לְנִבְנָא.
 דְּשִׁרְרִי לְחִסְרָא.
 דְּהִפְקָה לְבַלְלָא.
 דְּנִשְׁדָּ לְשִׁנְרָא.
 דְּאַתְלָה לְגַדְרָא.
 דְּזַבְיִן אַפָּא בְּתַרֵּי
 זַוְיִי:

The Water quenched the Fire — מוּיָא

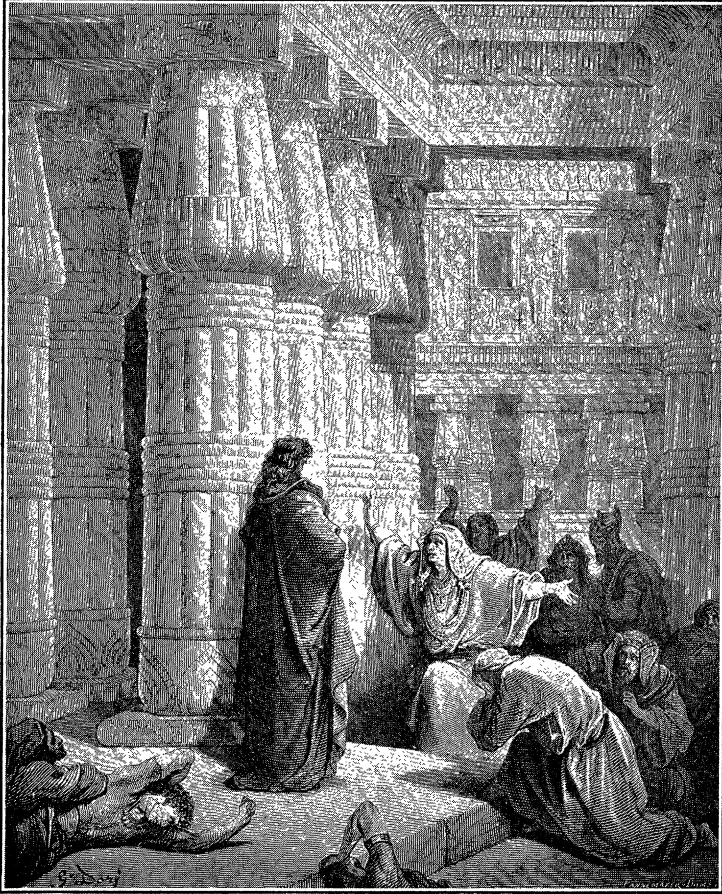
חַד נַבְרָא. חַד
 נַבְרָא:

וַאֲתָא תַּוְבָּא.
 וְשִׁתְרָא לְמִיָּא.
 וְזַבְיִן לְנִבְנָא.
 דְּשִׁרְרִי לְחִסְרָא.
 דְּהִפְקָה לְבַלְלָא.

וְנִשְׁדָּ לְשִׁנְרָא. דְּאַתְלָה לְגַדְרָא. דְּזַבְיִן אַפָּא בְּתַרֵּי זַוְיִי:

חַד נַבְרָא. חַד נַבְרָא:

הגדה של פסח

פרעה בעט משה'ז ער זאל פערלאזען מצרים (דארעי)

הגדה של פסח

וְאַתָּה הַשׁוֹחֵט. וְשַׁחַט לְתוֹרָא. דְּשִׁתָּה לְמִיָּא.

The Ox drank the Water — תוֹרָא

דְּכָבָה לְנוֹרָא.
 דְּשָׂרְף לְחַמְרָא.
 דְּהִבָּה לְכַלְפָּא.
 דְּנִשְׂף לְשַׁנְרָא.
 דְּאַכְלָה לְגִידְיָא.
 דְּנִבִין אַבָּא בְּתַרְי
 וּזְיָ:

חַד גִּידְיָא. חַד

גִּידְיָא:

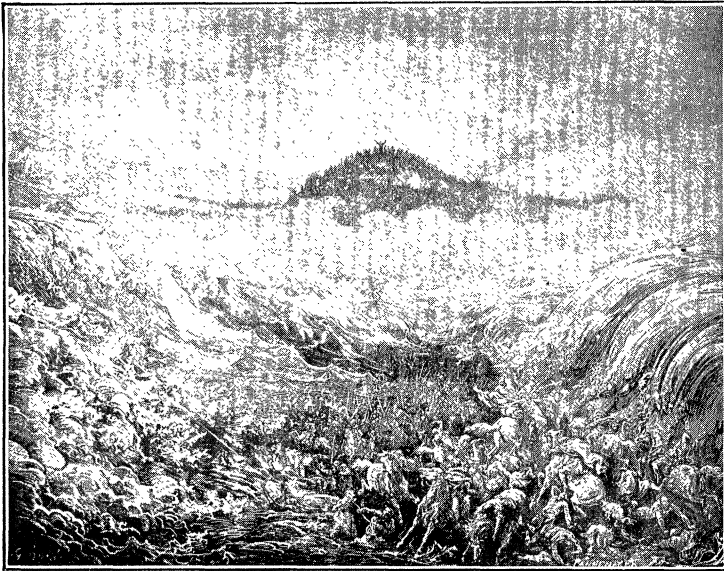
The Slaughterer killing the Ox — הַשׁוֹחֵט

וְאַתָּה מְלֹאךְ
 הַמְּזֵרֵי. וְשַׁחַט
 לְשׁוֹחֵט. דְּשַׁחַט
 לְתוֹרָא. דְּשִׁתָּה
 לְמִיָּא. דְּכָבָה
 לְנוֹרָא. דְּשָׂרְף

דאן איז געקומען אן אַקס און האָט אויסגעטרונקען דאָס וואַסער, וואָס האָט אויסגעלאָשען דאָס פייער, וואָס האָט פּערברענט דעם שטעקען, וואָס האָט געשלאָגן דעם הונד, וואָס האָט געביסען די קאָץ, וואָס האָט אויפגעגעסען דאָס ציגעלע, וועלכעס מײן פּאָטער האָט געקויפט פאַר צוויי זווים.

(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע ציגעלע, דאָס איינציגע ציגעלע“.

דאן איז געקומען דער שוחט און האָט געקוילעט דעם אַקס, וואָס האָט אויסגעטרונקען דאָס וואַסער, וואָס האָט פּערלאָשען דאָס פייער, וואָס האָט פּערברענט דעם שטעקען, וואָס האָט געשלאָגען דעם הונד, וואָס האָט

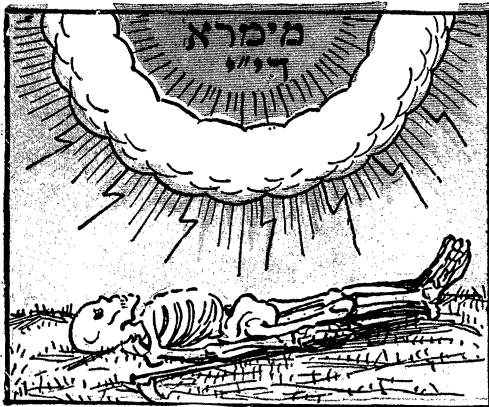
די בני־ישראל פאר'ן בארג סיני (זעה זייט 24)

הגדה של פסח

The Angel of Death — מלאך המות

קְחֵטְרָא. דְּהַכְּהָה
 לְכַלְפָּא. דְּנִשְׁדָּ
 קְשִׁנְרָא. דְּאֶבְלָה
 לְגִדְיָא. דְּנִפְיָן
 אֶפְא בְּתַרְי וְזַיְי:
 חַד גְּדְיָא. חַד
 גְּדְיָא:

הקב"ה
The Eternal removing the Angel of Death

וְאַתָּא הַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא. וְשַׁחַט
 לְמַלְאָךְ הַמְּוֹת.
 דְּשַׁחַט לְשׁוּחַט.
 דְּשַׁחַט לְתוּרָא.
 דְּשַׁחַט לְכַנְיָא.
 דְּנִבְהָ לְגִדְיָא.
 דְּשַׁרְי לְחַטְרָא.
 דְּהַכְּהָ לְכַלְפָּא:

דְּנִשְׁדָּ קְשִׁנְרָא. דְּאֶבְלָה לְגִדְיָא. דְּנִפְיָן אֶפְא בְּתַרְי וְזַיְי:
 חַד גְּדְיָא. חַד גְּדְיָא:

הגדה של פסח

געביסען די קאץ, וואָס האָט אויפגעגעסען דאָס
ציגעלע, וועלכעס מײן פּאָטער האָט געקויפט פאַר
צוויי זווים.

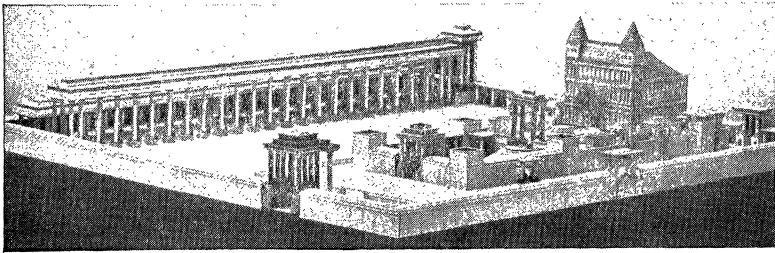
(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע ציגעלע, דאָס איינציגע ציגעלע“.

דאָן איז געקומען דער מלאך-המות און האָט גע'הרג'עט
דעם שוחט, וואָס האָט געקוילעט דעם אָקס, וואָס האָט
אויסגעטרונקען דאָס וואַסער, וואָס האָט פּערלאַשען
דאָס פייער, וואָס האָט פּערברענט דעם שטעקען,
וואָס האָט געשלאָגען דעם הונד, וואָס האָט געביסען
די קאץ, וואָס האָט אויפגעגעסען דאָס ציגעלע, וועל-
כעס מײן פּאָטער האָט געקויפט פאַר צוויי זווים.

(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע ציגעלע, דאָס איינציגע ציגעלע“.

דאָן איז געקומען השם יתברך און האָט בעזייטיגט דעם
מלאך-המות, וואָס האָט גע'הרג'עט דעם שוחט, וואָס
האָט געקוילעט דעם אָקס, וואָס האָט אויסגעטרונקען
דאָס וואַסער, וואָס האָט פּערלאַשען דאָס פייער, וואָס
האָט פּערברענט דעם שטעקען, וואָס האָט געשלאָגען
דעם הונד, וואָס האָט געביסען די קאץ, וואָס האָט
אויפגעגעסען דאָס ציגעלע, וועלכעס מײן פּאָטער
האָט געקויפט פאַר צוויי זווים.

(צוגעזונגען) „דאָס איינציגע ציגעלע, דאָס איינציגע ציגעלע“.

דער בית-המקדש וואָס קעניג הורדוס האָט געבויט

הגדה של פסח

שיר השירים

דער מנהג צו לייענען אין שוהל די מגילה פון שיר השירים אום פסח, איז דערמאנט אין תלמוד (מסכת סופרים פרק יד), ווייל עס שטעהט אין פסוק: „לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי“ (א, ט) — „צו א קליאמשע אין פרעה'ס רייטוואָגען פּערגלייך איך דיך, מיין הירטין“. דער מנהג איז איצט צו לייענען שיר השירים שבת חול המועד, אָדער דעם זיבעטען טאָג פון פסח ווען ער געפאלט אום שבת. אָבער די פרומע אידען זאָגען שיר השירים אויך נאָכ'ן סדר.

אַנטלויף, מיין געליעבטער, ווי אַ הירש אָדער אַ יונגע אינדוי, אויף די געווירצען־בערג (סוף שיר השירים).

ענדע